

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ДАРГА ДАШЗЭГВИЙН
АМАРБАЯСГАЛАН ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.mongolia.gov.mn

2024. 12. 20 № ЗТ-1/162
танай _____-ны № _____-т

Хуулийн төсөл өргөн
мэдүүлэх тухай

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэн шийдвэрлэсний дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлэхийг хүсье.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД

ЛОЮУН-ЭРДЭНЭ

000244002395

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР**

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.cabinet.gov.mn

2024. 12. 20 № ХЯГ/2627
танай _____-ны № _____-т

**Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
хугацааг товлох тухай**

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцээд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр шийдвэрлэсний дагуу холбогдох материалын хамт хүргүүлж байна.

Хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх хугацааг товлохыг хүсье.

Хавсралт ¹⁴⁷..... хуудастай.

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

Н.УЧРАЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

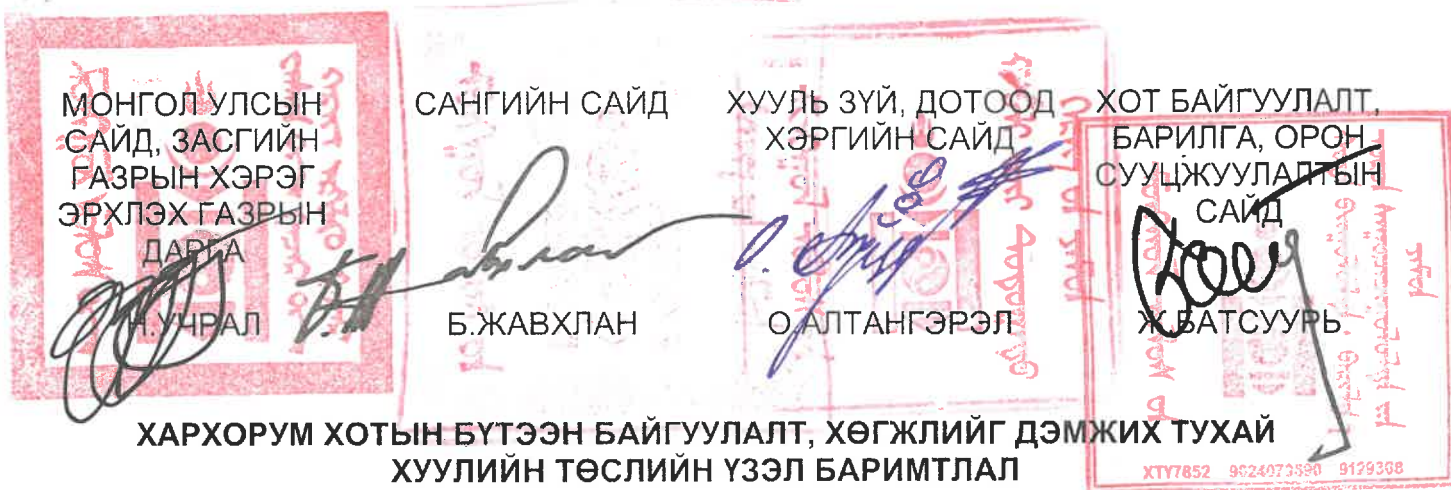
Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн хуралдааны 45 дугаар тэмдэглэлд:

“З.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай анхдагч хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай анхдагч хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хууль тогтоомжийн төслийг хэлэлцээд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тогтов.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилго 8-д “Үндэсний соёлоо дээдэлсэн, хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой тогтолцоотой, байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хойч үедээ өвлүүлсэн, эдийн засгийн төрөлжилт, дагналт, хоршилт бүхий ногоон үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцад нэгдсэн, өрсөлдөх чадвартай, харьцангуй тэнцвэртэйгээр бүс, орон нутгийг хөгжүүлэх” гэж, зорилт 8.2-т “Эдийн засгийн тэргүүлэх салбарууд болон байршлын давуу талд тулгуурлан бүс, орон нутагт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх” гэж, мөн уг бодлогын баримт бичгийн 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд Орхоны хөндийд Хархорум хотын байршлыг сонгож, техник, эдийн засгийн үндэслэл, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ.” гэж, 3-р үе шат (2041-2050)-нд Хархорум хотыг ЮНЕСКО-д бүртгэлтэй соёлын бүтээлч хот болгоно.” гэж тус тус заасан.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 1.3-т “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай суурь судалгаа, иж бүрэн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж дуусган, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын эхний ээлжийн ажлыг эхлүүлнэ. Хархорум хотын усны хэрэгцээг хангах бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, Орхон голд урсцын тохиргоо хийж, усан хангамжийг нэмэгдүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлнэ” гэж тусгасан.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн “Хархорум хотын сэргээн байгуулах тухай” 230 дугаар зарлигаар Эзэн Чингис хаан их ор суусны XV он, цагаан луу жил буюу нийтийн тооллын 1220 онд зарлиг буулган Орхоны хөндийд Монголын эзэнт гүрний нийслэлийг байгуулж байсан түүхийн улбааг өртөөлж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, нийгмийн суурь үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амын төвлөрлийг сааруулах, бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах болон төрт ёсныхоо үнэт өвийг бэхжүүлэх, түүх соёлоо сэргээх үүднээс Хархорум хотыг байгуулах асуудлыг судалж, шийдвэрлэх, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлийг Засгийн газарт өгч, ЮНЕСКО-ийн дэлхийн соёлын өвд бүртгэгдсэн “Орхоны хөндийн соёлын дурсгалт газар”-ын өв, соёлыг хамгаалах, Монголын

эзэнт гүрний эртний нийслэл Хархорум хотыг сэргээн байгуулах түүхэн үйл хэрэг, их бүтээн байгуулалтад манлайлан оролцохыг нийт ард иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад уриалсан.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно” гэж заасан.

Энэ хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газраас Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулж, Монгол Улсын Их Хурал 2024 оны 06 сарын 05-ны өдөр Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталсан ба уг хуулиар хотын төрөл, улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотыг байгуулах, тэдгээрийн удирдлагын тогтолцоо, бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, бүрэн эрх зэрэг хотын эрх зүйн байдалтай холбоотой харилцааг зохицуулсан.

Хэдийгээр Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2025 оны 06 сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөх боловч эдгээр хууль тогтоомжид Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих талаар нарийвчилсан зохицуулалт тусгагдаагүй тул Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасан журмын дагуу анхдагч хуулийн төсөл боловсруулах шаардлагатай байна.

1.2. Практик шаардлага

Монгол Улсын Их Хурал 2023 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдөр “Орхоны хөндийд Шинэ Хархорум хот байгуулах тухай” 07 дугаар тогтоолоор Хархорум хотыг байгуулахаар шийдвэрлэсэн бөгөөд Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 02 сарын 01-ний өдрийн 40 дүгээр тогтоолоор “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргаа”-г байгуулж, дүрэм, бүтэц орон тоог баталж, Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулахад шаардлагатай иж бүрэн судалгаа хийх ажлыг зохион байгуулж, зарим судалгааны ажлууд хийгдэж дуусаад байна.

Мөн Засгийн газрын 2024 оны 01 сарын 17-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор Орхоны хөндийд “Шинэ Хархорум” хот байгуулах зориулалтаар Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сум болон Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын нутаг дэвсгэрт нийт 189363.19 га газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авч, газрын хилийн заагийн эргэлтийн цэгийн солбицлыг баталж Хархорум хотын эдэлбэр газрын хэмжээ, эдэлбэр газрын бүсчлэлийг тогтоох, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлал боловсруулах зэрэг ажлуудыг хийх урьдач нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Манай улсын хувьд нүүдлийн соёл иргэншлээс суурин соёл иргэншилд шилжих үйл явц хурдацтай явагдаж байгаа боловч орон нутгаас зөвхөн Улаанбаатар хот руу шилжин суурьших үйл явц идэвхтэй өрнөсний улмаас Монгол Улсын нийт хүн амын 48.9 хувь Улаанбаатар хотод амьдарч, бүртгэлтэй аж ахуйн нэгжийн 70 хувь, худалдаа үйлчилгээний 84 хувь, их, дээд сургуулийн 96 хувь төвлөрч байна.

Иймд иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, нийгмийн суурь үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амын төвлөрлийг сааруулах, бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах болон Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, төрт ёсныхоо үнэт өвийг бэхжүүлэх үүднээс Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх асуудлыг судалж, шийдвэрлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Хоёр.Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Энэ хуулийн зорилго нь бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангаж, түүх, соёлын өвийг сэргээх, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх бөгөөд энэ зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд Хархорум хотын эрх зүйн байдлыг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулах анхдагч хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу боловсруулна.

Хуулийн төсөлд дараах харилцааг зохицуулна:

Нэгдүгээр бүлэгт нийтлэг үндэслэл буюу хуулийн зорилт, Хархорум хотын хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд баримтлах зарчим, хотын эрх зүйн үндэс, хотын байршил, эдэлбэр газар зэрэг асуудлыг тусгана.

Хоёрдугаар бүлэгт:

-хот төлөвлөлт, байгуулалтын үйл ажиллагааны тухай буюу Хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хот төлөвлөлтийн үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага, хотын бүсчлэл, газар зохион байгуулалттай холбоотой зохицуулалтыг тусгана.

-Хархорум хот нь хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй байх ба тухайн бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдсан байна.

-Хархорум хотын газар зохион байгуулалт нь хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө болон хотыг хөгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд үндэслэнэ.

-Хотын хөгжлийг дэмжихэд харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн дэвшлийг ашиглахтай холбоотой харилцааг зохицуулах асуудлыг тусгана.

Гуравдугаар бүлэгт:

-Хот байгуулалтын удирдлага зохион байгуулалт буюу хотын чиг үүрэг, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоо болон бүрэн эрх, мэдээллийн ил тод байдал зэрэг асуудлыг тусгана.

-Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 12.1-д заасан чиг үүргээс гадна өөрийн эдэлбэр газрын хэмжээнд хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай чиг үүргийг тодорхойлно.

-Хархорум хотын удирдлагын тогтолцоо Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/-д заасны дагуу хотын Зөвлөл, хотын Захирагч бүрдүүлэх ба оршин суугчдаасаа сонгогддог байх зарчим баримтална.

-Хот нь Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд зааснаас гадна хотын үйл ажиллагаа, бүтээн байгуулалттай холбоотой мэдээллийг нээлттэй, ил тод байршуулна.

Дөрөвдүгээр бүлэгт:

-Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой харилцааг нарийвчлан тусгаж, хуулийн төсөлд зааснаас бусад харилцааг Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд заасны дагуу зохицуулахаар тусгана.

-Хархорум хот дахь төрийн үйлчилгээ нь худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг хөнгөвчлөх бүртгэл, зөвшөөрлийн цахим нэг цонхны үйлчилгээнд суурилахаар зохицуулна.

Тавдугаар бүлэгт:

-Хотын эдийн засгийн үндэс, хөрөнгө оруулалтын хэлбэрийг тодорхойлж, хотын эдийн засаг, бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтад төр, орон нутгаас үзүүлэх дэмжлэг, туслалцаа, хотын төсөв, татвар, өмч, үнэт цаас, хотыг хөгжүүлэх сантай холбоотой үүсэх харилцаа, зохицуулалтыг тусгана.

-Хархорум хотын эдийн засгийн үндэс нь улс, орон нутаг, хотын өөрийн хөрөнгө оруулалтаар бий болсон хөрөнгө, түүнчлэн хотын өмч, татварын болон татварын бус орлого, хотын сангийн хөрөнгө, гадаад, дотоодын байгууллага, хувь хүмүүсийн хандив, тусламж, бусад орлогоос бүрдэнэ.

-Хархорум хотод хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын төсөл, арга хэмжээнд хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс хамаарч тогтворжуулалтын гэрчилгээг олгох нөхцөл журмыг зохицуулна.

Хот нь өөрийн өмчтэй байх, хотын эдэлбэр газар доорх инженерийн байгууламж, хонгилын систем нь хотын өмчлөлд байх асуудлыг зохицуулна.

Хот нь хот хөгжүүлэх сантай байх, сангийн эх үүсвэр, зориулалтыг тодорхойлж, тус сангаас зээл олгох, өр, авлага үүсгэх, хуульд зааснаас өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

Зургадугаар бүлэгт Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг, хөрөнгө оруулалтын талаар тусгана.

Хотын бүтээн байгуулалтыг улс, хотын төсөв, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, хандив, тусламж, сангийн хөрөнгө, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон бусад эх үүсвэрээр санхүүжүүлэх боломжтой байна.

Хөрөнгө оруулалтын хэлбэр, түүний тогтвортой байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, тогтворжуулалтын гэрчилгээ олгох, хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, цуцлах нөхцөлийг тодорхойлно.

Татварын болон татварын бус дэмжлэгийн хэлбэр, хэмжээ, хязгаарыг тогтооно.

Долдугаар бүлэгт Хотын удирдлагаас бусад этгээдтэй харилцах, хотын бэлгэдэл, шагнал, оршин суугчийн эрх үүрэг, болон хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага, шилжилтийн үеийн зохицуулалт, хууль хүчин төгөлдөр болох талаар тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар гарна. Үүнд:

- Хархорум хотыг богино хугацаанд үр дүнтэй, чанартай сэргээн байгуулж үндэсний өв соёлоо хадгалж хамгаалах, олон улсын анхаарлыг татаж аялал жуулчлал хөгжих;

- эдийн засгийн интеграцид орж, бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангана;

- орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий суурьшлын зөв тогтолцоотой улсын зэрэглэлтэй хотыг хөгжүүлж, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааны журам, зохицуулалт тодорхой болно;

- хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтад дэмжлэг үзүүлнэ;

- нийгмийн болон инженерийн дэд бүтцийн төвлөрсөн хангамж бий болж, үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээг кластераар хөгжүүлж улс, бүс нутаг, орон нутгийн нийгэм, эдийн засгийг дэмжих, өрхийн орлогыг нэмэгдүүлнэ;

- шинээр ажлын байр бий болж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ;

- орон сууцжуулах төсөл хэрэгжүүлж, нийслэл болон орон нутгаас иргэд шилжин суурьших, төрийн байгууллага, их дээд сургууль, коллеж, шинжлэх ухааны байгууллагуудыг нүүлгэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ;

- тээвэр логистикийн нэгдсэн төвийг байгуулж, хөгжүүлснээр орон нутгийн болон бүс нутаг цаашлаад олон улсын логистикийг сайжруулна;

- иргэдийн аятай таатай амьдрах орчин бий болж, амьдралын чанар сайжирна;

- Хот дүрэмтэй болж хууль тогтоомжоор зохицуулагдаагүй хотын амьдрал, үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаа оршин суугчид, иргэдийн оролцоотойгоор шийдвэрлэх боломжтой болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хууль тогтоомжийн талаарх санал

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Улсын Их Хурлаас 2024 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр батлагдсан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, “Хархорум” хотын талаар авч хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай болон “Хархорум” хотын эдэлбэр газрын хил заагийг батлах тухай Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг тус тус боловсруулна.

---o0o---

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5.1.2¹, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 5.1²-т заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их Хурлаас Хархорум хотыг байгуулахаар шийдвэрлэсэн.

Хот байгуулалтын тухай хууль болон Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-иар шинээр хот байгуулах үеийн бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрхэн хэрэгжүүлэх, хотын хөгжлийг хэрхэн дэмжих талаар нарийвчилсан зохицуулалт тусгагдаагүй бөгөөд дараах зорилго, зорилтыг дэвшүүлж, хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, үе шат, хүрэх үр дүнг тодорхойлсон Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг нь Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих хуулийн төсөл боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна. Үүнд:

-Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний 1-р үе шат (2021-2030)-нд Орхоны хөндийд Хархорум хотын байршлыг сонгож, техник эдийн засгийн үндэслэл, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ.”, 3-р үе шат (2041-2050)-нд Хархорум хотыг ЮНЕСКО-д бүртгэлтэй соёлын бүтээлч хот болгоно.” гэж тус тус заасан.

Мөн түүнчлэн Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 1.3-т “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай суурь судалгаа, иж бүрэн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж дуусган, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын эхний ээлжийн ажлыг эхлүүлнэ. Хархорум хотын усны хэрэгцээг хангах бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, Орхон голд урсацын тохиргоо хийж, усан хангамжийг нэмэгдүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлнэ” гэж тусгасны дагуу Засгийн газрын 2023 оны 02 сарын 01-ний өдрийн 40 дүгээр тогтоолоор “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргаа”-г байгуулж, Засгийн газрын 2024 оны 01 сарын 17-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор Орхоны хөндийд “Шинэ Хархорум” хот байгуулах зориулалтаар Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сум болон Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын нутаг дэвсгэрт нийт 189363.19 га газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авч, газрын хилийн заагийн эргэлтийн цэгийн солбицлыг баталсан зэрэг нь энэхүү хуулийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлж байна.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн зорилго нь бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангаж, түүх, соёлын өвийг сэргээх, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх асуудал бөгөөд энэ зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулах зорилтыг тодорхойлсон ба Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1-д заасныг үндэслэн хотжилтын төлөв байдал,

¹ Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5.1.Улсын Их Хурал хот байгуулалтын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 5.1.2.хотыг шинээр байгуулах болон татан буулгах, нүүлгэн шилжүүлэх тухай шийдвэр гаргах;

² Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 5.1.Хот байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах асуудлыг дараах шалгуурыг харгалзан Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ:

Хархорум хотыг байгуулахад тулгамдсан асуудлыг судалсны үндсэн дээр Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих асуудалтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг нарийвчлан шинэ хуулиар зохицуулах шаардлагатай гэж үзэж анхдагч хуулийн төсөл боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлд дараах асуудлыг тусгалаа:

Нэгдүгээр бүлэгт нийтлэг үндэслэл буюу хуулийн зорилт, Хархорум хотын хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд баримтлах зарчим, хотын эрх зүйн үндэс, байршил, эдэлбэр газар зэрэг асуудлыг тусгав.

Хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд холбогдох хуульд зааснаас гадна ухаалаг хотыг хөгжүүлэх, олон төвт хотын тогтолцоог бүрдүүлэх, хүмүүнлэг хот байх, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй хот байх, олон төрөлт нийтийн тээвэр, явган алхалт, унадаг дугуй болон цахилгаан хөдөлгүүрт тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг дэмжсэн байх гэх мэт хүндээ ээлтэй байх зарчмыг баримтална.

Хоёрдугаар бүлэгт хот байгуулалтын үйл ажиллагааны тухай буюу Хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага, хотын бүсчлэл, газар зохион байгуулалттай холбоотой зохицуулалтыг тусгалаа.

Хархорум хот нь Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулсан хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй байх ба хотын газар зохион байгуулалт нь хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө болон хотыг хөгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд үндэслэнэ.

Гуравдугаар бүлэгт Ухаалаг хот буюу хотын хөгжлийг дэмжихэд харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн дэвшлийг ашиглахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан.

Хот нь оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хотын тогтвортой хөгжлийг дэмжих, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх үр нөлөө бүхий ухаалаг хотын төлөвлөлттэй байх ба ухаалаг хотын төлөвлөлтөд инновац, их өгөгдөл, хиймэл оюун ухаан, юмсын интернэт зэрэг дэвшилтэт технологийг ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн байна.

Дөрөвдүгээр бүлэгт Хот байгуулалтын удирдлага зохион байгуулалт буюу хотын чиг үүрэг, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоо болон бүрэн эрх, мэдээллийн ил тод байдал зэрэг асуудлыг тусгасан.

Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 12.1-д заасан чиг үүргээс гадна өөрийн эдэлбэр газрын хэмжээнд хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай чиг үүргийг тодорхойлсон ба Хархорум хотын удирдлагын тогтолцоог хотын Зөвлөл, хотын Захирагч бүрдүүлэх ба оршин суугчдаасаа сонгогддог байх зарчим баримтална.

Хот нь Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд зааснаас гадна хотын үйл ажиллагаа, бүтээн байгуулалттай холбоотой мэдээллийг нээлттэй, ил тод байршуулна.

Тавдугаар бүлэгт Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой асуудлыг тусгаж, бусад харилцааг Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд заасны дагуу зохицуулна.

Хархорум хот дахь төрийн үйлчилгээ нь худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг хөнгөвчлөх бүртгэл, зөвшөөрлийн цахим нэг цонхны үйлчилгээнд суурилна.

Зургаадугаар бүлэгт Хотын эдийн засгийн үндэс, хөрөнгө оруулалтын хэлбэрийг тодорхойлж, хотын эдийн засаг, бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтад төр, орон нутгаас үзүүлэх дэмжлэг, туслалцаа, хотын төсөв, татвар, өмч, үнэт цаас, хотыг хөгжүүлэх сантай холбоотой үүсэх харилцааг нарийвчлан зохицуулсан.

Хархорум хотын эдийн засгийн үндэс нь улс, орон нутаг, хотын өөрийн хөрөнгө оруулалтаар бий болсон хөрөнгө, түүнчлэн хотын өмч, татварын болон татварын бус орлого, хотын сангийн хөрөнгө, гадаад, дотоодын байгууллага, хувь хүмүүсийн хандив, тусламж, бусад орлогоос бүрдэх ба Хархорум хотод хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын төсөл, арга хэмжээнд хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс хамаарч тогтворжуулалтын гэрчилгээг олгох нөхцөл журмыг тодорхойлсон.

Хот нь өөрийн өмчтэй байх ба хотын эдэлбэр газар доорх инженерийн байгууламж, хонгилын систем нь хотын өмчлөлд байна.

Хот нь хот хөгжүүлэх сантай байх ба сангийн эх үүсвэр, зориулалтыг тодорхойлж, тус сангаас зээл олгох, өр, авлага үүсгэх, хуульд зааснаас өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

Долоодугаар бүлэгт Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг, хөрөнгө оруулалтын талаар тусгав.

Хотын бүтээн байгуулалтыг улс, хотын төсөв, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, хандив, тусламж, сангийн хөрөнгө, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон бусад эх үүсвэрээр санхүүжүүлэх ба хөрөнгө оруулалтын хэлбэр, түүний тогтвортой байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, тогтворжуулалтын гэрчилгээ олгох, хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, цуцлах нөхцөлийг болон татварын болон татварын бус дэмжлэгийн хэлбэр, хэмжээ, хязгаарыг тогтоов.

Наймдугаар бүлэгт Хотын удирдлагаас бусад этгээдтэй харилцах, хотын бэлгэдэл, шагнал, оршин суугчийн эрх үүрэг, болон хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага, шилжилтийн үеийн зохицуулалт, хууль хүчин төгөлдөр болох талаар тусгасан.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хүлээгдэж буй үр дүн:

-Хархорум хотыг богино хугацаанд үр дүнтэй, чанартай сэргээн байгуулж үндэсний өв соёлоо хадгалж хамгаалах, олон улсын анхаарлыг татаж аялал жуулчлал хөгжих;

- эдийн засгийн интеграцид орж, бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангана;

- орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий суурьшлын зөв тогтолцоотой улсын зэрэглэлтэй хотыг хөгжүүлж, бүтээн байгууллалтын үйл ажиллагааны журам, зохицуулалт тодорхой болно;

- шинээр ажлын байр бий болж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ;

- иргэдийн аятай таатай амьдрах орчин бий болж, амьдралын чанар сайжирна;

- Хот дүрэмтэй болж хууль тогтоомжоор зохицуулагдаагүй хотын амьдрал, үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаа оршин суугчид, иргэдийн оролцоотойгоор шийдвэрлэх боломжтой болно.

Хуулийн төслийн хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан бөгөөд тусгайлсан санал гаргаагүй болно.

---o0o---

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улсын иргэн, эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй”, Хорин тавдугаар зүйлийн 1.7-т “Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна...” гэж тус тус заасан боловч сүүлийн жилүүдэд энэхүү Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан иргэний үндсэн эрх зөрчигдөх, хөндөгдөх тохиолдол цөөнгүй байна.

Энэ талаар төрөөс анхаарч Улсын Их Хурлаас дараах хууль тогтоомжуудыг батлан гаргаж, бүсчилсэн хөгжил, хот хөдөөг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, хотуудыг хэрхэн байгуулах, хөгжүүлэх бодлого, чиглэлийг тодорхойлж ирсэн нь “Хархорум хот”-ыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх хууль зүйн үндэслэл болж байна. Үүнд:

- Улсын Их Хурал 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан бөгөөд Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт *“Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно. Хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.”* гэсний дагуу өнөөгийн хот, тосгоны эрх зүйн байдалтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй хуулийг шинэчлэн батлах үндэслэлийг бүрдүүлж улмаар Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийг 2020 онд, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг 2024 онд тус тус баталж, хот байгуулах болон хотуудын удирдлага, бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэгтэй холбоотой асуудлыг нарийвчлан зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн;

- Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг тодорхойлж, “Үндэсний соёлоо дээдэлсэн, хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой тогтолцоотой, байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хойч үедээ өвлүүлсэн, эдийн засгийн төрөлжилт, дагналт, хоршилт бүхий ногоон үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид нэгдсэн, өрсөлдөх чадвартай, харьцангуй тэнцвэртэйгээр бүс, орон нутгийг хөгжүүлэх” зорилго¹-ын хүрээнд Орхоны хөндийд “Хархорум” хотын байршлыг сонгож, техник эдийн засгийн үндэслэл, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ.², Хархорум хотыг ЮНЕСКО-д бүртгэлтэй соёлын бүтээлч хот болгоно.³ гэж тус тус заасан;

-Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн “Хархорум хотын сэргээн байгуулах тухай” 230 дугаар зарлигаар Эзэн Чингис хаан их ор суусны XV он, цагаан луу жил буюу нийтийн тооллын 1220 онд зарлиг буулган Орхоны хөндийд Монголын эзэнт гүрний нийслэлийг байгуулж байсан түүхийн улбааг өртөөлж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх,

¹ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилго-8;

² “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх 1-р үе шатанд хүрэх үр дүн-3;

³ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх 3-р үе шатанд хүрэх үр дүн-2;

нийгмийн суурь үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амын төвлөрлийг сааруулах, бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах болон төрт ёсныхоо үнэт өвийг бэхжүүлэх, түүх соёлоо сэргээх үүднээс Хархорум хотыг байгуулах асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлэх, шинэ хотыг байгуулах болон хотын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэл Засгийн газарт өгч, ЮНЕСКО-ийн дэлхийн соёлын өвд бүртгэгдсэн "Орхоны хөндийн соёлын дурсгалт газар"-ын өв, соёлыг хамгаалах, Монголын эзэнт гүрний эртний нийслэл Хархорум хотыг сэргээн байгуулах түүхэн үйл хэрэг, их бүтээн байгуулалтад манлайлан оролцохыг нийт ард иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад уриалсан;

-Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Шинэ сэргэлтийн бодлого"-ын 4.2-т "Шинэ суурьшлын бүс, дагуул хот, эдийн засгийн чөлөөт бүсийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, Улаанбаатар хотоос орон нутагт шилжин суурьшсан иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг цогц бодлогоор дэмжих замаар төвлөрлийг сааруулна." гэж тусгасан;

-Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 1.3-т "Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай суурь судалгаа, иж бүрэн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж дуусган, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын эхний ээлжийн ажлыг эхлүүлнэ. Шинэ Хархорум хотын усны хэрэгцээг хангах бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, Орхон голд урсцын тохиргоо хийж, усан хангамжийг нэмэгдүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлнэ" гэж заасан гэх мэт.

Эдгээр зохицуулалт нь засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх хотуудын төрөл, зэрэглэл, удирдлага, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, хотын удирдлагын бүрэн эрхтэй холбоотой нийтлэг зохицуулалт бүхий эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн байна. Харин шинэ хотын тэргүүлэх чиглэл, онцлог, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаатай холбоотой нарийвчилсан зохицуулалт дутмаг байна.

Тухайлбал, Хархорум хотыг сэргээн байгуулах, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрхэн зохион байгуулах, дэлхийн төв, эртний нийслэл байсан түүхэн улбааг хэрхэн үргэлжлүүлэх, өвлүүлэх, дэлхий нийтийн болон хөрөнгө оруулагчдын хүлээлт, сонирхлыг хэрхэн татах гэх мэт тухайн хотын онцлогтой холбоотой үүсэх харилцааг хэрхэн зохицуулах вэ?.

Мөн түүнчлэн Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2-т "Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно" гэж заасны дагуу Засгийн газраас Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг шинэчлэн боловсруулах ажлыг зохион байгуулж, Улсын Их Хурал 2024 оны 06 сарын 05-ны өдөр Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг баталсан ба уг хуулиар хотын төрөл, улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотыг байгуулах, тэдгээрийн удирдлагын тогтолцоо, бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, бүрэн эрх зэрэг хотын эрх зүйн байдалтай холбоотой харилцааг нарийвчлан зохицуулсан.

Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5.1.²⁴, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 5.1⁵-т заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их Хурлын тогтоолоор Хархорум хотыг байгуулахаар шийдвэрлэсэн.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгыг 2025 оны 06 сарын 01-ний өдрөөс дагаж мөрдөх ба эдгээр хууль тогтоомжид хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрхэн хэрэгжүүлэх, хотын хөгжлийг хэрхэн дэмжих талаар нарийвчилсан зохицуулалт тусгагдаагүй байна.

Дээр дурдсаны хууль тогтоомжийн дагуу Хархорум хотыг бүтээн байгуулахаар Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 1.3-т “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай суурь судалгаа, иж бүрэн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж дуусган, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын эхний ээлжийн ажлыг эхлүүлнэ. Шинэ Хархорум хотын усны хэрэгцээг хангах бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, Орхон голд урсацын тохиргоо хийж, усан хангамжийг нэмэгдүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлнэ” гэж тусгасны дагуу Засгийн газрын 2023 оны 02 сарын 01-ний өдрийн 40 дүгээр тогтоолоор “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргаа”-г байгуулж, Засгийн газрын 2024 оны 01 сарын 17-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор Орхоны хөндийд “Шинэ Хархорум” хот байгуулах зориулалтаар Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сум болон Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын нутаг дэвсгэрт нийт 189363.19 га газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авч, газрын хилийн заагийн эргэлтийн цэгийн солбицлыг баталсан.

Бүс нутгийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, өв соёлоо хамгаалах, хадгалах, иргэдийнхээ аятай тухтай амьдрах орчныг бий болгох төрийн үйл ажиллагаанд Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх асуудал чухал нөлөө үзүүлэхээр Монгол Улсын хөгжлийн урт хугацааны бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан байгаа нь энэхүү хуулийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлж байна.

Иймд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн зорилгыг бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангаж, түүх, соёлын өвийг сэргээх, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх болохыг тодорхойлж, энэ зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулах зорилтыг дэвшүүлж, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.1-д заасныг үндэслэн хотжилтын төлөв байдал, Хархорум хотыг байгуулахад тулгамдсан асуудлыг судалсны үндсэн дээр Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих асуудалтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтыг нарийвчлан шинэ хуулиар зохицуулах шаардлагатай гэж үзэж анхдагч хуулийн төсөл боловсрууллаа.

Хуулийн төсөлд дараах асуудлыг тусгалаа:

⁴ Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5.1. Улсын Их Хурал хот байгуулалтын талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 5.1.2. хотыг шинээр байгуулах болон татан буулгах, нүүлгэн шилжүүлэх тухай шийдвэр гаргах;

⁵ Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 5.1. Хот байгуулах, өөрчлөн байгуулах, татан буулгах асуудлыг дараах шалгуурыг харгалзан Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ:

Нэгдүгээр бүлэгт нийтлэг үндэслэл буюу хуулийн зорилт, Хархорум хотын хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд баримтлах зарчим, хотын эрх зүйн үндэс, байршил, эдэлбэр газар зэрэг асуудлыг тусгав.

Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжих, эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбоотой энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг холбогдох хуулиар зохицуулна. Харин энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол бусад хуульд заасан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын хэрэгжүүлэх чиг үүргийг хотын удирдлага нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

Хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд холбогдох хуульд зааснаас гадна дараах тусгай зарчмыг баримтална:

- бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийн хангаж, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулах;
- хотын бүтээн байгуулалтад хот төлөвлөлтийн баримт бичгийг баримтлах;
- түүх, соёлын дурсгалт газар, археологи, соёлын биет болон биет бус өв, байгалийн онцлогт түшиглэсэн болон орчин үеийн олон төрөлт бүхий тогтвортой аялал жуулчлалыг дэмжих;
- ухаалаг дэд бүтэцтэй байх;
- олон төвт хотын тогтолцоог бүрдүүлэх;
- ахмад настан, бага насны хүүхэд, жирэмсэн эх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн, гэрийн тэжээвэр амьтны амьдрах орчныг бүрдүүлсэн, нийгмийн үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй хүргэх хүмүүнлэг хот байх;
- эрчим хүчний хэмнэлттэй;
- байгаль орчинд ээлтэй хот байх;
- эдийн засгийн хувьд бие даан хөгжих боломжтой байх;
- хотын бүтээн байгуулалт, үйл ажиллагаа оршин суугчийн нийтлэг эрх, ашиг сонирхолд нийцсэн байх;
- орчны аюулгүй байдлыг хангаж, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- Улаанбаатар хот болон бусад бүс нутагтай холбогдох зорчигч болон ачаа тээврийн сүлжээ бүхий хотыг хөгжүүлэх;
- олон төрөлт нийтийн тээвэр, явган алхалт, унадаг дугуй зэрэг цахилгаан хөдөлгүүрт тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг дэмжсэн байх;
- сэргээгдэх эрчим хүчний олон төрлийг дэмжих.
- олон төрөлт нийтийн тээвэр, явган алхалт, унадаг дугуй зэрэг цахилгаан хөдөлгүүрт тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг дэмжсэн байх гэх мэт хүндээ ээлтэй байх зарчмуудыг баримтална.

Хоёрдугаар бүлэгт хот байгуулалтын үйл ажиллагааны тухай буюу Хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага, хотын бүсчлэл, газар зохион байгуулалттай холбоотой зохицуулалтыг тусгалаа.

Хархорум хот нь Бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулсан хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөтэй байх ба хотын газар зохион байгуулалт нь хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө болон хотыг хөгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөнд үндэслэнэ.

Хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг хотын Захирагчийн саналыг үндэслэн хотын Зөвлөл, төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, барилгажилтын төслийг хотын Захирагч тус тус баталж, хяналт тавьж, олон нийтийн оролцоог хангаж ажиллана.

Хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуульд заасан үндсэн шаардлагаас гадна дараах тусгай шаардлагыг хангасан байх ба тэдгээрийг боловсруулах үйл ажиллагаанд Захиргааны ерөнхий хуулийн Долдугаар бүлэгт заасан журмыг баримталж, олон нийтийн оролцоог хангасан байна:

- бүсчлэлийн зориулалтаас хамааран иргэд оршин суугаа газраасаа 300-800 метр зайд сургууль, цэцэрлэгт явах, нийгэм, соёлын болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, амрах, зугаалах, нийтийн тээврийн буудал, цэцэрлэгт хүрээлэн, худалдаа, үйлчилгээний газарт хүрэх боломжийг бүрдүүлэх;
- ногоон хот байгуулах зорилтын хүрээнд хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлсон хотын суурьшлын бүсийн 50-иас доошгүй хувь нь ногоон байгууламж байх;
- амины орон сууцнаас бусад нийтийн орон сууцны зориулалтаар олгох газар олголтын доод хэмжээ 1,5 га байх;
- орон сууцнаас бусад зориулалтаар олгох газар олголтын доод хэмжээ 0,5 га байх;
- барилга байгууламжийн гадна засал, өнгөний шийдэл нь гудамж, өргөн чөлөө, хотхон, хорооллын онцлог, байршил, архитектур, орон зайн зохиомж зэрэгтэй уялдсан байх;
- хотын гол гудамж замыг явган зам, мопед, унадаг дугуйн зам, ногоон байгууламжийн хамт цогцоор нь төлөвлөсөн байх;
- хотын I зэрэглэлийн гол гудамж замын ирмэгээс барилга хүртэлх улаан шугам 80 метр ба түүнээс багагүй байх;
- саарал усыг дахин ашиглах, хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулах технологид тулгуурлах;
- хотын газар доорх орон зайг ашиглан инженерийн дэд бүтцийн шугам сүлжээний төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтад хонгилын системийг стандарт шаардлагыг хангаж нэвтрүүлэх;
- нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмж (дрон) ашиглах орон зайг бий болгох;
- нуур, цөөрөм үүсгэх, нөхөн сэргээх, гадаргын усыг хуримтлуулж экосистемийг хамгаалах боломжтой байх;
- хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн (тусгай хэрэгцээт)-д зориулсан хөтөчтэй явган хүний зам, дуут гэрлэн дохио, тээврийн хэрэгслийн зогсоол, нийтийн тээврийн хэрэгслийн тоноглол, нийтийн үйлчилгээний барилга, байгууламжид ариун цэврийн өрөө төлөвлөх;
- инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, ус хангамж, ариутгах татуурга, цахилгаан болон хийн хангамж, зам, харилцаа холбоо, сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг зэрэг дэд бүтэц, нийтийн үйлчилгээний барилга байгууламж барих ажлыг нэн тэргүүнд зохион байгуулж, сэргээгдэх эрчим хүчний олон төрлийг ашиглах дэд бүтцийг хөгжүүлэх;
- нийтийн тээврийн хэрэгсэл нь хос болон цахилгаан тэжээлтэй байх;
- олон улс, бүс нутаг, хөрш орнуудыг холбосон аялал жуулчлалын коридорыг байгуулах;
- усны эх үүсвэр, усан хангамж, эрчим хүч, зам тээвэр, тээврийн хэрэгслийн үйлчилгээнд ухаалаг систем нэвтрүүлэх гэх мэт.

Гуравдугаар бүлэгт Ухаалаг хот буюу хотын хөгжлийг дэмжихэд харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн дэвшлийг ашиглахтай холбоотой харилцааг зохицуулсан.

Хот нь оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хотын тогтвортой хөгжлийг дэмжих, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх үр нөлөө бүхий ухаалаг хотын төлөвлөлттэй байна.

Ухаалаг хотын төлөвлөлтөд инновац, их өгөгдөл, хиймэл оюун ухаан, юмсын интернэт зэрэг дэвшилтэт технологийг ашиглах бөгөөд дараах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн байна:

- эрүүл мэнд, боловсрол, соёлын зэрэг нийгмийн үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх, хотод тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх;
- их өгөгдөлд суурилан шийдвэр гаргах боломжийг бүрдүүлж, үр дүнг тооцоолох;
- мэдээлэл солилцох системийг үүсгэх, түүний тасралтгүй, найдвартай байдал болон кибер аюулгүй байдлыг хангаж, хүний хувийн мэдээллийг хамгаалах, мэдээллийг саадгүй солилцох нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- хотоос үзүүлэх үйлчилгээг цахим, ухаалаг системээр авах нөхцөлийг бий болгох
- оршин суугч болон иргэдэд мэдээллийг нээлттэй, ил тод хүргэх, мэдээлэл авах нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- хотын инженерийн дэд бүтэц, замын хөдөлгөөний нөхцөл байдал, нийтийн тээврийн удирдлага, орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, агаарын чанарын болон орчны бохирдол, чийгшил, байгаль орчны стандартыг хэмжих, хянах, мэдээлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- оршин суугчийн санал, хүсэлт, гомдлыг хүлээн авах, хотын үйл ажиллагаатай холбоотой санал асуулга зохион байгуулах цахим оролцооны систем ажиллуулах;
- харилцаа холбооны сүлжээг сайжруулж хотын интернэт хэрэглээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;
- тоон гарын үсгийн хэрэглээг дэмжих;
- оршин суугчийн цахим ур чадвар, чадамжийг нэмэгдүүлэх, цахим орчинд хүүхэд хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.

Дөрөвдүгээр бүлэгт Хот байгуулалтын удирдлага зохион байгуулалт буюу хотын чиг үүрэг, зохион байгуулалт, удирдлагын тогтолцоо болон бүрэн эрх, мэдээллийн ил тод байдал зэрэг асуудлыг тусгасан.

Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 12.1-д заасан чиг үүргээс гадна өөрийн эдэлбэр газрын хэмжээнд хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай чиг үүргийг тодорхойлсон. Үүнд:

- хотын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт;
- хотын өмчийн ашиглалт, эзэмшилт, захиран зарцуулалт, түүнд тавих хяналт;
- хотын төсөв, түүний төлөвлөлт, гүйцэтгэл, тайлан, хяналт;
- хотын хүн амын ундны болон ахуйн хэрэгцээний уст цэгийн төлөвлөлт, хяналт;
- хотын худалдаа, үйлчилгээний нийтлэг зохицуулалт, хяналт;
- хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалт;
- цэвэрлэх байгууламж, үерийн далан, сувгийн байгууламж;

- гудамж, зам, талбай, барилга байгууламжийн нэр, хаягжуулалтын зохицуулалт;
- хөшөө дурсгалын нийтлэг зохицуулалт;
- хог хаягдлын нэгдсэн төлөвлөлт, удирдлага, зохицуулалт;
- хотын хүний нөөцийн бодлого, төлөвлөлт, түүний хэрэгжилт;
- сууц өмчлөгчдийн холбооны үйл ажиллагааны зохицуулалт, хяналт;
- оршуулгын газрын нийтлэг зохицуулалт, менежмент.

Хархорум хотын удирдлагын тогтолцоог хотын Зөвлөл, хотын Захирагч бүрдүүлэх ба оршин суугчдаасаа сонгогддог байх зарчим баримтална.

Хотын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогыг тодорхойлох, хотын чиг үүрэгт хамаарах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх хотын Зөвлөл нь 21 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна:

- Хотын Зөвлөлийн 9 гишүүн нь хотын Захирагч болон Захирагчийн ажлын алба, Монголын Үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим, мэргэжлийн холбоодын төлөөлөл байна. Эдгээр гишүүдийн 3-аас доошгүй гишүүн нь аль нэг хүйсийн төлөөлөл байна.
- Дээр дурдсанаас бусад гишүүдийг хотын оршин суугчдаас сонгоно.

Хотын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах, Зөвлөлийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх гүйцэтгэх удирдлага нь хотын Захирагч байх ба түүнийг хотын оршин суугчдаас шууд, чөлөөтэй сонгуулийн үндсэн дээр сонгож, Ерөнхий сайд батламжилна.

Хотын Захирагч ажлын алба болон харьяа газартай байх ба Захирагчийн ажлын алба болон харьяа газрын бүтэц, орон тооны хязгаарыг Захирагчийн санал болгосноор Засгийн газар, дүрмийг хотын Захирагч батална.

Хот нь зохион байгуулалтын хувьд хороололд хуваагдана. Хороолол нь хуульд заасан бүсчлэлийн дагуу зохион байгуулагдана.

Хот нь Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд зааснаас гадна хотын үйл ажиллагаа, бүтээн байгуулалттай холбоотой мэдээллийг нээлттэй, ил тод байршуулна.

Тавдугаар бүлэгт Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой асуудлыг тусгаж, бусад харилцааг Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд заасны дагуу зохицуулна.

Хархорум хот дараах чиг үүргийг гэрээний үндсэн дээр бусад этгээдээр гүйцэтгүүлж, холбогдох зардлыг бүрэн, эсхүл хэсэгчлэн санхүүжүүлж болно:

- орчны аюулгүй байдал, агаарын чанарын болон орчны бохирдлыг хэмжих мэдрэгч төхөөрөмж байршуулах, арчлалт, засвар, үйлчилгээ;
- хотын авто зам, зогсоолын төлөвлөлт, арчлалт, засвар, үйлчилгээ;
- харилцаа холбоо, цахилгаан, дулаан түгээх сүлжээ, цэвэр ус, бохир усны шугам болон хаягдал ус зайлуулах байгууламж, үерийн далан, суваг тэдгээрт хамааралтай барилга байгууламж, ашиглалт, засвар, үйлчилгээ;

- хотын музей, театр, номын сан, соёлын ордон, биеийн тамир, спортын цогцолбор, нийтийн соёл, амралтын хүрээлэн, ногоон байгууламж, төлөвлөлт, ашиглалт, засвар, үйлчилгээ;
- түүх, соёлын дурсгалт газрын хадгалалт, хамгаалалт;
- гудамж, зам, талбай, барилга байгууламжийн нэр, хаягжуулалт;
- хотын нийтийн тээвэр, такси үйлчилгээ;
- хог хаягдлын менежмент, үйлчилгээ;
- орон сууц, тохижилт, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ;
- сууц өмчлөгчдийн холбооны үйл ажиллагаа, түүнд тавих хяналт;
- олон улсын болон орон нутгийн зорчигч болон ачаа тээвэр, логистикийн үйл ажиллагаа;
- нийгмийн үйлчилгээг хүн, хуулийн этгээдэд хүргэхэд ашиглах системийг хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх, түүний засвар, арчлалт, үйлчилгээ, аюулгүй байдлыг хангах;
- хуульд өөрөөр заагаагүй бол үндэсний болон олон улсын хэмжээний баяр наадам, хурал, урлаг, спортын болон бусад арга хэмжээг зохион байгуулах;
- бүх нийтийн цахим ур чадварын түвшинг үнэлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг тогтмол зохион байгуулах;
- гадна болон явуулын зар сурталчилгааны хяналт, арчлалт, засвар, үйлчилгээ;
- оршуулгын газрын менежмент, арчлалт, засвар, үйлчилгээ.

Хархорум хот дахь төрийн үйлчилгээ нь худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг хөнгөвчлөх бүртгэл, зөвшөөрлийн цахим нэг цонхны үйлчилгээнд суурилна.

Зургаадугаар бүлэгт Хотын эдийн засгийн үндэс, хөрөнгө оруулалтын хэлбэрийг тодорхойлж, хотын эдийн засаг, бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтад төр, орон нутгаас үзүүлэх дэмжлэг, туслалцаа, хотын төсөв, татвар, өмч, үнэт цаас, хотыг хөгжүүлэх сантай холбоотой үүсэх харилцааг нарийвчлан зохицуулсан.

Хархорум хотын эдийн засгийн үндэс нь улс, орон нутаг, хотын өөрийн хөрөнгө оруулалтаар бий болсон хөрөнгө, түүнчлэн хотын өмч, татварын болон татварын бус орлого, хотын сангийн хөрөнгө, гадаад, дотоодын байгууллага, хувь хүмүүсийн хандив, тусламж, бусад орлогоос бүрдэнэ.

Хархорум хотод хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын төсөл, арга хэмжээнд хөрөнгө оруулалтын хэмжээнээс хамаарч тогтворжуулалтын гэрчилгээг олгох нөхцөл журмыг тодорхойлсон.

Хот нь өөрийн өмчтэй байх ба хотын эдэлбэр газар доорх инженерийн байгууламж, хонгилын систем нь хотын өмчлөлд байна.

Хот нь хот хөгжүүлэх сантай байх ба дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

- хотын төсвийн орлогын 10 хувь;
- гадаад, дотоодын байгууллага, хувь хүнээс өгсөн хандив, тусламж;
- харьяа хуулийн этгээдийн ногдол ашгийн 10 хувь;
- чөлөөт бүс, эдийн засгийн тусгай бүсийн аж ахуйн үйл ажиллагааны орлогын 5 хувь;
- дулаан, цахилгаан, цэвэр усаар хангах, түгээх, бохир ус татан зайлуулах байгууллагын тухайн жилийн дээрх үйл ажиллагааны орлогын 1.5-аас доошгүй хувь;

- үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны төлбөрийн 50 хувь;
- хуулиар хориглоогүй бусад.

Сангийн хөрөнгийг инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх, түүх, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт, ногоон байгууламж барьж байгуулахаас өөр зориулалтаар ашиглах болон зээл олгох, өр, авлага үүсгэхийг хориглох ба санг байгуулах, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журмыг Засгийн газар батална.

Орон нутаг нь хотын эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, ариутгах татуурга, харилцаа холбоо, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, хог хаягдалтай холбоотой зөвшөөрөл, үйлчилгээг саадгүй үзүүлэх ба хотод дараах дэмжлэгийг үзүүлнэ:

- өөрийн мэдлийн өмчийг хотод хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр ашиглуулах асуудлыг шийдвэрлэх;
- төрийн үйлчилгээг шуурхай, нэг цонхоор үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- салбарын хяналт шалгалтыг давхардуулахгүй байх.

Хархорум хотод өндөр технологи, эрүүл мэнд, аялал жуулчлалын чөлөөт бүс болон үйлдвэр технологийн парк болон гаалийн тусгай бүс байгуулж болно.

Долоодугаар бүлэгт Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг, хөрөнгө оруулалтын талаар тусгав.

Хотын бүтээн байгуулалтыг улс, хотын төсөв, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, хандив, тусламж, сангийн хөрөнгө, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон бусад эх үүсвэрээр санхүүжүүлэх боломжтой.

Хөрөнгө оруулалтын хэлбэр, түүний тогтвортой байдлыг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, тогтворжуулалтын гэрчилгээ олгох, хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, цуцлах нөхцөлийг тодорхойлсон:

- Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 16.1.2, 16.1.3, 16.1.4-т заасан шалгуурыг хангасан тохиолдолд хөрөнгө оруулагчийн бичгээр, эсхүл цахим хэлбэрээр гаргасан хүсэлтийг үндэслэн хотын Захирагч доор дурдсан хугацаагаар тогтворжуулалтын гэрчилгээг олгоно:

Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ /тэрбум төгрөгөөр/	Тогтворжуулах гэрчилгээ олгох хугацаа /жилээр/	Хөрөнгө оруулалтаа хийж дуусах хугацаа /жилээр/
5-10 хүртэл	4	2
10-30 хүртэл	6	2
30-50 хүртэл	8	3
50-100 хүртэл	10	4
100-200 хүртэл	12	5
200-300 хүртэл	14	6
300-аас дээш	16	6

- Бүтээн байгуулалтын төсөлд 100 тэрбум төгрөгөөс дээш хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийх хөрөнгө оруулагчтай түүний гаргасан хүсэлтийн дагуу үйл ажиллагаа явуулах орчныг тогтвортой байлгах зорилгоор хөрөнгө оруулалтын гэрээг Засгийн газрын эрх олгосноор хотын Захирагч байгуулж болно.

Хотод бүртгэлтэй хөрөнгө оруулагчид Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд зааснаас гадна хотод 5 тэрбум төгрөг буюу түүнээс дээш хэмжээний төгрөгөөр хөрөнгө оруулалт хийсэн бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчид татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.

Хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх татварын дэмжлэгийг холбогдох хуулиар зохицуулах ба доор дурдсан барилга байгууламжийг барихад ашиглагдах импортолсон техник, тоног төхөөрөмжийг барилга угсралтын ажлын хугацаанд гаалийн албан татвараас чөлөөлж, нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг "0" хүртэлх хувь, хэмжээгээр ногдуулна:

- олон улсын зэрэглэлтэй нисэх онгоцны буудлын цогцолбор барих;
- хотыг бусад хот, суурин газартай холбох авто зам, харилцаа холбооны дэд бүтэц, хурдны зам, төмөр зам түүнийг ашиглахтай холбоотой бусад дэд бүтэц, барилга, байгууламж, барилгын цогцолбор барих;
- хотын хэрэглээг хангах зориулалт бүхий сэргээгдэх болон бусад эрчим хүчний эх үүсвэрийн тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц, барилга, байгууламж барих;
- хотын газар доорх инженерийн дэд бүтцийн шугам сүлжээг барих;
- хотын нийтийн тээврийн техник, тоног төхөөрөмж болон дэд бүтцийг барих;
- хотын усан хангамж, бохир ус цэвэрлэх, дахин ашиглах дэд бүтцийн барилга барих;
- археологи, түүхийн судалгааны төв, хүрээлэн, сургууль, музей, лабораторийн барилга барих;
- археологи, малтлагад ашиглагдах техник, тоног төхөөрөмж.

Хөрөнгө оруулагчид Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд зааснаас гадна татварын бус хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг дараах хэлбэрээр үзүүлнэ:

- бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор гадаадаас авах ажиллах хүчний ажлын байрны төлбөрөөс бүрэн чөлөөлөх;
- бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор гадаадаас авах ажиллах хүчний хүүхдийг ерөнхий боловсролын сургуульд үнэ төлбөргүй сургах;
- хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах баримт бичиг, зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг хялбаршуулах.

Хот нь хөрөнгө оруулагчид төрийн үйлчилгээний талаар зөвлөх болон бүртгэл, зөвшөөрлийн цахим нэг цонхны үйлчилгээ үзүүлнэ.

Хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа хөрөнгө оруулагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, тэдгээртэй хамтран ажиллах зорилгоор Хөрөнгө оруулагчдын зөвлөлийг хотын Захирагчийн дэргэд байгуулах ба зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, ажиллах журмыг хотын Зөвлөл батална.

Наймдугаар бүлэгт Хотын удирдлагаас бусад этгээдтэй харилцах, хотын бэлгэдэл, шагнал, оршин суугчийн эрх үүрэг, болон хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага, шилжилтийн үеийн зохицуулалт, хууль хүчин төгөлдөр болох талаар тусгасан:

- Хотын удирдлага засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгж, хотын удирдлагатай холбогдох асуудлаар хамтран ажиллаж болно.
- Хотын өдөр нь жил бүрийн 12 дугаар сарын 20-ны өдөр байна.
- Хот нь Зөвлөлийн хуралдаанаас баталсан өөрийн бэлгэ тэмдэг, шагналтай байж болно.
- Хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, хуулийн этгээд нь өмчийн хэлбэрээс үл хамааран хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хотын стандартыг мөрдөх, хотын удирдлагаас хуульд нийцүүлэн гаргасан шийдвэрийг биелүүлэх үүрэгтэй.
- Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Иргэний хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

Хархорум хотын байнгын оршин суугчийн тоо 15000 хүрснээр Хархорум хотын Зөвлөл, Захирагчийн сонгуулийг зохион байгуулах бөгөөд энэ хүртэлх хугацаанд дор дурдсан шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг мөрдөнө:

- Хотын захирагчийн бүрэн эрхийг Засгийн газраас томилсон Хотын Захирагч хэрэгжүүлнэ.
- Хотын Зөвлөлийн бүрэн эрхийг Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын санал болгосон гурван төлөөлөл, Засгийн газраас томилсон хотын Захирагч, Захирагчийн ажлын албанаас санал болгосон хоёр төлөөлөл, Монголын Үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхимаас санал болгосон нэг төлөөлөл, хот төлөвлөлтөд хамрагдсан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг хариуцсан аймгийн Засаг дарга, хот төлөвлөлтийн мэргэжлийн холбоодын санал болгосон нэг төлөөлөл, хүний эрхийн чиглэлийн иргэний нийгмийн байгууллагын нэг төлөөллийг нээлттэй нэр дэвшүүлж, Засгийн газар томилсон бүрэлдэхүүн бүхий Зөвлөл хэрэгжүүлнэ.
- “Шинэ Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргааны төсөв, хөрөнгө, эрх, үүрэг, бүтэц, бүрэлдэхүүн хотын Захирагчийн ажлын албанд шилжинэ.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар гарна. Үүнд:

- Хархорум хотыг богино хугацаанд үр дүнтэй, чанартай сэргээн байгуулж үндэсний өв соёлоо хадгалж хамгаалах, олон улсын анхаарлыг татаж аялал жуулчлал хөгжих;

- эдийн засгийн интеграцид орж, бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангана;

- орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий суурьшлын зөв тогтолцоотой улсын зэрэглэлтэй хотыг хөгжүүлж, бүтээн байгууллалтын үйл ажиллагааны журам, зохицуулалт тодорхой болно;

- хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалтад дэмжлэг үзүүлнэ;

- шинээр ажлын байр бий болж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ;

- иргэдийн аятай таатай амьдрах орчин бий болж, амьдралын чанар сайжирна;

- Хот дүрэмтэй болж хууль тогтоомжоор зохицуулагдаагүй хотын амьдрал, үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлаа оршин суугчид, иргэдийн оролцоотойгоор шийдвэрлэх боломжтой болно.

---o0o---

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ... -ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ,
ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангаж, түүх, соёлын өвийг сэргээх, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байгаль орчинд ээлтэй ногоон, ухаалаг Хархорум хотыг төлөвлөх, бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих, эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Хархорум хотын хууль тогтоомж

2.1.Хархорум хотын хууль тогтоомж нь Монгол улсын Үндсэн хууль, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай, Хот байгуулалтын тухай хууль, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, Газрын тухай хууль, Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль, Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжоос бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Хархорум хот (цаашид "хот" гэх)-ыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжих, эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбоотой энэ хуулиар зохицуулснаас бусад харилцааг холбогдох хуулиар зохицуулна.

3.2.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол бусад хуульд заасан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын хэрэгжүүлэх чиг үүргийг хотын удирдлага нэгэн адил хэрэгжүүлнэ.

4 дүгээр зүйл.Хотын бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд баримтлах зарчим

4.1.Хотыг бүтээн байгуулах, хөгжлийг дэмжихэд Хот байгуулалтын тухай хуулийн 4.1-д зааснаас гадна дараах зарчмыг баримтална:

4.1.1.Монгол үндэстэн, угсаатны уламжлалт үнэт зүйл, түүх, соёлын биет болон биет бус өвийг сэргээж орчин үеийн технологитой хослуулсан тогтвортой хөгжилтэй ухаалаг хот байх;

4.1.2.бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангаж, бүсчилсэн хөгжлийн үзэл баримтлалтай уялдуулах;

4.1.3.хотын бүтээн байгуулалтад хот төлөвлөлтийн баримт бичгийг баримтлах;

4.1.4.түүх, соёлын дурсгалт газар, археологи, соёлын биет болон биет бус өв, байгалийн онцлог, нүүдлийн соёл иргэншилд түшиглэн орчин үеийн олон төрөлт тогтвортой аялал жуулчлалыг дэмжих;

4.1.5.дэвшилтэт технологи, инновацад суурилсан агаар, орчны бохирдолгүй ухаалаг дэд бүтэц бүхий хотыг хөгжүүлэх;

4.1.6.олон төвт хотын тогтолцоог бүрдүүлэх;

4.1.7.ахмад настан, бага насны хүүхэд, жирэмсэн эх, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн /тусгай хэрэгцээт/, гэрийн тэжээвэр амьтны амьдрах орчныг бүрдүүлсэн, нийгмийн үйлчилгээг тэгш, хүртээмжтэй хүргэх хүмүүнлэг хот байх;

4.1.8.эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгаль орчинд ээлтэй технологийг дэмжих;

4.1.9.эдийн засгийн хувьд бие даан хөгжих боломжтой байх;

4.1.10.хотын бүтээн байгуулалт, үйл ажиллагаа оршин суугчийн нийтлэг эрх, ашиг сонирхолд нийцсэн байх;

4.1.11.орчны аюулгүй байдлыг хангаж, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

4.1.12.Улаанбаатар хот болон бусад бүс нутагтай холбогдох зорчигч болон ачаа тээврийн сүлжээ бүхий хотыг хөгжүүлэх;

4.1.13.олон төрөлт нийтийн тээвэр, явган алхалт, унадаг дугуй зэрэг цахилгаан хөдөлгүүрт тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг дэмжсэн байх;

4.1.14.сэргээгдэх эрчим хүчний олон төрлийг дэмжих.

5 дугаар зүйл.Хотын эрх зүйн үндэс

5.1.Хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт бүхий, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх улсын зэрэглэлтэй хот байна.

5.2.Хот нь нийтийн эрх зүйн этгээд байх бөгөөд эрх зүйн харилцаанд хуулийн этгээдийн нэгэн адил оролцоно.

5.3.Эрх зүйн харилцаанд хотыг Хотын захирагч төлөөлнө.

5.4.Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.1-д заасан дүрэмтэй байх бөгөөд дүрэмдээ тус хуулийн 8.2-т зааснаас гадна дараах асуудлыг тусгана:

- 5.4.1.хотын Зөвлөлийн үйл ажиллагаа, хуралдааны дэг;
- 5.4.2.хотын Захирагч, түүний ажлын албаны чиг үүрэг, үйл ажиллагаа;
- 5.4.3.хотын бэлгэ тэмдэг;
- 5.4.4.хотын оршин суугчийн оролцоо;
- 5.4.5.бусад.

6 дугаар зүйл.Хотын байршил, эдэлбэр газрын хэмжээ

6.1.Хот нь эдэлбэр газартай байх бөгөөд эдэлбэр газрын хэмжээг тогтоох, түүнийг өөрчлөх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХОТ ТӨЛӨВЛӨЛТ, БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

7 дугаар зүйл.Хот төлөвлөлтийн баримт бичиг

7.1.Хот нь хот төлөвлөлтийн дараах баримт бичигтэй байна:

- 7.1.1.хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлал;
- 7.1.2.хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө;
- 7.1.3.хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө;
- 7.1.4.төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл;
- 7.1.5.барилгажилтын төсөл;
- 7.1.6.тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө.

7.2.Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлалыг Засгийн хуралдаанд танилцуулж, зөвшөөрөл авсан байна.

7.3.Энэ хуулийн 7.1.2-т заасан төлөвлөгөөг хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлалд нийцүүлэн боловсруулах бөгөөд төлөвлөгөөг батлах, түүнд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

7.4.Хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг хотын Захирагчийн саналыг үндэслэн хотын Зөвлөл, төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, барилгажилтын төслийг хотын Захирагч тус тус баталж, олон нийтийн оролцоог хангаж хяналт тавина.

8 дугаар зүйл. Хот төлөвлөлтөд тавигдах шаардлага

8.1. Хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуульд заасан болон олон улсын стандартад заасан шаардлагаас гадна дараах шаардлагыг хангасан байна:

8.1.1. бүсчлэлийн зориулалтаас хамааран иргэд оршин суугаа газраасаа 300-800 метр зайд сургууль, цэцэрлэгт явах, нийгэм, соёлын болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, амрах, зугаалах, нийтийн тээврийн буудал, цэцэрлэгт хүрээлэн, худалдаа, үйлчилгээний газарт хүрэх боломжийг бүрдүүлэх;

8.1.2. ногоон хот байгуулах зорилтын хүрээнд хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлсон хотын суурьшлын бүсийн 50-иас доошгүй хувь нь ногоон байгууламж байх;

8.1.3. амины орон сууцнаас бусад нийтийн орон сууцны зориулалтаар төлөвлөх газрын доод хэмжээ 1 га байх;

8.1.4. орон сууцнаас бусад зориулалтаар төлөвлөх газрын доод хэмжээ 0,2 га байх;

8.1.5. хүн амын нягтралыг 460 хүн/га-аас ихгүй байхаар төлөвлөх;

8.1.6. барилга байгууламжийн зураг төсөл нь энэ хуулийн 7.1-д заасан төлөвлөгөөний шийдэл, олгогдсон газрын хэмжээ, зориулалттай уялдсан байх;

8.1.7. барилга байгууламжийн гадна засал, өнгөний шийдэл нь гудамж, өргөн чөлөө, хотхон, хорооллын онцлог, байршил, архитектур, орон зайн зохиомж зэрэгтэй уялдсан байх;

8.1.8. хотын гол гудамж замыг явган зам, мопед, унадаг дугуйн зам, ногоон байгууламжийн хамт цогцоор нь төлөвлөсөн байх;

8.1.9. саарал усыг дахин ашиглах, хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулах технологид тулгуурлах;

8.1.10. хотын газар доорх орон зайг ашиглан инженерийн дэд бүтцийн шугам сүлжээний төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтад хонгилын системийг стандарт шаардлагыг хангаж нэвтрүүлэх;

8.1.11. нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмж (дрон) ашиглах орон зайг бий болгох;

8.1.12. нуур, цөөрөм үүсгэх, нөхөн сэргээх, гадаргын усыг хуримтлуулж экосистемийг хамгаалах боломжтой байх;

8.1.13.хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн (тусгай хэрэгцээт)-д зориулсан хөтөчтэй явган хүний зам, дуут гэрлэн дохио, тээврийн хэрэгслийн зогсоол, нийтийн тээврийн хэрэгслийн тоноглол, нийтийн үйлчилгээний барилга, байгууламжид ариун цэврийн өрөө төлөвлөх;

8.1.14.инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, ус хангамж, ариутгах татуурга, цахилгаан болон хийн хангамж, зам, харилцаа холбоо, сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг зэрэг дэд бүтэц, нийтийн үйлчилгээний барилга байгууламж барих ажлыг нэн тэргүүнд зохион байгуулж, сэргээгдэх эрчим хүчний олон төрлийг ашиглах дэд бүтцийг хөгжүүлэх;

8.1.15.нийтийн тээврийн хэрэгсэл нь хос болон цахилгаан тэжээлтэй байх;

8.1.16.олон улс, бүс нутаг, хөрш орнуудыг холбосон аялал жуулчлалын коридорыг байгуулах;

8.1.17.усны эх үүсвэр, усан хангамж, эрчим хүч, зам тээвэр, тээврийн хэрэгслийн үйлчилгээнд ухаалаг систем нэвтрүүлэх.

8.2.Хотын бүтээн байгуулалт, барилга байгууламж, инженерийн дэд бүтцэд ухаалаг шийдэл нэвтрүүлнэ.

9 дүгээр зүйл.Хотын бүсчлэл

9.1.Хотын эдэлбэр газар дараах бүсчлэлтэй байна:

- 9.1.1.аялал жуулчлалын бүс;
- 9.1.2.археологи судалгааны бүс;
- 9.1.3.нийгмийн дэд бүтцийн бүс;
- 9.1.4.орон сууцны бүс;
- 9.1.5.олон нийтийн бүс;
- 9.1.6.амралт, ногоон байгууламжийн бүс;
- 9.1.7.тээвэр, логистикийн бүс;
- 9.1.8.үйлдвэрлэлийн бүс;
- 9.1.9.инженерийн дэд бүтцийн бүс;
- 9.1.10.тусгай зориулалтын бүс;
- 9.1.11.хөдөө аж ахуйн бүс;
- 9.1.12.хамгаалалтын бүс;
- 9.1.13.холимог ашиглалтын бүс;
- 9.1.14.нөөц бүс /цагаан газар/.

9.2.Дээрх бүсүүдэд явуулах үйл ажиллагааг хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр нарийвчлан тодорхойлно.

9.3.Энэ хуулийн 9.1-д заагаагүй бүсчлэлийг Засгийн газар шинээр тогтоож болно.

10 дугаар зүйл.Хотын газар зохион байгуулалт

10.1.Хотын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө нь хотын хөгжлийн болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, барилгажилтын төсөлд үндэслэх бөгөөд хотын Захирагчийн саналыг үндэслэн хотын Зөвлөл батална.

10.2.Хотын хөгжлийн болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, барилгажилтын төсөл, бүсчлэл, хотын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөтэй нийцүүлэн газрыг эзэмших, ашиглах эрхийг хотын Захирагч олгоно.

10.3.Хотын эдэлбэр газарт төрийн байгууллагын зайлшгүй хэрэгцээ, улс, хотын төсвийн хөрөнгө оруулалт, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаад улс, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрт зориулж газар эзэмшүүлэх, ашиглуулахаас бусад газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах үйл ажиллагааг төсөл сонгон шалгаруулах журмаар шийдвэрлэнэ.

10.4.Бүтээн байгуулалтын төсөл сонгон шалгаруулах аргаар иргэн, хуулийн этгээдэд газрыг эзэмшүүлж, ашиглуулж болно.

10.5.Газар эзэмших, ашиглах гэрээнд Газрын тухай хуульд зааснаас гадна дараах нөхцөлийг тусгана:

10.5.1.Газрыг гэрээнд заасан бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэхээс өөр зориулалтаар ашигласан, эсхүл ашиглахаар барилга угсралтын ажил хийгдэж байгаа бол гэрээг нэг талын санаачилгаар цуцлах;

10.5.2.бүтээн байгуулалтын төслийг гэрээ байгуулснаас хойш гэрээнд заасан хуваарийн дагуу хэрэгжүүлж эхлээгүй бол газар ашиглах эрх дуусгавар болох.

10.6.Хотын хөгжлийн болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл, барилгажилтын төслийн дагуу Засгийн газрын шийдвэрээр улс, хотын төсвийн хөрөнгө оруулалт, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаад улс, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хийгдэх төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн нөхөн олговортойгоор газрыг чөлөөлөх журмыг Засгийн газар батална.

10.7.Улсын тусгай хэрэгцээнд авахаас өмнө газар өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрх авсан хуулийн этгээд нь хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд нийцүүлэн өөрийн хөрөнгө, хот болон дотоод, гадаадын хөрөнгө оруулагчтай хамтран бүтээн

байгуулалтыг хэрэгжүүлж болох бөгөөд энэ хуулийн 10.6-д заасан нөхцөл үүсэн тохиолдолд Засгийн газраас баталсан журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

11 дүгээр зүйл. Хотын хөгжлийг дэмжихэд харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн дэвшлийг ашиглах

11.1. Хот нь оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хотын тогтвортой хөгжлийг дэмжих, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор хот төлөвлөлтийн баримт бичигтэй уялдсан ухаалаг хотын төлөвлөлттэй байна.

11.2. Ухаалаг хотын төлөвлөлтөд инновац, их өгөгдөл, хиймэл оюун ухаан, юмсын интернэт зэрэг дэвшилтэт технологийг ашиглах бөгөөд дараах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэнэ:

11.2.1. эрүүл мэнд, боловсрол, соёлын зэрэг нийгмийн үйлчилгээг хүртээмжтэй хүргэх, хотод тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх;

11.2.2. их өгөгдөлд суурилан шийдвэр гаргах боломжийг бүрдүүлж, үр дүнг тооцоолох;

11.2.3. мэдээлэл солилцох системийг үүсгэх, түүний тасралтгүй, найдвартай байдал болон кибер аюулгүй байдлыг хангаж, хүний хувийн мэдээллийг хамгаалах, мэдээллийг саадгүй солилцох нөхцөлийг бүрдүүлэх;

11.2.4. хотоос үзүүлэх үйлчилгээг цахим, ухаалаг системээр авах нөхцөлийг бий болгох;

11.2.5. оршин суугч болон иргэдэд мэдээллийг нээлттэй, ил тод хүргэх, мэдээлэл авах нөхцөлийг бүрдүүлэх;

11.2.6. хотын инженерийн дэд бүтэц, замын хөдөлгөөний нөхцөл байдал, нийтийн тээврийн удирдлага, орчны аюулгүй байдлыг хангах, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, агаарын чанарын болон орчны бохирдол, чийгшил, байгаль орчны стандартыг хэмжих, хянах, мэдээлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

11.2.7. оршин суугчийн санал, хүсэлт, гомдлыг хүлээн авах, хотын үйл ажиллагаатай холбоотой санал асуулга зохион байгуулах цахим оролцооны систем ажиллуулах;

11.2.8. харилцаа холбооны сүлжээг сайжруулж хотын интернэт хэрэглээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;

11.2.9. тоон гарын үсгийн хэрэглээг дэмжих;

11.2.10. оршин суугчийн цахим ур чадвар, чадамжийг нэмэгдүүлэх, цахим орчинд хүүхэд хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх.

11.3.Энэ хуулийн 11.1-д заасан төлөвлөлтөд хотын үйл ажиллагаа, төлөвлөлтийн талаарх олон улсын стандарт шаардлагад нийцүүлэн хэрэгжүүлэх арга хэмжээ, хариуцах этгээд, хүрэх үр дүнг хэмжигдэхүйц байдлаар тодорхойлж, санхүүжилтийн эх үүсвэрийг нарийвчлан тооцож, хотын Захирагч батлах бөгөөд хэрэгжилтийг зохион байгуулна.

11.4.Хот нь энэ хуулийн 11.2-т заасны дагуу үүсгэх оршин суугчид зориулсан мэдээллийн системийг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн (тусгай хэрэгцээт хүн) саадгүй ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН УДИРДЛАГА, ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ

12 дугаар зүйл.Хотын чиг үүрэг

12.1.Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 12.1-д заасан чиг үүргээс гадна өөрийн эдэлбэр газрын хэмжээнд дараах чиг үүргийг гүйцэтгэнэ:

12.1.1.хотын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт;

12.1.2.хотын өмчийн ашиглалт, эзэмшилт, захиран зарцуулалт, түүнд тавих хяналт;

12.1.3.хотын төсөв, түүний төлөвлөлт, гүйцэтгэл, тайлан, хяналт;

12.1.4.хотын хүн амын ундны болон ахуйн хэрэгцээний уст цэгийн төлөвлөлт, хяналт;

12.1.5.хотын худалдаа, үйлчилгээний нийтлэг зохицуулалт, хяналт;

12.1.6.хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалт;

12.1.7.цэвэрлэх байгууламж, үерийн далан, сувгийн байгууламж;

12.1.8.гудамж, зам, талбай, барилга байгууламжийн нэр, хаягжуулалтын зохицуулалт;

12.1.9.хөшөө дурсгалын нийтлэг зохицуулалт;

12.1.10.хог хаягдлын нэгдсэн төлөвлөлт, удирдлага, зохицуулалт;

12.1.11.хотын хүний нөөцийн бодлого, төлөвлөлт, түүний хэрэгжилт;

12.1.12.сууц өмчлөгчдийн холбооны үйл ажиллагааны зохицуулалт, хяналт;

12.1.13.оршуулгын газрын нийтлэг зохицуулалт, менежмент.

13 дугаар зүйл.Хотын зохион байгуулалт

13.1.Хот нь зохион байгуулалтын хувьд хороололд хуваагдана. Хороолол нь энэ хуулийн 9.1-д заасан бүсчлэлийн дагуу зохион байгуулагдана.

14 дүгээр зүйл. Хотын удирдлага, түүний тогтолцоо

14.1. Хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна:

- 14.1.1. хотын Зөвлөл;
- 14.1.2. хотын Захирагч.

15 дугаар зүйл. Хотын зөвлөл, түүний бүрэн эрх

15.1. Хотын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогыг тодорхойлох, хотын чиг үүрэгт хамаарах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх үүргийг хотын Зөвлөл хэрэгжүүлнэ.

15.2. Хотын Зөвлөл 21 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй байна.

15.3. Хотын Зөвлөлийн 9 гишүүн нь хотын Захирагч болон Захирагчийн ажлын алба, Монголын Үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим, мэргэжлийн холбоодын төлөөлөл байна.

15.4. Энэ хуулийн 15.3-т заасан гишүүдийн 3-аас доошгүй гишүүн нь аль нэг хүйсийн төлөөлөл байна.

15.5. Энэ хуулийн 15.3-т зааснаас бусад гишүүдийг хотын оршин суугчдаас сонгоно.

15.6. Хотын Зөвлөлийн бүрэн эрхийг Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд зааснаас гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

15.6.1. хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой хотын стандарт, дүрэм, журам, заавар батлах, тэдгээрт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох;

15.6.2. хотын Захирагчийн саналыг үндэслэн хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

15.6.3. хотын шагнал, бэлгэдлийг батлах;

15.6.4. хотын эдэлбэр газрын хэмжээнд худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх журмыг батлах;

15.6.5. хотын өмчийн болон өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийг байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах шийдвэр гаргах, дүрмийг батлах.

15.7. Хотын Зөвлөл хууль тогтоомжид заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхээр баталсан захиргааны хэм хэмжээ агуулсан заавар, стандарт, журам, дүрмийг Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлнэ.

15.8.Хотын Зөвлөлийн үйл ажиллагааны зохион байгуулалтын үндсэн хэлбэр нь хуралдаан байна.

16 дугаар зүйл.Хотын Захирагч, түүний бүрэн эрх

16.1.Хотын Захирагчийг хотын оршин суугчдаас шууд, чөлөөтэй сонгуулийн үндсэн дээр сонгож, Ерөнхий сайд батламжилна.

16.2.Хотын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдлагаар хангах, Зөвлөлийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх гүйцэтгэх удирдлага нь хотын Захирагч байна.

16.3.Хотын Захирагч бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хууль тогтоомжид нийцүүлэн захирамж гаргана.

16.4.Хотын Захирагч тогтоосон журмаар үйлдсэн тамга, тэмдэг, хэвлэмэл хуудастай байна.

16.5.Хотын Захирагч ажлын алба болон харьяа газартай байна.

16.6.Хотын Захирагчийн ажлын алба болон харьяа газрын бүтэц, орон тооны хязгаарыг Захирагчийн санал болгосноор Засгийн газар, дүрмийг хотын Захирагч батална.

16.7.Хотын Захирагч нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

16.7.1.хот төлөвлөлт, газар зохион байгуулалтын баримт бичгийг боловсруулах, эрх бүхий этгээдээр батлуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

16.7.2.түүх, соёлын өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, соёлын олон төрөлт үйл ажиллагаа явуулах, иргэд, олон нийтэд сурталчлан таниулах;

16.7.3.оршин суугч, хуулийн этгээдийн бүртгэл хөтлөх;

16.7.4.барилга байгууламжийн загвар зургийг батлах;

16.7.5.хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, суурь судалгаа боловсруулах ажилд захиалагчийн хяналт тавих, батлуулах ажлыг зохион байгуулах;

16.7.6.хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, бүсчлэл, хотын тухайн жилийн газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний дагуу газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах;

16.7.7.хот төлөвлөлтийн баримт бичигтэй нийцүүлэн барилга, байгууламж, авто зам, замын байгууламжийн архитектур төлөвлөлтийн даалгаврыг батлах, барилгын ажил эхлүүлэх, үргэлжлүүлэх зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, тэдгээрийг байнгын ашиглалтад оруулах ажлыг зохион байгуулах;

16.7.8.хот төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцээгүй барилга, байгууламжийг барих, үргэлжлүүлэх, ашиглахыг зогсоох;

16.7.9.барилга байгууламжийн гадна засал /фасад/, өнгөний шийдэл, хаягжуулалтын загварыг тухайн гудамж, өргөн чөлөө, хотхон, хорооллын онцлог, байршил, архитектур, орон зайн зохиомж зэрэгтэй уялдуулан батлах;

16.7.10.гудамж, зам, талбай, үл хөдлөх эд хөрөнгийг хаягжуулах, мэдээллийн системд бүртгэх;

16.7.11.хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай инженерийн дэд бүтцийн барилга, байгууламжийн техникийн нөхцөлийг батлах;

16.7.12.төсвийн хөрөнгө оруулалт, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаад улс, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтад захиалагчийн хяналт тавих;

16.7.13.Засгийн газраас баталсан журмын дагуу бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах, гэрээ байгуулах, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих;

16.7.14.хот байгуулалтын орон зайн мэдээллийн системийг үүсгэж, түүний баяжуулалт, бүрдүүлэлт, хадгалалт, хамгаалалтыг хариуцах;

16.7.15.гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрлөөр гадаадын болон олон улсын байгууллагатай санамж бичиг, гэрээ байгуулах, хуульд заасан бусад арга хэлбэрээр хамтран ажиллах;

16.7.16.хотын өмчийн болон өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн удирдлагыг нь томилох, чөлөөлөх, хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг хэрэгжүүлэх;

16.7.17.бүтээн байгуулалтын явцад археологийн олдвор илэрсэн тохиолдолд хотын музейд бүртгэж байршуулах, томоохон байгууламжийн туурь илэрсэн тохиолдолд археологийн бүсэд хамруулах;

16.7.18.энэ хуулийн 10.4, 10.6, 16.7.13-д заасан журмын төслийг боловсруулж, Засгийн газарт хүргүүлэх;

16.8.Хотын Захирагч энэ хуулийн 16.7-д заасан бүрэн эрхийг хариуцсан чиглэлийн хүрээнд харьяа газарт шилжүүлж болно.

17 дугаар зүйл.Мэдээллийн ил тод байдал

17.1.Хот нь Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд зааснаас гадна хотын үйл ажиллагаа, бүтээн байгуулалттай холбоотой дараах мэдээллийг өөрийн цахим хуудсанд нээлттэй, ил тод байршуулна:

- 17.1.1.хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлал;
17.1.2.хотын хөгжлийн болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, суурь судалгаа;
17.1.3.бүтээн байгуулалтын төсөл, хөтөлбөрийн техник, эдийн засгийн үндэслэл;
17.1.4.барилгажилтын төсөл;
17.1.5.хотын эдэлбэр газарт газар эзэмшиж, ашиглаж байгаа этгээдийн нэр, нэгж талбар, хаяг байршил, газар эзэмших, ашиглах гэрээ, үнэлгээний талаарх мэдээлэл;
17.1.6.бүтээн байгуулалтын төсөл сонгон шалгаруулалтын талаарх мэдээлэл;
17.1.7.хот хөгжүүлэх сангийн үйл ажиллагаа, санхүүжилт, зарцуулалт;
17.1.8.энэ хуулийн 29.1.2-т заасан хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаа, төсөв, санхүүгийн мэдээлэл;
17.1.9.төлөвлөлтийн талбайгаас олдсон археологийн олдворын талаарх мэдээлэл.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ТӨР, ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ТҮНШЛЭЛ

18 дугаар зүйл.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих

18.1.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр төсөл санаачлах, хэрэгжүүлэхтэй холбоотой энэ хуульд зааснаас бусад харилцааг Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуульд заасны дагуу зохицуулна.

18.2.Хот дараах чиг үүргийг гэрээний үндсэн дээр бусад этгээдээр гүйцэтгүүлж, холбогдох зардлыг бүрэн, эсхүл хэсэгчлэн санхүүжүүлж болно:

18.2.1.орчны аюулгүй байдал, агаарын чанарын болон орчны бохирдлыг хэмжих мэдрэгч төхөөрөмж байршуулах, арчлалт, засвар, үйлчилгээ;

18.2.2.хотын авто зам, зогсоолын төлөвлөлт, арчлалт, засвар, үйлчилгээ;

18.2.3.харилцаа холбоо, цахилгаан, дулаан түгээх сүлжээ, цэвэр ус, бохир усны шугам болон хаягдал ус зайлуулах байгууламж, үерийн далан, суваг тэдгээрт хамааралтай барилга байгууламж, ашиглалт, засвар, үйлчилгээ;

18.2.4.хотын музей, театр, номын сан, соёлын ордон, биеийн тамир, спортын цогцолбор, нийтийн соёл, амралтын хүрээлэн, ногоон байгууламж, төлөвлөлт, ашиглалт, засвар, үйлчилгээ;

18.2.5.түүх, соёлын дурсгалт газрын хадгалалт, хамгаалалт;

18.2.6.гудамж, зам, талбай, барилга байгууламжийн нэр, хаягжуулалт;

18.2.7.хотын нийтийн тээвэр, такси үйлчилгээ;

18.2.8.хог хаягдлын менежмент, үйлчилгээ;

18.2.9.орон сууц, тохижилт, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ;

18.2.10.сууц өмчлөгчдийн холбооны үйл ажиллагаа, түүнд тавих хяналт;

18.2.11.олон улсын болон орон нутгийн зорчигч болон ачаа тээвэр, логистикийн үйл ажиллагаа;

18.2.12.нийгмийн үйлчилгээг хүн, хуулийн этгээдэд хүргэхэд ашиглах системийг хөгжүүлэх, нэвтрүүлэх, түүний засвар, арчлалт, үйлчилгээ, аюулгүй байдлыг хангах;

18.2.13.хуульд өөрөөр заагаагүй бол үндэсний болон олон улсын хэмжээний баяр наадам, хурал, урлаг, спортын болон бусад арга хэмжээг зохион байгуулах;

18.2.14.бүх нийтийн цахим ур чадварын түвшинг үнэлэх, соён гэгээрүүлэх ажлыг тогтмол зохион байгуулах;

18.2.15.гадна болон явуулын зар сурталчилгааны хяналт, арчлалт, засвар, үйлчилгээ;

18.2.16.оршуулгын газрын менежмент, арчлалт, засвар, үйлчилгээ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ХОТЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮНДЭС

19 дүгээр зүйл. Хотын эдийн засгийн үндэс

19.1.Хотын эдийн засгийн үндэс нь улс, орон нутаг, хотын өөрийн хөрөнгө оруулалт, үйл ажиллагааны үр дүнд бий болсон хөрөнгө, хотын өмч, татварын болон татварын бус орлого, төлбөр, хураамж, хот хөгжүүлэх сангийн хөрөнгө, гадаад, дотоодын аж ахуйн нэгж, байгууллага, хувь хүний хандив, тусламж, ногдол ашиг болон хуулиар зөвшөөрөгдсөн бусад орлогоос бүрдэнэ.

19.2.Хотын эдийн засгийн чадавхыг бэхжүүлэх, бие даан хөгжих баталгаагаар хангах нь төр, орон нутгийн үүрэг бөгөөд энэ харилцааг энэ хууль, Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор зохицуулна.

20 дугаар зүйл.Орон нутгийн дэмжлэг

20.1.Орон нутаг нь хотын эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, ариутгах татуурга, харилцаа холбоо, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, хог хаягдалтай холбоотой зөвшөөрөл, үйлчилгээг саадгүй үзүүлнэ.

20.2.Орон нутаг нь хотод дараах дэмжлэгийг үзүүлнэ:

20.2.1.өөрийн мэдлийн өмчийг хотод хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр ашиглуулах асуудлыг шийдвэрлэх;

20.2.2.төрийн үйлчилгээг шуурхай, нэг цонхоор үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

20.2.3.салбарын хяналт шалгалтыг давхардуулахгүй байх.

21 дүгээр зүйл.Хотын төсөв, татвар

21.1.Хот нь Төсвийн тухай хуульд заасан эх үүсвэрээс бүрдсэн төсөвтэй байна.

21.2.Энэ хуулийн 13.1-д заасан хороолол нь хотын төсвийн бие даасан бүрэлдэхүүн хэсэг байна.

21.3.Хотын төсвийг энэ хууль болон Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулна.

21.4.Хотын төсвийн харилцааг Төсвийн тухай хуулиар зохицуулна.

21.5.Хотын албан татварыг холбогдох татварын хуулиар зохицуулна.

22 дугаар зүйл.Хотын өмч

22.1.Хот нь өөрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор хууль тогтоомжид заасны дагуу эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах өмчтэй байна.

22.2.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол хотын эдэлбэр газар доорх инженерийн байгууламж, хонгилын систем нь хотын өмчлөлд байна.

22.3.Хотын өмчийн харилцааг хуулиар зохицуулна.

23 дугаар зүйл.Чөлөөт бүс, гаалийн тусгай бүс, үйлдвэр технологийн парк байгуулах

23.1.Хотод өндөр технологи, эрүүл мэнд, аялал жуулчлалын чөлөөт бүс болон үйлдвэр технологийн паркийг холбогдох хуульд заасан журмын дагуу байгуулж болно.

23.2.Хотод хөрөнгө оруулалтын таатай орчин бүрдүүлэх зорилгоор гаалийн тусгай бүс байгуулж болно.

24 дүгээр зүйл.Үнэт цаас гаргах

24.1.Хот нь Зөвлөлийн шийдвэрээр Өрийн удирдлагын тухай хуульд нийцүүлэн үнэт цаас гаргаж болно.

25 дугаар зүйл.Хот хөгжүүлэх сан

25.1.Хот нь хот хөгжүүлэх сантай байх бөгөөд дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

25.1.1.хотын төсвийн орлогын 10 хүртэлх хувь;

25.1.2.гадаад, дотоодын байгууллага, хувь хүнээс өгсөн хандив, тусламж;

25.1.3.энэ хуулийн 28.1.2-т заасан хуулийн этгээдийн ногдол ашгийн 10 хүртэлх хувь;

25.1.4.чөлөөт бүс, эдийн засгийн тусгай бүсийн аж ахуйн үйл ажиллагааны орлогын 5 хүртэлх хувь;

25.1.5.дулаан, цахилгаан, цэвэр усаар хангах, түгээх, бохир ус татан зайлуулах байгууллагын тухайн жилийн дээрх үйл ажиллагааны орлогын 1.5-аас доошгүй хувь;

25.1.6.үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны төлбөрийн 50 хүртэлх хувь;

25.1.7.хуулиар хориглоогүй бусад.

25.2.Сангийн хөрөнгийг доор дурдсан зориулалтаар зарцуулна:

25.2.1.инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх;

25.2.2.түүх, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх;

25.2.3.цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт, ногоон байгууламж.

25.3.Энэ хуулийн 25.1-д заасан санг байгуулах, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журмыг Засгийн газар батална.

25.4.Хот хөгжүүлэх сангаас зээл олгох, өр, авлага үүсгэх зэргээр сангийн хөрөнгийг энэ хуулийн 25.2-т зааснаас өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТАД ТӨРӨӨС ҮЗҮҮЛЭХ

ДЭМЖЛЭГ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

26 дугаар зүйл.Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтыг санхүүжүүлэх

26.1.Хотын бүтээн байгуулалтыг улс, хотын төсөв, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, хандив, тусламж, сангийн хөрөнгө, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон бусад эх үүсвэрээр үе шаттай санхүүжүүлнэ.

27 дугаар зүйл.Хөрөнгө оруулалт, түүний тогтвортой байдлыг хангах

27.1.Хотыг бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих болон хотын эдэлбэр газарт хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын төсөлд оруулсан хөрөнгө оруулалтыг баталгаатай, тогтвортой байлгах нөхцөлийг энэ хууль болон Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар зохицуулна.

27.2.Хөрөнгө оруулагчид тогтворжуулалтын гэрчилгээ олгох, хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах нөхцөл, шаардлага, хугацаа болон энэ хуульд тусгайлан зохицуулаагүйгээс бусад харилцааг Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулиар зохицуулна.

27.3.Гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулагч нь Компанийн тухай, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжийн дагуу хотын улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн байна.

27.4.Эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан өөрчлөгдөхөөс үл хамаарч хөрөнгө оруулалтын тогтвортой байдлыг хангана;

28 дугаар зүйл.Тогтворжуулалтын гэрчилгээ олгох, хөрөнгө оруулалтын гэрээ байгуулах, цуцлах

28.1.Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 16.1.2, 16.1.3, 16.1.4-т заасан шалгуурыг хангасан тохиолдолд хөрөнгө оруулагчийн бичгээр, эсхүл цахим хэлбэрээр гаргасан хүсэлтийг үндэслэн хотын Захирагч доор дурдсан хугацаагаар тогтворжуулалтын гэрчилгээг олгоно:

Хөрөнгө оруулалтын хэмжээ /тэрбум төгрөгөөр/	Тогтворжуулах гэрчилгээ олгох хугацаа /жилээр/	Хөрөнгө оруулалтаа хийж дуусах хугацаа /жилээр/
5-10 хүртэл	4	2
10-30 хүртэл	6	2
30-50 хүртэл	8	3
50-100 хүртэл	10	4
100-200 хүртэл	12	5

200-300 хүртэл	14	6
300-аас дээш	16	6

28.2.Бүтээн байгуулалтын төсөлд 100 тэрбум төгрөгөөс дээш хэмжээний хөрөнгө оруулалт хийх хөрөнгө оруулагчтай түүний гаргасан хүсэлтийн дагуу үйл ажиллагаа явуулах орчныг тогтвортой байлгах зорилгоор хөрөнгө оруулалтын гэрээг Засгийн газрын эрх олгосноор хотын Захирагч байгуулж болно.

28.3.Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 19.1-д заасан болон хөрөнгө оруулалтын гэрээ, газар эзэмших, ашиглах гэрээнд заасан нөхцөлийг ноцтой зөрчсөн, гэрээг цуцлах үндэслэл үүссэн тохиолдолд бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх эрх, тогтворжуулалтын гэрчилгээ, газар эзэмших, ашиглах болон хөрөнгө оруулалтын гэрээг нэг талын санаачилгаар цуцална.

28.4.Энэ хуулийн 28.3-т заасан үндэслэлээр бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх эрх, тогтворжуулалтын гэрчилгээ, газар эзэмших, ашиглах болон хөрөнгө оруулалтын гэрээг цуцалснаас үүдэлтэй хохирлыг хөрөнгө оруулагч тал хариуцна.

28.5.Бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх эрх, тогтворжуулалтын гэрчилгээ, газар эзэмших, ашиглах болон хөрөнгө оруулалтын гэрээг цуцалсан тохиолдолд хөрөнгө оруулагч талаас төсөл хэрэгжих талбайд оруулсан хөрөнгө оруулалтыг хөндлөнгийн эрх бүхий этгээдийн хийсэн үнэлгээнд үндэслэн төсөл бүрэн хэрэгжиж дууссаны дараа энэ зүйлийн 28.4-т заасан хохирлыг суутгасны дараах үлдэгдлийг хөрөнгө оруулагч талд буцаан олгоно.

28.6.Хөрөнгө оруулалтын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол хотын бүтээн байгуулалтын хүрээнд хэрэгжих төслийн явцад бий болсон Оюуны өмчийн тухай хуулийн 3.1.1-д заасан оюуны өмчийг өмчлөх эрх хотын захирагчид хадгалагдана.

29 дүгээр зүйл.Хөрөнгө оруулалтын хэлбэр

29.1.Хөрөнгө оруулалтыг хотод дараах хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ:

29.1.1.бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх сонгон шалгаруулалтын үр дүнгээр гэрээ байгуулж, төсөл хэрэгжүүлэх эрх олгох;

29.1.2.хот нь дангаар, эсхүл хөрөнгө оруулагчтай хамтран бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэх зориулалт бүхий хөгжүүлэлт хариуцсан хуулийн этгээд байгуулах;

29.1.3.нээлттэй хувьцаат компани байгуулан нийтэд энгийн болон давуу эрхийн хувьцаа гаргах байдлаар хамтран хөрөнгө оруулалт хийх;

29.1.4.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн тухай хуулийн 14, 15 дугаар зүйлд заасны дагуу хамтран түншлэлийг хэрэгжүүлэх;

29.1.6.хуулиар хориглоогүй хөрөнгө оруулалтын бусад хэлбэр.

29.2.Энэ зүйлийн 29.1.1-д заасан бүтээн байгуулалтын төсөл сонгон шалгаруулах журмыг хотын захирагчийн саналыг үндэслэн Засгийн газар батална.

30 дугаар зүйл.Татварын болон татварын бус хөрөнгө оруулалтын дэмжлэг

30.1.Хотод бүртгэлтэй хөрөнгө оруулагчид Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд зааснаас гадна хотод 5 тэрбум төгрөг буюу түүнээс дээш хэмжээний төгрөгөөр хөрөнгө оруулалт хийсэн бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчид татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.

30.2.Энэ зүйлд заасан хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх татварын хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг татварын тухай хууль тогтоомжоор зохицуулна.

30.3.Хөрөнгө оруулагчид Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд зааснаас гадна татварын бус хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг дараах хэлбэрээр үзүүлнэ:

30.3.2.бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор гадаадаас авах ажиллах хүчний ажлын байрны төлбөрөөс бүрэн чөлөөлөх;

30.3.3.бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор гадаадаас авах ажиллах хүчний хүүхдийг ерөнхий боловсролын сургуульд үнэ төлбөргүй сургах;

30.3.4.хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах баримт бичиг, зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг хялбаршуулах;

30.3.5.хуульд заасан бусад дэмжлэг.

30.4.Татварын бус хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг энэ хууль болон Чөлөөт бүсийн тухай, Үйлдвэрлэл технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай, Инновацийн тухай, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор зохицуулна.

30.5.Хот нь хөрөнгө оруулагчид төрийн үйлчилгээний талаар зөвлөх болон бүртгэл, зөвшөөрлийн цахим нэг цонхны үйлчилгээ үзүүлнэ.

30.6.Хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа хөрөнгө оруулагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, тэдгээртэй хамтран ажиллах зорилгоор Хөрөнгө оруулагчдын зөвлөлийг хотын Захирагчийн дэргэд байгуулах ба зөвлөлийн бүрэлдэхүүн, ажиллах журмыг хотын Зөвлөл батална.

30.7.Энэ зүйлийн 30.6-д заасан Хөрөнгө оруулагчдын зөвлөлийн ажиллах журмыг Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлнэ.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ БУСАД

31 дүгээр зүйл. Хотын удирдлагаас бусад этгээдтэй харилцах

31.1. Хотын удирдлага засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн бусад нэгж, хотын удирдлагатай холбогдох асуудлаар хамтран ажиллаж болно.

32 дугаар зүйл. Хотын өдөр, бэлгэдэл, шагнал

32.1. Хотын өдөр нь жил бүрийн 12 дугаар сарын 20-ны өдөр байна.

32.2. Хот нь эртний Хархорум хотын түүх, өв соёл, уламжлалыг илэрхийлсэн “Мөнгөн мод” бүхий бэлгэдэлтэй байна.

32.3. Хотын бэлгэдэл, шагналыг Зөвлөлийн хуралдаанаас батална.

33 дугаар зүйл. Иргэн, хуулийн этгээдийн үүрэг

33.1. Хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, хуулийн этгээд нь өмчийн хэлбэрээс үл хамааран хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хотын стандартыг мөрдөх, хотын удирдлагаас хуульд нийцүүлэн гаргасан шийдвэрийг биелүүлэх үүрэгтэй.

34 дүгээр зүйл. Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

34.1. Үйлдэл, эс үйлдэхүй нь гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжгүй бол албан тушаалтанд Төрийн албаны тухай хуульд заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

34.2. Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Иргэний хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

34.3. Хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгч нь хотын удирдлагатай байгуулсан гэрээний харилцаанаас үүсэх маргааныг талууд харилцан тохиролцсоны дагуу шүүх, эсхүл арбитраар шийдвэрлүүлнэ.

34.4. Хотын эдэлбэр газар, инженерийн дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтад хохирол учруулсан гэм буруутай этгээд нь Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээсэн эсэхээс үл хамааран уг хохирлыг өөрийн хөрөнгөөр арилгах арга хэмжээ авах бөгөөд хэрэв мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлсэн бол үүнтэй холбогдон гарсан зардлыг бүрэн хариуцна. Гэм буруутай этгээд нь

бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгч бол төсөл хэрэгжүүлэх эрхийг цуцалж, учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлнэ.

35 дугаар зүйл.Шилжилтийн үеийн зохицуулалт

35.1.Хархорум хотын байнгын оршин суугчийн тоо 15000 хүрснээр Хархорум хотын Зөвлөл, Захирагчийн сонгуулийг зохион байгуулна.

35.2.Энэ хуулийн 35.1-д заасан сонгууль зохион байгуулах хүртэлх хугацаанд энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасан бүрэн эрхийг Засгийн газраас томилсон Хотын Захирагч хэрэгжүүлнэ..

35.3.Энэ хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан хотын Зөвлөл хуулийн дагуу сонгогдох хүртэлх хугацаанд Зөвлөлийн хуулиар хүлээсэн бүрэн эрхийг дараах 11 /арван нэг/ төлөөллөөс бүрдсэн Зөвлөл хэрэгжүүлнэ:

35.3.1.Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын санал болгосон тус бүр 1 /нэг/ төлөөлөл;

35.3.2.энэ хуулийн 35.2-т заасан этгээд;

35.3.3.хотын Захирагчийн ажлын албанаас санал болгосон хоёр төлөөлөл;

35.3.4.Монголын Үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхимаас санал болгосон нэг төлөөлөл;

35.3.5.хот төлөвлөлтөд хамрагдсан засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг хариуцсан аймгийн Засаг дарга;

35.3.6.хот төлөвлөлтийн мэргэжлийн холбоодын санал болгосон нэг төлөөлөл;

35.3.7.хүний эрхийн чиглэлийн иргэний нийгмийн байгууллагын нэг төлөөлөл.

35.4.Энэ хуулийн 35.3.4, 35.3.6, 35.3.7-д заасан төлөөллийг нээлттэй нэр дэвшүүлж, тэдгээрээс сонгогдсон гишүүдийг бусад гишүүдийн хамт Засгийн газар томилно.

35.5.“Шинэ Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргааны төсөв, хөрөнгө, эрх, үүрэг, бүтэц бүрэлдэхүүн хотын Захирагчийн ажлын албанд шилжинэ.

36 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

36.1.Энэ хуулийг ... оны ... дугаар сарын ... -ны өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХОТ, ТОСГОНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ /ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/-ИЙГ ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн “Нэг.Улсын зэрэглэлтэй хот” гэсэн хэсгийн 4 дэх заалтад дор дурдсан өөрчлөлт оруулсугай:

“1/ “Шинэ Хар хорум” хотын нэрийг “Хархорум” гэж;

2/Хотын Зөвлөл, Захирагчийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага “Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал”, “Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын Засаг дарга” гэснийг “Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуульд зааснаар” гэж.”

2.Энэ хуулийг Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2024 оны ... дугаар
сарын ... -ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 40.11 дэх хэсэг нэмсүгэй:

“40.11.Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд туссан техник, эдийн засгийн үндэслэл бүхий барилгажилтын төслийн үндсэн хөрөнгөөр бүртгэгдэх, дотоодын үйлдвэрлэлээс хангах боломжгүй импортоор оруулах барилгын материал, тоног төхөөрөмжийн нэмэгдсэн өртгийн албан татвар төлөх хугацааг 4 жил хүртэл хугацаагаар сунгах, эсхүл уг татварыг 4 жилийн хугацаанд хэсэгчлэн төлүүлэх шийдвэрийг Хархорум хотын зөвлөлийн саналыг үндэслэн Засгийн газар гаргаж болно.”

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны .. дугаар
сарын ...-ны өдөр

Дугаар...

Улаанбаатар
хот

**“ХАРХОРУМ” ХОТЫН ТАЛААР АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ЗАРИМ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТУХАЙ**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай /шинэчилсэн найруулга/ хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэг, Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.2 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Улсын зэрэглэлтэй “Шинэ Хархорум” хотын нэрийг “Хархорум” хот гэж өөрчилсүгэй.

2.“Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг Монгол Улсын урт болон дунд хугацааны хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль, хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд нийцүүлэн зохион байгуулахыг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай.

3.Хотын Зөвлөл, Захирагчийн сонгууль зохион байгуулагдах хүртэлх хугацаанд хотын Зөвлөл болон Захирагчийн чиг үүрэг, бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн 35 дугаар зүйлд заасныг үндэслэн зохион байгуулахыг Монгол Улсын Засгийн газар /Л.Оюун-Эрдэнэ/-т даалгасугай.

4.Энэ тогтоол батлагдсантай холбогдуулан Улсын Их Хурлын 2023 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолын гарчгийг Орхоны хөндийд “Хархорум” хот байгуулах тухай гэж, мөн тогтоолын 1, 2 дахь заалт, түүнчлэн 2 дахь заалтын 1, 2, 3 дахь хэсгийн “Шинэ Хархорум” гэснийг “Хархорум” гэж, Улсын Их Хурлын 2024 оны 06 сарын 05-ны өдрийн “Хот байгуулах тухай” 72 дугаар тогтоолын 1 дэх заалтад тусгасан хүснэгтийн “Нэг.Улсын зэрэглэлтэй хот” гэсний 4-т заасан “Шинэ Хархорум хот” гэснийг “Хархорум” хот гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5.Энэ тогтоолын биелэлтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Их Хурлын Төрийн байгуулалтын байнгын хороо (Ж.Бат-Эрдэнэ), Эдийн засгийн байнгын хороо (Р.Сэддорж)-нд тус тус даалгасугай.

6.Энэ тогтоолыг Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2024 оны .. дугаар
сарын ...-ны өдөр

Дугаар...

Улаанбаатар
хот

“ХАРХОРУМ” ХОТЫН ЭДЭЛБЭР ГАЗРЫН
ХИЛ ЗААГИЙГ БАТЛАХ ТУХАЙ

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай /шинэчилсэн найруулга/ хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.“Хархорум” хотын эдэлбэр газрын хэмжээг 189363.19 га-аар тогтоож, эдэлбэр газрын хил заагийг хавсралтаар баталсугай.

2.Энэ тогтоолыг Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны
.... тогтоолын хавсралт

“Хархорум” хотын эдэлбэр газрын хилийн заагийн эргэлтийн цэгүүдийн солбицол, талбайн хэмжээ, байршил

Байршил /аймаг, сум/	Хотын нэр	Талбайн хэмжээ /га/	Цэгийн дугаар	Өргөрөг	Уртраг
Архангай аймаг, Өгийнуур сум, Хашаат сум, Өвөрхангай аймаг Хархорин сум	Хархорум хот	189363.19	1	47° 51' 6.3"	102° 37' 43.5"
			2	47° 51' 23.6"	102° 42' 6.5"
			3	47° 52' 14.6"	102° 47' 22.6"
			4	47° 53' 9.8"	102° 49' 44.7"
			5	47° 51' 17.3"	102° 57' 30.5"
			6	47° 48' 48.7"	102° 57' 43.5"
			7	47° 45' 44.8"	103° 4' 0"
			8	47° 44' 39.8"	103 1' 6.5"
			9	47° 39' 33.7"	102° 56' 31.8"
			10	47° 33' 7.402"	102° 59' 53.605"
			11	47° 32' 2.644"	103° 1' 13.99"
			12	47° 30' 5.4"	103° 2' 18.6"
			13	47° 26' 56.4"	103° 2' 20.76"
			14	47° 25' 54.84"	103° 4' 31.44"
			15	47° 22' 45.48"	103° 6' 45"
			16	47° 21' 48.96"	103° 6' 19.08"
			17	47° 20' 37.972"	103° 7' 48.792"
			18	47° 19' 47.28"	103° 7' 26.04"
			19	47° 17' 52.08"	103° 9' 14.76"
			20	47° 14' 32.723"	103° 8' 28.866"
			21	47° 6' 17.78"	103° 13' 52.237"
			22	47° 5' 0.019"	103° 10' 0.601"
			23	47° 3' 26.911"	103° 3' 40.713"
			24	47° 3' 26.051"	103° 1' 47.421"
			25	47° 3' 31.464"	102° 56' 56.796"
			26	47° 4' 2.033"	102° 56' 49.714"
			27	47° 5' 32.265"	102° 55' 17.259"
			28	47° 5' 49.212"	102° 55' 15.254"
			29	47° 7' 15.013"	102° 54' 44.15"
			30	47° 7' 52.854"	102° 54' 15.245"
			31	47° 8' 32.088"	102° 53' 41.829"
			32	47° 9' 17.992"	102° 53' 12.771"
			33	47° 10' 5.369"	102° 52' 32.956"
			34	47° 10' 42.245"	102° 52' 2.261"
			35	47° 11' 17.264"	102° 51' 40.105"
			36	47° 11' 34.3"	102° 51' 25.4"
			37	47° 11' 51.973"	102° 51' 25.475"
			38	47° 12' 24.747"	102° 51' 20.933"

39	47° 13' 48.576"	102° 51' 6.768"
40	47° 16' 53.694"	102° 53' 41.279"
41	47° 19' 7.145"	102° 54' 27.867"
42	47° 19' 35.625"	102° 57' 11.841"
43	47° 27' 17.325"	102° 51' 18.436"
44	47° 30' 11.316"	102° 51' 1.043"
45	47° 33' 20.296"	102° 53' 10.091"
46	47° 37' 0.571"	102° 49' 43.246"
47	47° 35' 18.3"	102° 46' 30.1"
48	47° 34' 48.522"	102° 40' 27.566"
49	47° 34' 5.786"	102° 36' 26.68"
50	47° 35' 19.831"	102° 35' 15.431"
51	47° 36' 31.659"	102° 34' 39.315"
52	47° 37' 26.465"	102° 34' 17.648"
53	47° 38' 7.318"	102° 33' 55.385"
54	47° 38' 13.033"	102° 33' 51.73"
55	47° 38' 21.047"	102° 33' 51.545"
56	47° 38' 29.159"	102° 33' 55.1"
57	47° 38' 38.368"	102° 33' 59.655"
58	47° 38' 54.298"	102° 33' 59.054"
59	47° 39' 7.708"	102° 33' 58.137"
60	47° 39' 14.084"	102° 33' 57.13"
61	47° 39' 14.846"	102° 33' 56.943"
62	47° 39' 19.601"	102° 33' 54.437"
63	47° 39' 24.745"	102° 33' 53.432"
64	47° 39' 29.078"	102° 33' 58.551"
65	47° 39' 33.69"	102° 34' 4.062"
66	47° 39' 36.151"	102° 34' 9.605"
67	47° 39' 40.222"	102° 34' 6.304"
68	47° 39' 46.786"	102° 34' 3.196"
69	47° 39' 53.419"	102° 34' 4.485"
70	47° 39' 59.263"	102° 34' 8.193"
71	47° 40' 7.01"	102° 34' 12.663"
72	47° 40' 15.181"	102° 34' 10.583"
73	47° 40' 25.381"	102° 34' 3.703"
74	47° 40' 32.861"	102° 33' 55.575"
75	47° 40' 37.276"	102° 33' 41.392"
76	47° 40' 45.018"	102° 33' 38.445"
77	47° 40' 53.193"	102° 33' 39.578"
78	47° 41' 6.28"	102° 33' 51.408"
79	47° 41' 18.477"	102° 33' 57.818"
80	47° 41' 26.781"	102° 34' 6.986"
81	47° 41' 38.918"	102° 34' 23.158"
82	47° 41' 56.111"	102° 34' 37.569"
83	47° 42' 4.959"	102° 34' 42.794"
84	47° 42' 18.375"	102° 35' 1.915"
85	47° 42' 40.841"	102° 35' 11.512"

			86	47° 43' 0.848"	102° 35' 11.8"
			87	47° 43' 18.51"	102° 35' 15.077"
			88	47° 43' 28.89"	102° 35' 36.402"
			89	47° 43' 38.911"	102° 35' 52.704"
			90	47° 43' 44.639"	102° 36' 13.623"
			91	47° 43' 49.97"	102° 36' 42.186"
			92	47° 43' 50.187"	102° 36' 43.474"
			93	47° 44' 1.012"	102° 37' 0.436"
			94	47° 44' 21.269"	102° 37' 16.643"
			95	47° 44' 36.892"	102° 37' 24.649"
			96	47° 44' 52.363"	102° 37' 20.797"
			97	47° 45' 9.044"	102° 37' 19.426"
			98	47° 45' 26.678"	102° 37' 19.887"
			99	47° 45' 37.225"	102° 37' 30.324"
			100	47° 45' 52.11"	102° 37' 49.131"
			101	47° 46' 8.374"	102° 37' 47.516"
			102	47° 46' 38.699"	102° 37' 41.204"
			103	47° 47' 0.337"	102° 37' 35.524"
			104	47° 47' 7.616"	102° 37' 19.031"
			105	47° 47' 17.778"	102° 37' 5.37"
			106	47° 47' 22.687"	102° 36' 49.799"
			107	47° 47' 31.109"	102° 36' 43.593"
			108	47° 47' 35.288"	102° 36' 50.382"
			109	47° 47' 55.535"	102° 37' 24.011"
			110	47° 51' 6.3"	102° 37' 43.5"
Нийт		189363.19			

---oOo---

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ БОЛОВСРУУЛАХ ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГА

УРЬДЧИЛСАН ТАНДАН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот
2024 он

АГУУЛГА	
ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	3
НЭГ.УДИРТГАЛ.....	4
1.1.Судалгааны зорилго:.....	5
1.2.Судалгааны арга зүй:	5
1.3.Судалгааны баг, тайлангийн бүтэц:	6
ХОЁР.АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ	7
2.1.Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал:.....	9
2.2.Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх этгээдийг тодорхойлсон байдал:	15
2.3.Асуудлыг үүсгэж байгаа шалтгаан нөхцөл:	16
ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ.....	16
ДӨРӨВ.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ.....	18
4.1.Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө:	18
4.2.Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө:	20
4.3.Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө:	23
4.4 Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө:	26
4.5. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх:	28
ТАВ. ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА.....	29
ЗУРГАА.ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ.....	36
ДОЛОО.АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ.....	37

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ

ААНБ	Аж ахуйн нэгж, байгууллага
ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
УИХ	Улсын Их Хурал
ЗГ	Засгийн газар
ЗД	Засаг дарга
ЗЗНДН	Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж
ХТЭЗБТХ	Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль
МУЗЗНДНТУТХ	Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хууль
ТЭЗҮ	Техник, эдийн засгийн үндэслэл
ХЕТ	хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө
ОУ	Олон улс

НЭГ.УДИРТГАЛ

Орхон голын сав нутаг нь Хүннү гүрний Луут хотоос эхлэн Монголын эртний төрт улсуудын хотууд оршин тогтнож байсныг гэрчлэх археологи-архитектурын дурсгал бүхий Монголын ард түмний түүх, соёлын өв билээ. Дэлхийн соёл иргэншлийн зангилаа, улс төр, эдийн засгийн харилцааны төв байсан “Хархорум” хотыг Эзэн Чингис хаан ор суусны XV он, цагаан луу жил буюу нийтийн тооллын 1220 онд Монголын эзэнт гүрний нийслэл хэмээн зарлан тунхагласан түүхтэй.

Манай Улс төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгаас зах зээлийн эдийн засагт шилжсэнтэй холбоотойгоор олон эерэг үр дүн гарсны зэрэгцээ тодорхой бэрхшээл тулгарч байна. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын төвлөрөл, барилгажилт, хүрээлэн буй орчин, иргэдийн эрүүл, аюулгүй амьдрах орчин нөхцөлд сөрөг үр дагавар бий болсоор байна.

Түүнчлэн хот, хөдөөгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн ялгаатай байдлаас болж хөдөө орон нутгаас хот, суурин газрууд руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөн эрчимтэй нэмэгдэж Монгол Улсын нийт хүн амын 60 гаруй хувь нь буюу 2.2 сая хүн хот суурин газарт, үүнээс 1.6 сая хүн ам буюу нийт хүн амын 48% нь зөвхөн Улаанбаатар хотод амьдарч байна.

Улаанбаатар хот руу шилжих хөдөлгөөнийг дагаад хөдөө орон нутгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжил саарч, зах зээл нь хумигдаж байгаа нь бүс нутгийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх бодлогод сөрөг нөлөө үзүүлж байна. Тухайлбал 2008 онд Монгол Улсын ДНБ-ий 54.8%-ийг Улаанбаатар хотод үйлдвэрлэж байсан бол энэ үзүүлэлт тогтмол өссөөр 2018 онд 66.6%¹, 2023 онд 69.2% болж жил бүр өсөж байна.

Улсын нийгэм, эдийн засгийн амьдралд гарч буй өөрчлөлттэй уялдуулан төрөөс тодорхой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал:

-Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан бөгөөд Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт орсон нэмэлт, өөрчлөлтийн дагуу цаашид өнөөгийн хот, тосгоны эрх зүйн байдалтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй хуулийг шинэчлэн батлах үндэслэлийг бүрдүүлсэн;

-Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг дагаж мөрдөхөд шилжих журмын тухай хуульд заасны дагуу Улсын Их Хурал Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийг 2020 онд, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийг 2021 онд, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг 2024 онд баталсан, хот байгуулах болон хотуудын удирдлага, бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэгтэй холбоотой асуудлыг нарийвчлан зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн;

- Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн “Хархорум хотын сэргээн байгуулах тухай” 230 дугаар зарлигаар Эзэн Чингис хаан их ор суусны XV он, цагаан луу жил буюу нийтийн тооллын 1220 онд зарлиг буулган Орхоны хөндийд Монголын эзэнт гүрний нийслэлийг байгуулж байсан түүхийн улбааг өртөөлж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, нийгмийн суурь үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амын төвлөрлийг

¹ <http://ubstat.mn/StatTable=372>

сааруулах, бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах болон төрт ёсныхоо үнэт өвийг бэхжүүлэх, түүх соёлоо сэргээх үүднээс Хархорум хотыг байгуулах асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлэх, шинэ хотыг байгуулах болон хотын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэл Засгийн газарт өгч, ЮНЕСКО-ийн дэлхийн соёлын өвд бүртгэгдсэн "Орхоны хөндийн соёлын дурсгалт газар"-ын өв, соёлыг хамгаалах, Монголын эзэнт гүрний эртний нийслэл Хархорум хотыг сэргээн байгуулах түүхэн үйл хэрэг, их бүтээн байгуулалтад манлайлан оролцохыг нийт ард иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад уриалсан;

-Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 07 дугаар тогтоолоор Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн зорилтод нийцүүлэн хүн амын нутагшилт, суурьшлын зохистой тогтолцоог бүрдүүлэх, хот, хөдөөгийн тэнцвэрт хөгжлийг хангах, түүх, соёл, аялал жуулчлалыг дэмжих зорилгоор Орхоны хөндийд "Шинэ Хархорум" хотыг байгуулахаар шийдвэрлэсэн.

Дээр дурдсаны дагуу хууль тогтоомжууд батлагдан хэрэгжиж хотуудын эрх зүйн байдал тодорхойлогдсон боловч "Хархорум" хотын түүхэн онцлог, түүнийг сэргээн байгуулах, бүтээн байгуулалт, хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл, хот төлөвлөлтийн ирээдүйн чиг хандлагад нийцүүлэн тусгайлсан зохицуулалт бүхий "Хархорум" хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл" боловсруулах хэрэгцээ шаардлагыг Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу тандан судаллаа.

1.1.Судалгааны зорилго:

"Хархорум" хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль"-ийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах ажлын зорилго нь хотын чиг үүрэг, түүхэн ач холбогдол, цаашдын хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлох, хүн амын эрүүл, аюулгүй, амар тайван орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүний эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрх, эрх чөлөөг хангасан хотыг хөгжүүлэхүйц эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох зорилготой.

Улс, бүс нутаг, тухайн орон нутгийн нийгэм, эдийн засгийн харилцаанд тулгамдаж байгаа асуудлыг тодорхойлж, "Хархорум" хотын бүтээн байгуулалтын ажил, бүс, орон нутаг, хөдөөгийн хөгжлийг дэмжих, дэд бүтцийг хөгжүүлэх, орон нутаг дахь иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэхэд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих эрх зүйн зохицуулалтын үзүүлэх үр нөлөөг тодруулахыг зорилоо.

Түүнчлэн эерэг болон сөрөг талыг харьцуулан судалсны үндсэн дээр үр нөлөөг урьдчилан тооцож, уг асуудлыг шийдвэрлэх үр дүнтэй хувилбарыг санал болгоход судалгааны зорилго чиглэнэ.

1.2.Судалгааны арга зүй:

Энэхүү судалгааг гүйцэтгэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.1-д заасан шаардлага болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар батлагдсан "Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал"-ыг баримталж, тогтоосон үе шатуудын дагуу судалгааны ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

Үүнд:

1. Асуудалд дүн шинжилгээ хийх;
2. Асуудал шийдвэрлэх зорилгыг томьёолох;
3. Асуудал зохицуулах хувилбаруудыг тогтоож, харьцуулан судлах;
4. Хуулийн зохицуулалтын үр нөлөөг ерөнхийд нь тандан судлах;
5. Зөвлөмж боловсруулах.

Дээрх үе шатны дагуу Хархорум хот байгуулах тухай ойлголт, харилцааг судалж, Монгол Улсын холбогдох хууль тогтоомж, эх сурвалж, олон улсын хууль тогтоомж, баримт бичиг, холбогдох ном, сурах бичиг, өмнө хийгдсэн судалгаа, судалгааны тайлан, илтгэл, өгүүлэл, бусад статистик мэдээллийг ашигласан бөгөөд асуудлын мөн чанар, түүний хамрах хүрээг тогтоож, тухайн асуудлаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж болзошгүй нийгмийн бүлэг бий эсэх, шалтгаан нөхцөлийг тодорхойлов.

Энэхүү судалгааг хийхдээ хотын талаар авч хэрэгжүүлж байгаа төрийн бодлого, түүний хэрэгжилт, бусад улс орны хотын эрх зүйн байдал, хот байгуулалтын талаарх зохицуулалт зэргийг судлахын сацуу холбогдох мэргэжлийн байгууллага, судлаачдаас зөвлөмж, мэдээлэл авлаа.

1.3.Судалгааны баг, тайлангийн бүтэц:

Энэхүү судалгааны тайланг удиртгал, дүн шинжилгээ, асуудлыг шийдвэрлэх зохицуулалтын хувилбар (томьёолол), зохицуулалтын хувилбаруудын үр нөлөө, олон улсын болон бусад улсын эрх зүйн зохицуулалтын харьцуулсан судалгаа, дүгнэлт, зөвлөмж гэсэн үндсэн 6 бүлгийн хүрээнд хийж гүйцэтгэн, ашигласан эх сурвалжаа тодорхойллоо.

ХОЁР.АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улсын иргэн, эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхтэй”, Хорин тавдугаар зүйлийн 1.7-т “Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт тогтвортой байна...” гэж тус тус заасан боловч сүүлийн жилүүдэд Улаанбаатар хотод хэт төвлөрөл бий болсноос энэхүү Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан иргэний үндсэн эрх зөрчигдөх, хөндөгдөх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Энэ талаар төрөөс анхаарч Улсын Их Хурлаас дараах хууль тогтоомжуудыг батлан гаргаж, бүсчилсэн хөгжил, хот хөдөөг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, хотуудыг хэрхэн байгуулах, хөгжүүлэх бодлого, чиглэлийг тодорхойлж ирсэн нь “Хархорум хот”-ыг сэргээн байгуулах хууль зүйн үндэслэл болж байна. Үүнд:

- Улсын Их Хурал 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг баталсан бөгөөд Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт *“Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно. Хот, тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.”* гэсний дагуу өнөөгийн хот, тосгоны эрх зүйн байдалтай холбоотой харилцааг зохицуулж буй хуулийг шинэчлэн батлах үндэслэлийг бүрдүүлж улмаар Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийг 2020 онд, Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийг 2021 онд, Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг 2024 онд тус тус баталж, хот байгуулах болон хотуудын удирдлага, бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэгтэй холбоотой асуудлыг нарийвчлан зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн;

- Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг тодорхойлж, “Үндэсний соёлоо дээдэлсэн, хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой тогтолцоотой, байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хойч үедээ өвлүүлсэн, эдийн засгийн төрөлжилт, дагналт, хоршилт бүхий ногоон үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцад нэгдсэн, өрсөлдөх чадвартай, харьцангуй тэнцвэртэйгээр бүс, орон нутгийг хөгжүүлэх” зорилго²-ын хүрээнд Орхоны хөндийд Хархорум хотын байршлыг сонгож, техник эдийн засгийн үндэслэл, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ³, Хархорум хотыг ЮНЕСКО-д бүртгэлтэй соёлын бүтээлч хот болгоно.⁴ гэж тус тус заасан;

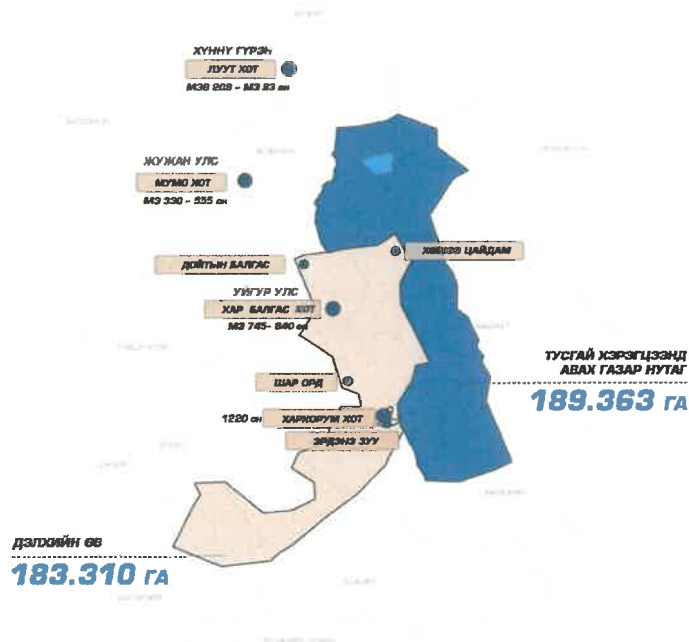
-Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн “Хархорум хотын сэргээн байгуулах тухай” 230 дугаар зарлигаар Эзэн Чингис хаан их ор суусны XV он, цагаан луу жил буюу нийтийн тооллын 1220 онд зарлиг буулган Орхоны хөндийд Монголын эзэнт гүрний нийслэлийг байгуулж байсан түүхийн

² “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилго-8;

³ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх 1-р үе шатанд хүрэх үр дүн-3;

⁴ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх 3-р үе шатанд хүрэх үр дүн-2;

улбааг өртөөлж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, нийгмийн суурь үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, хүн амын төвлөрлийг сааруулах, бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангах болон төрт ёсныхоо үнэт өвийг бэхжүүлэх, түүх соёлоо сэргээх үүднээс Хархорум хотыг байгуулах асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлэх, шинэ хотыг байгуулах болон хотын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэл Засгийн газарт өгч, ЮНЕСКО-ийн дэлхийн соёлын өвд бүртгэгдсэн "Орхоны хөндийн соёлын дурсгалт газар"-ын өв, соёлыг хамгаалах, Монголын эзэнт гүрний эртний нийслэл Хархорум хотыг сэргээн байгуулах түүхэн үйл хэрэг, их бүтээн байгуулалтад манлайлан оролцохыг нийт ард иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагуудад уриалсан;

Орхон голын сав нутаг нь Хүннү гүрний нийслэл Луут хотоос эхлэн Монголын эртний төрт улсуудын нийслэл хотууд оршин тогтнож байсныг гэрчлэх археологи-архитектурын дурсгал бүхий Монголын ард түмний түүх, соёлын өв билээ.

Дэлхийн соёл иргэншлийн зангилаа, улс төр, эдийн засгийн харилцааны төв байсан "Хархорум" хотыг Эзэн Чингис хаан ор суусны XV он, цагван луу жил буюу нийтийн тооллын 1220 онд Монголын эзэнт гүрний нийслэл хэмээн зарлан тунхагласан.

-Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын 4.2-т “Шинэ суурьшлын бүс, дагуул хот, эдийн засгийн чөлөөт бүсийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, Улаанбаатар хотоос орон нутагт шилжин суурьшсан иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийг цогц бодлогоор дэмжих замаар төвлөрлийг сааруулна.” гэж тусгасан;

-Улсын Их Хурлын 2024 оны 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 1.3-т “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай суурь судалгаа, иж бүрэн хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж дуусган, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын эхний ээлжийн ажлыг эхлүүлнэ. Шинэ Хархорум хотын усны хэрэгцээг хангах бүтээн байгуулалтыг эхлүүлж, Орхон голд урсцын тохиргоо хийж, усан хангамжийг нэмэгдүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлнэ” гэж заасан гэх мэт.

Эдгээр зохицуулалт нь засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх хотуудын төрөл, зэрэглэл, удирдлага, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, хотын удирдлагын бүрэн эрхтэй холбоотой нийтлэг зохицуулалт бүхий эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн байна. Харин шинэ хотын тэргүүлэх чиглэл, онцлог, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаатай холбоотой нарийвчилсан зохицуулалт дутмаг байна.

Тухайлбал, Хархорум хотыг сэргээн байгуулах, хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрхэн зохион байгуулах, дэлхийн төв, эртний нийслэл байсан түүхэн улбааг хэрхэн үргэлжлүүлэх, өвлүүлэх, дэлхий нийтийн болон хөрөнгө оруулагчдын хүлээлт, сонирхлыг хэрхэн татах гэх мэт тухайн хотын онцлогтой холбоотой үүсэх харилцааг хэрхэн зохицуулах вэ?.

Судалгааны хүрээнд хууль тогтоомжийн хоорондын уялдаа холбоо, хүний эрхийг хангахад чиглэсэн үндсэн зарчим, Хархорум хотод амьдрахад аятай таатай орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх, нийгэм, эдийн засгийн өсөлтийг бий болгох үйлдвэрлэлийг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх талаар ямар арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх, түүний ач холбогдол, эерэг болон сөрөг тал, хот байгуулах шаардлагатай эсэхийг судлан үзлээ.

Үүний тулд аргачлалын 3-т заасны дагуу дүн шинжилгээ хийхдээ асуудлыг тодорхойлж, шийдвэрлэх гэж байгаа тухайн асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тогтоож, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээдийг тодорхойлж, асуудлыг үүсгэж байгаа шалтгаан, нөхцөлийг тодорхойлсон болно.

2.1. Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал:

Хархорум хот байгуулах, түүний эрх зүйн байдлыг хуулиар тодорхойлсон байдал, нэмэлт эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгцээ шаардлагыг манай улсын хотжилт, явагдаж буй бүс нутгийн нийгэм, эдийн засгийн өнөөгийн байдал, хүн амын амьдралын чанар, дэд бүтцийн хангамж зэрэг асуудлыг тухайлан шинжлэн судалж тодорхойлов.

Хотжилт ба хүн амын амьдралын чанарт хийсэн дүн шинжилгээ:

Монгол Улсын хүн ам 1962 онд 1 сая, 1988 онд 2 сая, 2015 онд 3 саяд хүрч байсан бол хүн амын шинэчилсэн хэтийн тооцооны дундаж бууралттай хувилбарын тооцооллын дүнгээр Монгол Улсын харьяат хүн ам 2033 онд 4 саяд, 2048 онд 5 саяд хүрэх тооцоо гарсан байна.⁵

Монгол Улсад хотжих үйл явц өнгөрсөн зууны хоёрдугаар хагаст хурдацтай өрнөж, үүнээс хойш өнөөг хүртэл нийт хүн амд хотын хүн амын эзлэх хувь өссөөр байна. Үндэсний статистикийн хорооны судалгаагаар 2023 оны жилийн эцсийн байдлаар Монгол Улсын нийт хүн ам 3.5 сая бөгөөд үүнээс 1.6 сая буюу 48% нь Улаанбаатар хотод амьдарч байна⁶.

Түүнчлэн Улаанбаатар хотод манай улсын их дээд сургуулиудын 88.5 хувь нь байршиж, түүнд нийт оюутан сурагчдын 95.3 хувь нь суралцаж байгаа төдийгүй Монгол Улсын эдийн засгийн идэвхтэй хүн амын 39.7 хувь нь төвлөрчээ.

Өнөөгийн байдлаар манай улсад 1,0 саяас дээш хүн амтай хот 1 (Улаанбаатар), 50.0-100.0 мянган хүн амтай хот 2 (Дархан, Эрдэнэт), 20.0-50.0 мянган хүн амтай хот 12, 20.0 мянга хүртэл хүн амтай хот 7 байна.

⁵ Хүн амын шинэчилсэн хэтийн тооцоо 2020-2050 он, YCX, 2020

⁶ Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэл. <https://www.nso.mn/mn/statistic/fun-statistic/population>;

Хотжилтын түвшин	Тоо	Хотын нэр
1,0 саяас дээш хүн амтай хот	1	Улаанбаатар
100,000 - 1,000,00 хүн амтай хот	1	Орхон
50,000 - 100,000 хүн амтай хот	1	Дархан
20,000 - 50,000 хүн амтай хот	12	Өлгий, Улаангом, Ховд, Цэцэрлэг, Баянхонгор, Арвайхээр, Хөвсгөл, Сайншанд, Даланзадгад, Сүхбаатар, Чойбалсан, Өндөрхаан
20,000 хүртэл хүн амтай хот	7	Алтай, Улиастай, Булган, Говьсүмбэр, Мандалговь, Зуунмод, Баруун-Урт

Ийнхүү хот, суурин газруудад хүн амын дийлэнх хэсэг төвлөрөн суурьшсантай холбоотойгоор хүн амын нягтрал хот, хөдөөд хэт ялгаатай болсон байна. Тухайлбал 2018 оны байдлаар Улаанбаатар хотын хүн амын нягтрал 317.3 болж улсын дунджаас 151 дахин өндөр болсон байна⁷.

Энэхүү төвлөрлийг сааруулах зорилгоор шинэ суурьшлыг бий болгох зорилго, зорилт дэвшүүлж байгаа бодлогын баримт бичгүүдийн хэрэгжилтэд Хархорум хотыг байгуулах арга хэмжээ эерэг үр нөлөөтэй юм.

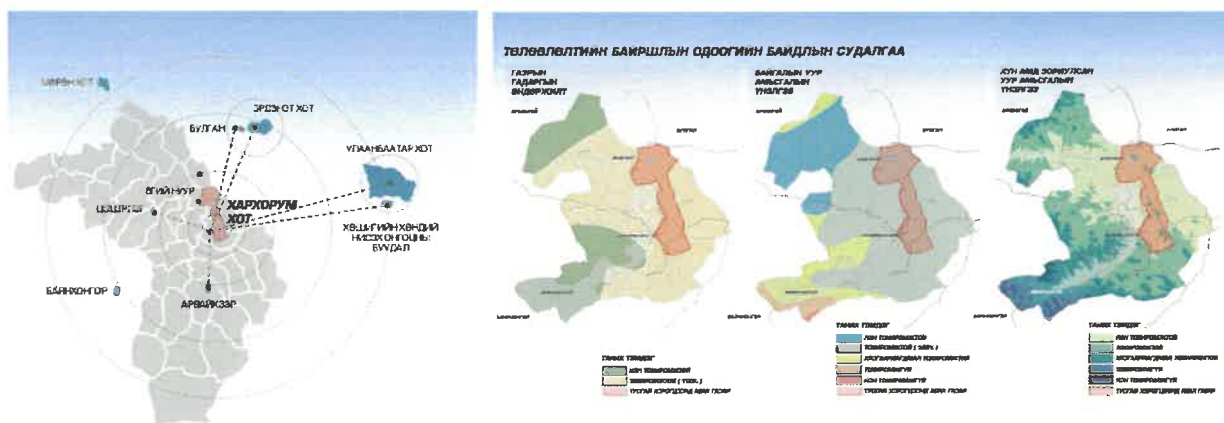
Засгийн газрын 2023 оны 40 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын захиргаа”-наас Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлал боловсруулахаар олон улсын уралдаан зохион байгуулсан байх бөгөөд сонгон шалгаруулалтын уралдаанд эхний 5 байрт шалгарсан багууд хүн ам зүйн төлөвлөлтийн хувьд дараах тооцооллыг гаргасан байна:

Хүснэгт. Хархорум хотын хүн амын төлөвлөлт

д/д	Багууд	Хүн амын тоо		
		2032	2040	2050
I байр	Хятадын зам, гүүрийн корпорац ХХК; Хятадын барилгын зураг төсөл, судалгааны хүрээлэн ХХК; СССС хурдны замын төлөвлөлт, зураг төслийн хүрээлэн ХХК	100,000	300,000	500,000
	Зүүн Хятадын архитектурын зураг төсөл, судалгааны хүрээлэн ХХК Урбанжень - инк	264,492	430,080	500,395
II байр	Урбан плас	166,931	654,179	925,692
III байр	Кенго кума болон “Индекс” групп, “Эйч Эс Эс” инженеринг “Масу” төлөвлөлт	382,420	500,000	699,334
IV байр	“Эн Эй Пи” групп Монгол Солонгосын хамтарсан баг	150,000	300,000	500,000
V байр	“Австралийн олон улсын архитектурын платформ - Пи Ти Уай” ХК	264,492	430,080	500,395
Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын захиргаа		264,492	430,080	500,395

⁷ www.1212.mn

Хархорум хотын хүн амын хэтийн тооцоог төлөвлөлтийн хүрээнд шинээр бий болгох ажлын байр, хот бүрдүүлэгч бүлэг, хотын тэргүүлэх салбарт ажиллах хүчний тооцоонд суурилж хөдөлмөрийн балансын аргаар тооцсон байх бөгөөд Хархорум хотын төлөвлөлтийн үзэл баримтлалыг боловсруулах ажлын хүрээнд төлөвлөлтийн урьдчилсан тооцоо, хүчин чадлыг 500,000 хүн, 161,290 өрхтэй байхаар нэгдсэн тооцоолол хийгдсэн байна.⁸

Ажлын байр, ажиллах хүчний тоо:

Хархорум хотын төлөвлөлтийн үзэл баримтлалын төсөлд Хархорум хотыг 500,000 хүн амтай байхаар тооцож, 285,000 ажлын байр бий болгох, жилд 2.1 их наяд төгрөгийн хүнсний хэрэгцээ бий болох, жилд дунджаар 37,620 тн мах, 39,600 тн жимс, жимсгэнэ, 65,340 тн гурил, 67,320 тн сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, 75,240 тн хүнсний ногооны эрэлт үүсэхээр тооцоо гарсан байна.

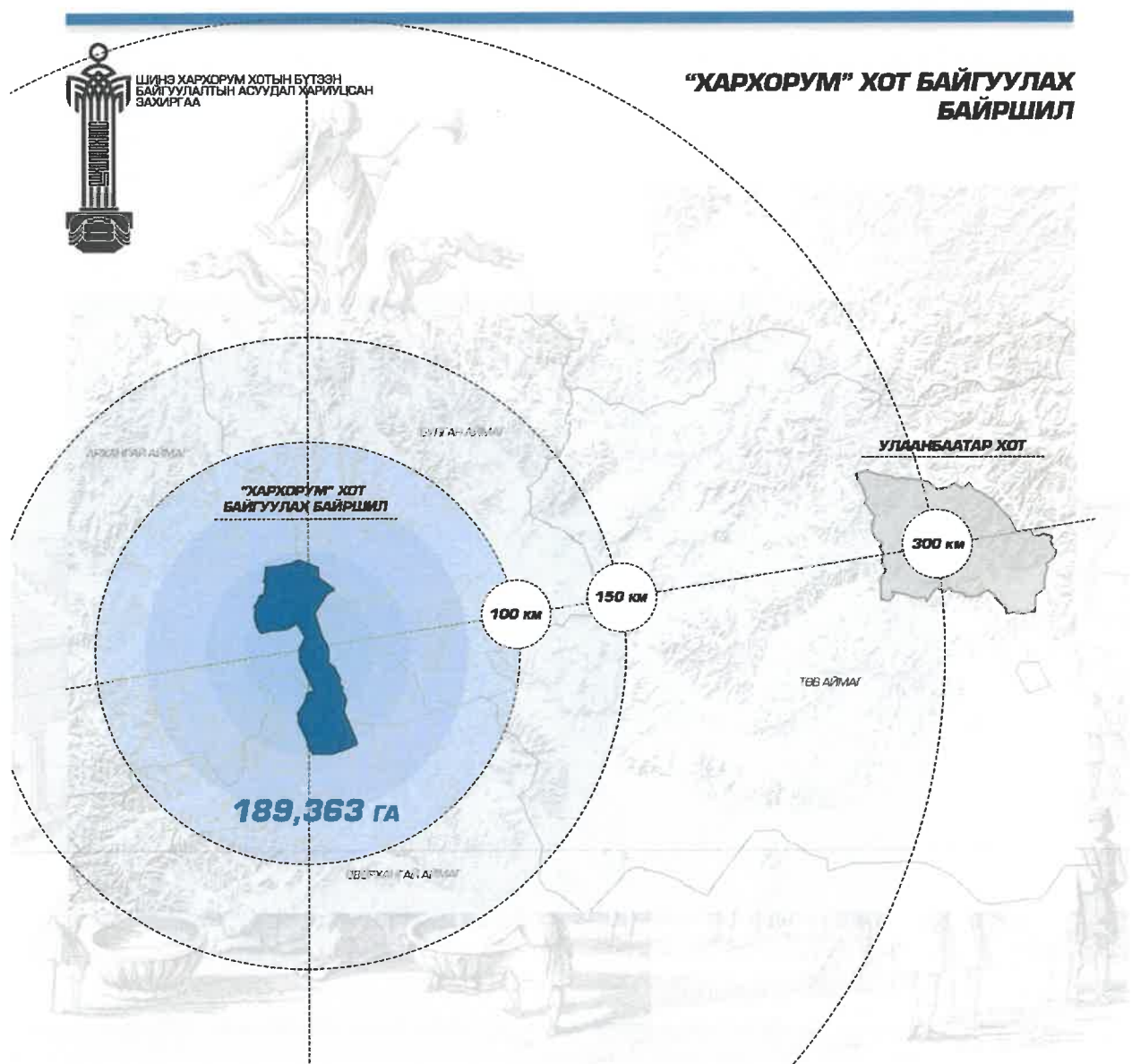
Мөн Хархорум хотыг байгуулахаар Засгийн газрын 2024 оны 01 сарын 17-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор 189,363 га газыг улсын тусгай хэрэгцээнд авсан бөгөөд байгалийн тогтоц, бүс нутгийн таталцал, үйл ажиллагааны онцлогоос

⁸ Хархорум хотын төлөвлөлтийн үзэл баримтлалд;

шалтгаалж хөгжлийн 3 бүсэд хувааж төлөвлөлтийн үзэл баримтлалыг боловсруулсан байна. Тухайлбал, Архангай аймгийн Өгийнуур орчимд аялал жуулчлал төвлөрөн хөгжих, Элсэн талд Олон улсын зэрэглэл бүхий нисэх буудал төлөвлөсөн бол Улаанбаатар хоттой үүсгэж буй таталцал, цаашдын хөгжлийн хандлагаараа Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын Онгоцон хөднийд Хархорум хотын барилгажих бүс байхаар төлөвлөсөн байна. Орхоны хөндийн түүхийн өв, дурсгалт зүйл, хотын бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор аялал жуулчлал, амралтын бүс нэмж төлөвлөх нь ач холбогдолтой байна.

Газар зүйн байрлал, дэд бүтцийн хангамжид хийсэн дүн шинжилгээ:

Хархорум хот нь газар зүйн байрлалын хувьд Өвөрхангай аймгийн Хархорин сум, Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сумын нутаг дэвсгэр дамнан байрших бөгөөд Улаанбаатар хотоос 360 км-т байрлаж байна.

Хархорум хотын 189,363 га эдэлбэр газрыг үүрэг зориулалтаар нь хот төлөвлөлтийн үндсэн 10 бүсэд хувааж хөгжүүлэхээр төлөвлөлтийн үзэл баримтлалын төслийг боловсруулсан байх ба эдгээр бүс нь газар нутгийн гадаргуугийн налуу, бусад хот төлөвлөлтөд нөлөөлөх хүчин зүйлсээс хамаарч, барилгажилтыг хязгаарлах, эсхүл дэмжих, нутаг дэвсгэрт хуваагдаж байна.

Эдгээр нөхцөл байдлаас дүгнэж үзвэл Хархорум хот эдэлбэр газартай байх, түүний хэмжээ хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлогдсон байх хуулийн шаардлагад нийцэж байна⁹ гэж үзлээ.

Мөн Засгийн газрын 2023 оны 40 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын захиргаа”-наас тухайн газар нутаг дахь дэд бүтэц, түүнийг бий болгох талаар суурь судалгаа шинжилгээний ажлуудыг зохион байгуулж, тодорхой үр дүнд хүрсэн байна.

Хархорум хотын инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийн хангамжийн асуудлыг одоо байгаа болон ирээдүйд бий болгохоор төлөвлөсөн байдлаар нь авч үзлээ.

1.Зам, тээврийн сүлжээ: “Хархорум” хотын нисэх буудал, гадна зам тээврийн сүлжээний төлөвлөлтийн шийдлийг Зам, тээврийн хөгжлийн яамны захиалгаар Улаанбаатар-Лүн чиглэлийн 100 км авто замыг 4 эгнээ болгон өргөтгөх ажлын зураг төсөл, Хархорум чиглэлийн авто замын ТЭЗҮ боловсруулах ажил хийгдэж байна.

Мөн Улаанбаатар хотоос Хархорин сум хүртэлх төмөр замын судалгаа хийгдэж байгаа бөгөөд ачаа тээвэр болон өндөр хурдны тээврийн сүлжээг Мянганы зам, болон одоо байгаа баруун аймгуудын авто зам дагуу гэсэн хэд хэдэн хувилбараар харьцуулан судалж байна.

⁹ Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл.

ГАДНА ТЭЭВРИЙН СҮЛЖЭЭ

ТАНИХ ТЭМДЭГ

- Дийлтийн тоо
- Сумын тоо
- Одоо баягав авто зам
- "Шинэ сэргэлт"-ийн хүрээнд шинээр хийгдэх авто зам
- Одоо баягав төмөр зам
- Төлөвлөж буй төмөр зам

Мөн өнгөрсөн хугацаанд хөдөөгөөс хотруу чиглэсэн шилжин суурьшилт болон шинэ төрөлтөөр нийслэл хотын хүн ам огцом, эрс нэмэгдсэний улмаас хүн амын хүнсний хангамж, эрүүл орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хүнсний болон орчны аюулгүй байдал, эрүүл мэндийг хамгаалах, нийслэлийн нутаг дэвсгэрийн экологийн тэнцвэрийг хадгалах, хамгаалах, гамшиг, осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг жигд, тогтвортой, тасралтгүй нэмэгдүүлэх, нийгмийн халамж, төрийн үйлчилгээнд үүсч буй зохиомол ачааллыг бууруулах зэрэг хүний эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах шат дараалсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, шаардлага өдрөөс өдөрт өсөн нэмэгдсээр байна.

Хотжилт нь төлөвлөгөөтэйгөөс гадна аяндаа бий болдог нийгмийн үзэгдэл тул нийслэлийн нутаг дэвсгэрт амьдралын хэв маяг, эдийн засаг, нийгмийн ашиг сонирхлоороо нэгдсэн хүн ам төвлөрсөн хот, тосгон, сууринууд үүссээр байна. Мөн хот, тосгоны өдөр тутмын амьдралыг зохицуулсан, оршин суугчид руугаа чиглэсэн, нийтийн эрх ашигт нийцсэн, иргэдийн эрүүл, аюулгүй, тав тухтай оршин суух орчныг бүрдүүлэх зорилготой дүрмээ оршин суугчид батлан мөрдүүлэх эрх зүйн орчныг бий болгож, хот, тосгон тулгамдсан асуудлаа өөрийн онцлогт тохируулан шийдвэрлэх, бие даан хөгжих боломжийг олгох шаардлага зүй ёсоор урган гарч байна.

Дээрх нөхцөл байдал, хэрэгцээ шаардлага нь манай улсын улс төр, эдийн засаг, нийгмийн, соёл, бүтээн байгуулалтын төв нийслэл Улаанбаатар хотын олон талт зангилаа асуудал, тулгарч буй хүндрэл, бэрхшээлийг тодорхойлж байгаа бөгөөд Хархорум хотыг байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд Улаанбаатар хот дээр бий болсон алдааг давтахгүй байх, бүтээн байгуулалтын эхлэлээс төлөвлөлттэй, хүндээ ээлтэй байдлаар байгуулж хөгжүүлэх нь өнөөдрийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй Хот, тосгоны эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хууль тогтоомжоор нэг мөр, бүрэн төгс зохицуулах боломжгүй байна гэж үзэж Хархорум хотын онцлогт нийцсэн, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг дэмжсэн нэмэлт эрх зүйн зохицуулалт шаардлагатай байна гэж дүгнэлээ.

Иймд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийг боловсруулж, батлах нь улс, бүс нутаг, тухайн хот оршин байгаа орон нутаг төдийгүй иргэдийн аж амьдрал, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд эерэг нөлөө үзүүлж, Үндсэн хуульд заасан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх хангагдах хууль зүйн баталгааг бүрдүүлэх, цаашлаад бүс, орон нутгийг хөгжүүлэхэд ач холбогдолтой байна.

2.2.Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх этгээдийг тодорхойлсон байдал:

Дэлхийн соёл иргэншлийн зангилаа, улс төр, эдийн засгийн харилцааны төв Монголын эзэнт гүрний нийслэл хотыг сэргээж Хархорум хотыг байгуулахаар шийдвэрлэсэн байх бөгөөд Өвөрхангай аймгийн Хархорин, Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сумын нутаг дэвсгэрт дамнан Орхоны хөндийд байрлаж байгаа бөгөөд суурьшил үүсээгүй, иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллага үл хөдлөх эд хөрөнгө барьж байгуулаагүй, үйл ажиллагаа явуулаагүй байршлыг сонгон байгуулахаар төлөвлөсөн байна.

Хархорум хот байгуулахаар төлөвлөсөн 189,3 мянган га талбайд нийт 2200 гаруй иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эзэмшиж, ашиглаж, өмчилж байгаа газрын эрхийг Хархорум хотын төлөвлөлттэй уялдуулан зориулалтыг өөрчлөх, нөхөх

олговортойгоор газрыг нь эргүүлэн авах, өөр байршилд солих арга хэмжээг холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу авч хэрэгжүүлэх тул тэдгээрийн эрх, ашиг сонирхол шууд хөндөгдөхгүй байна гэж үзлээ. Нөгөө талаар иргэд, орон нутаг Хархорум хот байгуулах үйл ажиллагааг дэмжин, талархалтай хүлээн авч тухайн байрлалд газар эзэмшигч, өмчлөгч иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагууд үйл ажиллагаагаа уялдуулахаа илэрхийлсэн нь сайшаалтай байна.

2.3. Асуудлыг үүсгэж байгаа шалтгаан нөхцөл:

Хархорум хотыг байгуулах талаар хэд хэдэн шийдвэр гарч, Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль батлагдаж хотуудын удирдлага, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, удирдлагын бүрэн эрхтэй холбоотой харилцаа зохицуулагдсан байх боловч Хархорум хотын удирдлага, зохион байгуулалтыг шийдвэрлэж, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг шууд хэрэгжүүлэх боломжгүй, тодорхойгүй дараах нөхцөл байдлыг бий болгож байна. Үүнд:

- Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх хугацаа 2025 оны 06 сарын 01-ний өдрөөс эхлэх бөгөөд Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулиар Хархорум хотын удирдлагыг 2026 оны 01 сарын 01-ний өдрөөс хотын оршин суугчид сонгох хүртэл хугацаанд Өвөрхангай аймгийн ИТХ, тус сумын Засаг дарга нар хэрэгжүүлэхээр заасан нь Хархорум хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтын ажил удаашрах, хойшлох сөрөг үр дагавартай байна;
- Хархорум хот нь Архангай, Өвөрхангай аймгийн хэд хэдэн сумын нутаг дэвсгэр дээр дамнан байршиж байгаа боловч нэг сумынх нь ИТХ, ЗД тухайн хотын удирдлагыг хэрэгжүүлэх тул хотын төсөв, санхүү, өмч хөрөнгө, татварын орлогын хуваарилалт, татвар ногдуулалт, татварын болон татварын бус дэмжлэг, тухайн хотруу ЗЗНДН-ийн чиг үрэг шилжүүлэх зэрэг асуудалд тодорхойгүй нөхцөл байдлыг бий болгож улмаар хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд сөргөөр нөлөөлөх, хугацаа алдах сөрөг үр нөлөөтэй байна;
- Манай улсын уур амьсгал эрс тэс, 4 улирлын байдлаас хамаарч хотын бүтээн байгуулалт, барилгажилтын үйл ажиллагаа нь улирлын шинж чанартай, идэвхтэй хэрэгжүүлэх цаг хугацаа хязгаарлагдмал, барилгын материалын үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт, дэд бүтцийн хүртээмж, хүчин чадал зэргийг харгалзан үзэж Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг эрчимтэй, шуурхай хэрэгжүүлэх тусгайлсан зохицуулалт байхгүй байна.

Иймд Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг гардан зохион байгуулах мэргэжлийн удирдлагыг тодорхой хугацаанд Засгийн газраас томилж, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг дэмжсэн, хөрөнгө оруулалт татах баталгаатай орчныг бий болгосон, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын сонирхлыг татсан, шинэ хотод шилжин очиж, ажиллаж, амьдрах иргэд, ААНБ-ын хүсэл эрмэлзлэлийг бий болгосон нарийвчилсан зохицуулалт бүхий хуулийн төсөл боловсруулж батлах, хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлага бий болсон байна.

ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОДОРХОЙЛСОН БАЙДАЛ

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичигт “Эдийн засгийн тэргүүлэх салбарууд болон байршлын давуу талд тулгуурлан бүс, орон нутагт аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх” зорилтын 1-р үе шатанд буюу 2021-2030 онд Орхоны хөндийд Хархорум хотын байршлыг сонгож, техник эдийн засгийн үндэслэл,

хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ, 3-р үе шат буюу 2041-2050 онд Хархорум хотыг ЮНЕСКО-д бүртгэлтэй соёлын бүтээлч хот болгоно гэж тус тус заасан нь Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын ажлыг богино хугацаанд зохион байгуулах үйл ажиллагаатай холбоотой харилцааг нарийвчлан тодорхойлох, тусгайлан зохицуулах үндэслэл болж байна.

Иймд одоогийн болон ирээдүйд бий болох нөхцөл байдлыг үнэлж, энэхүү үнэлгээний тайлангийн 2.3-т заасан асуудлыг шийдвэрлэх хэрэгцээ шаардлага урган гарч байгаатай холбогдуулан Аргачлал 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх ерөнхий зорилгыг “иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх, ногоон хөгжил, нийгэм, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг бий болгох үүднээс шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр Хархорум хотын бүтээн байгуулалтыг богино хугацаанд эрчимтэй, үр дүнтэй зохион байгуулах, түүний эрх зүйн зохицуулалтыг тусгайлсан хуулиар тогтоох” гэж тодорхойллоо.

Мөн түүнчлэн Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг бусад хот, суурин газраас ялгаатай байдлаар авч үзэж эртний хотын онцлогт нь нийцсэн аргаар зохицуулах шаардлагыг харгалзан энэхүү үнэлгээний тайлангийн нэгд заасан асуудлыг шийдвэрлэх хэрэгцээ шаардлага урган гарч байгаатай холбогдуулан Аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх ерөнхий зорилгыг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

1. Өвөрхангай, Архангай аймаг болон бүс нутгийн хөгжлийн төлөвлөгөөтэй уялдуулсан, Хархорум хотыг хөгжүүлэх ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн байгаль орчин, нийгэм, эдийн засаг, санхүү, бизнес, татварын бодлогыг оновчтой, эерэг үр нөлөөтэй тодорхойлох замаар эрх зүйн зохицуулалтыг тодорхойлох;
2. Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын хугацаанд, удирдлага, зохион байгуулалт, хөрөнгө оруулалтын хувьд шуурхай, тогтвортой, бие даан хөгжүүлэх бодлого, зарчмыг тодорхойлох;
3. Хотыг хөгжүүлэхэд төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтын таатай орчин, баталгааг хангах эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх;
4. Хархорум хотоос нийслэл болон бусад засаг захиргааны нэгжүүдтэй улсын чанартай болон хурдны зам, метро, төмөр зам, агаарын замаар хурдан шуурхай холбогддог байх;
5. Хархорум хотын удирдлагад хотын эдэлбэр газар дамнан байршиж байгаа аймаг, сумдын удирдлагаас ямар чиг үүргийг хэрхэн шилжүүлэх, тэдгээрээс хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд хэрхэн оролцох, ямар үүрэг, хариуцлага хүлээх асуудлыг тодорхой шийдвэрлэж, чиг үүргийн давхардлыг арилгах, төрийн байгууллагын ачааллыг багасгах гэх мэт.

3.1. Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаа эрчимжих, шуурхай хэрэгжүүлэх таатай орчин бүрдсэнээр дараах эерэг үр дагавартай байна гэж үзлээ. Үүнд:

1. Монгол Улсын хөгжлийн урт, дунд, богино хугацааны бодлогын баримт бичигт тусгагдсан Хархорум хотыг сэргээн байгуулах, хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэнэ;

2. бусад аймаг, орон нутгийн иргэдийн аж амьдрал, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд эерэг нөлөө үзүүлж, Үндсэн хуульд заасан иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх хангагдах, амьдралын чанар дээшлэх хууль зүйн баталгааг бүрдүүлэх, бүс, орон нутгийг хөгжүүлэхэд ач холбогдолтой;
3. хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг богино хугацаанд үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд оролцож байгаа иргэн, аж ахуйн нэгжид татварын болон татварын бус дэмжлэг, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж бизнесийн таатай орчин бүрдэж, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах, хүчин чадал нэмэгдэж, олон тулгуурт эдийн засагтай байх бодлогод нийцсэн алхам болно;
4. хүрээлэн буй орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, хүний амьдрах, ажиллах нэн таатай орчин бүрдсэн тогтвортой хөгжлийн зорилтуудыг хангасан, дэлхийн жишигт нийцсэн хот бий болно.

ДӨРӨВ.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Аргачлалын 5.4-т заасны дагуу хуулийн төсөл боловсруулах нэг хувилбарыг сонгосон ба сонгосон хувилбарын үр нөлөөг тус аргачлалын 6.2-т заасан ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн гаргасан ба хувилбарын хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөг шалгуур асуултын дагуу тандсан байдлыг Хүснэгт 1, 2, 3, 4-р харуулав.

4.1.Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл боловсруулах нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1-д “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна” гэж заасантай уялдуулж, Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль, нэгдэн орсон олон улсын гэрээ, конвенц зэрэгт нийцэж байгаа эсэх, улмаар хүний эрх, эрх чөлөө зөрчигдөх эрсдэлээс хамгаалах, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх зэргээр хүний эрх, эрх чөлөөг хангахад чиглэсэн зохицуулалтыг бий болгоно.

Өөрөөр хэлбэл, хуулийн төсөл боловсруулах нь хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа нь Аргачлалын 6.2-т заасан хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт Хүснэгт1-ээр тодорхойлогдож байна.

Хүснэгт 1

ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа эсэх	1.1.Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Тийм	Үгүй	Хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байх ба хуулийн төсөлд тодорхой үндэслэл бүхий шалгуур тавьж, хязгаарлалт тогтоож болох боловч үүнийг ялгаварлан

				гадуурхсан зохицуулалт биш болно.
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	иргэн, хуулийн этгээдэд ээлтэй байх зарчимд тулгуурлан сөрөг үр дагаврыг буруулахад зохицуулалтын зорилго чиглэгдэх.
	1.1.3.Хүний эрхийн олон улсын баримт бичигт нийцэх эсэх	Тийм	Үгүй	
	1.2.Оролцоог хангах			
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Хуулийн төсөлд иргэд, холбогдох байгууллагаас санал авах, төр, мэргэжлийн ТББ, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшлийн мэдээлэл солилцох оролцоог хангасан байх ёстой.
	1.2.2.Зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	
	1.3.Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал, хариуцлага			
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм	Үгүй	Хүн бүр хууль, шүүхийн өмнө эрх тэгш байх, эрүүл, аюулгүй таатай орчинд амьдрах, иргэдийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийг хангах, хамгаалах, хүний халдашгүй эрхийн баталгааг хангахад чиглэх.
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хүний эрхийг хамгаалах механизмын талаар НҮБ-аас өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Хүн бүр тэгш эрхтэй байх нөхцөл, боломжийг бүрдүүлэхэд чиглүүлэх.
	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Тийм	Үгүй	Хууль зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг тогтоох зарчмыг баримтлах.
2.Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1.Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах тохиолдолд энэ нь хууль ёсны ашиг сонирхолд нийцсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Үндсэн хуульд заасан хязгаарын хүрээнд, шударга ёсонд нийцсэн хязгаарлалт тогтоох
	2.2.Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Үгүй	Үгүй	Иргэн, хуулийн этгээдэд, зөвшөөрсөн болон хориглосон үйл ажиллагааг тодорхойлж болох ба энэхүү хязгаарлалт нь хуулийн хүрээнд, хяналтын доор хэрэгжих ёстой. Энэхүү хязгаарлалт нь нийтийн эрх ашгийн үүднээс

				зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд Үндсэн хуульд заасан зайлшгүй нөхцөлд хамаарна.
3.Эрх агуулагч	3.1.Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм		Хотын оршин суугч, иргэн, хуулийн этгээд /өмчийн хэлбэр харгалзахгүйгээр
	3.2.Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	-
	3.3.Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх зохицуулалт тусгагдах
	3.4.Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх (хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй)	Тийм	Үгүй	Хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гадаадын иргэн зэрэгт тэгш боломжийг олгох.
4.Үүрэг хүлээгч	4.1.Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Төр, төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагууд, иргэд оршин суух, үйл ажиллагаа явуулахдаа ямар үүрэг хүлээх, иргэн, хуулийн этгээдэд үйлчилгээ үзүүлэх төрийн байгууллага, албан тушаалтан ямар үүрэг хүлээхийг тодорхойлох.
5.Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1.Жендерийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм	Үгүй	Хуулийн төсөл хүний эрхийн суурь зарчимд нийцэж, хүйсээр ялгаварлах зохицуулалт тусгагдахгүй байх.
	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хуулийн төсөлд жендерийн тэгш байдал зөрчигдөх зохицуулалт тусгагдахгүй.

4.2.Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор оршин суугч, аж ахуйн нэгж байгууллагад санхүүгийн эрх мэдэл, татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, урамшуулал олгох эрх зүйн орчныг бий болгосноор дотоод, гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага дэлхий болон дотоодын зах зээл дээр өрсөлдөх чадварт эерэг нөлөө үзүүлэх ба макро эдийн засгийн тогтвортой байдал, өрхийн орлого, зарлага, олон улсын харилцаа зэрэгт сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй нь Аргачлалын 6.2-т заасан эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт Хүснэгт 2-оор тодорхойлогдож байна.

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1.Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	1.2.Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	1.3.Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг Монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Хотын эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн эрх зүйн зохицуулалт сайжирснаар дэлхийн эдийн засгийн хямралын нөлөөлөл багасна.
2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1.Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөргөдлийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	2.4.Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Тийм	Үгүй	сөрөг нөлөөгүй
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсэж байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй

	хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх			
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
6.Инноваци болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Шинэ хотын хөгжлийн бодлого, чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хотын хөгжлийн түүх, хэтийн төлөвийг тодорхойлох, хотжилт, хот байгуулалт, хүн ам, хүрээлэн байгаа орчны асуудал, олон нийтийн санаа бодлыг судлах үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх.
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Хотын хөгжилд иргэн, ААНБ-ын оролцоог нэмэгдүүлж, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийг чухалчлах, хөрөнгө оруулалтын баталгааг хангах зохицуулалт тусгах.
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Санхүүгийн тогтвортой байдлыг сайжруулж, тодорхой эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаснаар үнийн тогтвортой байдалд нөлөөлж хэрэглэгчдийн эрх ашигт эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Үйлдвэр, үйлчилгээний байгууллагад ажлын байр нэмэгдэж, санхүү, татварын бодлогоор дэмжих.
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Татварын бодлогоор дэмжих. Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаснаар эдийн засгийг тогтвортой хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлж, бизнесийн таатай орчин бий болох эерэг нөлөө үзүүлнэ.
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд зориулж улсын төсвөөс хөрөнгө оруулалт хийнэ.
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Чиг үүргийн зөв хуваарилалт, менежмент бүхий Хотын зөвлөл,

	өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх			Захирагч түүний ажлын алба шинээр байгуулагдан ажиллана.
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй.
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй бөгөөд шинээр суурьшил үүссэнээр ажлын байр нэмэгдэх, үйл ажиллагаа нь өргөжих, орлого нь нэмэгдэх эерэг нөлөөтэй.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй бөгөөд төсвийн болон төсвийн бус эх үүсвэрээр дагнасан болон хамтарсан хөрөнгийн сан үүсгэж, хөрөнгө оруулалт хийх таатай орчныг бий болгож, зах зээлийн тогтвортой байдал хангагдах эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.3.Инфляц нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг байдлаар зөрчилдөхгүй.

Хуулийн төслийг оновчтойгоор боловсруулж баталснаар тодорхой хэмжээнд төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ төрийн үйлчилгээнд менежментийн инноваци¹⁰ болон түүнтэй холбогдох судалгаа шинжилгээний ажлыг нэвтрүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ. Мөн эдийн засгийн эрсдэл буурах, бүс нутаг, орон нутгийн эдийн засаг тогтвортой өсөх боломж бүрдэж, амьдралын чанар дээшилнэ гэж үзлээ.

4.3.Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө:

Аргачлалын 6.2-т заасан нийгэмд үзүүлэх үр нөлөөний суурь асуултын хариулт Хүснэгт 3-аас харахад нийгэмд үзүүлэх ямар нэг сөрөг үр нөлөө байхгүй ба хот, нийтийн аж ахуйн болон төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, иргэдийн амьдралын чанарт эерэгээр нөлөөлөхөөр байна.

Хүснэгт 3

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Шинэ ажлын байр нэмэгдэх боломжтой. Шинээр суурьшил үүссэнээр үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, аялал жуулчлалын салбарт ажлын байр нэмэгдэх, үйл ажиллагаа нь өргөжиж, орлого нь нэмэгдэнэ.
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй Шинээр суурьшил үүссэнээр ажлын байр нэмэгдэх, үйл ажиллагаа нь өргөжих, орлого нь нэмэгдэх эерэг нөлөө үзүүлнэ.

¹⁰Инновацийн тухай хуулийн 3.1.1."инноваци" гэж шинэ мэдлэгийг баялаг болгон хувиргах цогц үйл явцыг; 3.1.3."инновацийн үйл ажиллагаа" гэж шинэ санаа, шинэ мэдлэгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах замаар өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүн, технологи, ажил, үйлчилгээг бий болгож зах зээлд нийлүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг;

	эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх			
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй Шинээр суурьшил үүссэнээр ажлын байр нэмэгдэж хөдөлмөрийн насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд эерэг нөлөөтэй.
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй Чиг үүрэг, бүрэн эрх, хариуцлага, хяналт тодорхой болсноор ажлын чанар дээшилж, шаардлагатай стандарт батлагдаж хэрэгжинэ.
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Хотын хөгжилтэй уялдуулан дэлхийн жишигт хүрсэн үйлчилгээг нэвтрүүлэх, орчны аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой шинэ стандарт гарах боломжтой.
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Үйлдвэрлэл, технологийн дэвшил, инновацын хөгжүүлэлттэй холбоотой эерэг нөлөө бүхий өөрчлөлт бий болно.
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Хотын хөгжлийн бодлого, эрх зүйн орчин боловсронгуй болсноор бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаа эрчимжиж, төрийн байгууллагын үүрэг, үйл ажиллагааны чанар, хүртээмж сайжирна.
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Зарим чиг үүрэг, хариуцлага тодорхой болж төрийн албан хаагчийн ажиллах орчинг сайжруулж, хэрэгжүүлж байгаа үйл ажиллагаа, үзүүлж байгаа үйлчилгээ, үйлчилж байгаа хүн амын тоо, ажлын ачааллаас хамаарч ангилал, зэрэглэлийг нь нэмэгдүүлнэ.
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй

	шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх			
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Агаар, орчны бохирдол буурч, экологийн тэнцвэртэй байдал хангагдсанаар хувь хүний эрүүл мэнд, сэтгэл зүйд эергээр нөлөөлнө.
	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй бөгөөд шинээр суурьшил үүссэнээр Улаанбаатар хотын төвлөрөл саарч хүн амын эрүүл мэндэд сөргөөр нөлөөлөхгүйц дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарт эерэг нөлөөтэй.
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Үйлчилгээний хүртээмж, чанар сайжирч эерэг нөлөө гарна.
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй бөгөөд шинэ хотод их дээд сургуулийг хотхон хэлбэрээр төлөвлөх, суурьшуулах боломжтой болно.
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Амьдрах орчин, үйлчилгээний хүртээмж, чанар сайжирч эерэг нөлөө гарна.
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хот, суурин газарт тулгамддаг асуудлыг шийдвэрлэх, эрүүл, аюулгүй орчноор хангагдах нөхцөл бүрдэж эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй

8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад үзүүлэх эсэх нөлөө	Тийм	Үгүй	Түүх, соёл, архитектурын өвийг хамгаалах, орчны аюулгүй байдлыг хангах талаар чиг үүрэг хүлээж, амьдрах орчин нөхцөл сайжрах, иргэдийн үүрэг оролцоо, хариуцлага нэмэгдэнэ.
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Иргэд тодорхой эрх эдэлж, үүрэг хүлээх ба тэдний оролцоо, хяналт хангагдах эерэг нөлөөтэй

Хархорум хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжсэн хуулийн төслийг боловсруулж батлуулснаар хотжилтын үйл ажиллагаа эрчимжиж, богино хугацаанд Хархорум хотыг байгуулж, дэлхий нийтийн анхаарлыг татах, нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид эергээр нөлөөлж, хотын оршин суугчид, иргэдийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрх, эрх чөлөөг хангасан орчин үеийн дэвшилтэт хөгжил бүхий хотыг хөгжүүлэх ач холбогдолтой байна.

4.4 Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө:

Байгаль орчинд ямар нэг шууд болон шууд бус сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй ба хот байгуулалт, төлөвлөлт журамлагдаж, төлөвлөлтгүй суурьшил үүсэх зэрэг хүндрэлтэй асуудлаас урьдчилан сэргийлж, байгаль орчныг хамгаалахтай холбоотой хуулийн хэрэгжилт хангагдах эерэг нөлөөтэй.

Хүснэгт 4

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй бөгөөд шинээр суурьшил үүссэнээр бүс нутаг, сум орон нутаг хөгжиж, Улаанбаатар хотын төвлөрөл саарч агаар, хөрсний бохирдлыг бууруулах эерэг нөлөөтэй.
2.Зам тээвэр түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй ба шинээр суурьшил үүссэнээр Улаанбаатар хотын төвлөрөл саарч тээврийн хэрэгслийн тоо буурах, замын хөдөлгөөний түгжрэл багасах, тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээ буурах эерэг нөлөөтэй.
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Шинээр суурьшил үүссэнээр эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай.
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хотжилттой холбоотойгоор тээврийн хэрэгслийн бохирдол бий болх бөгөөд аль цахилгаан эх үүсвэр хэрэглэх шаардлагатай. Шинээр суурьшил үүсч, төрийн дээд болон төв байгууллагууд, үйлдвэр, их дээд сургуулиудыг шилжүүлснээр Улаанбаатар хотын төвлөрөл саарч тээврийн хэрэгслийн тоо буурах, замын хөдөлгөөний түгжрэл багасах, улмаар тээврийн хэрэгслийн хэрэглээний улмаас үүсэх

				агаарын бохирдол буурах эерэг нөлөөтэй.
3. Ан амьтан ургамлыг хамгаалах	3.1. Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.2. Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	3.3. Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	3.4. Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй бөгөөд хотын эдэлбэр газрын бүсчлэлтэй холбоотойгоор тусгай хамгаалалттай газар нутгийг хамгаалах, зөвхөн аялал жуулчлалын зориулалтаар ашиглах эерэг нөлөөтэй.
4. Усны нөөц	4.1. Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	4.2. Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	
	4.3. Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
5. Хөрсний бохирдол	5.1. Хөрсний бохирдолд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	
	5.2. Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	
6. Газрын ашиглалт	6.1. Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй. Зөв, үр нөлөөтэй, ээлтэй төлөвлөлт, эдэлбэр газрын бүсчлэлийн зүй зохистой, хяналттай ашиглах эерэг нөлөөтэй.
	6.2. Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
	6.3. Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	
7. Нөхөн сэргээгдэх/ нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1. Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхыг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй
	7.2. Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэг сөрөг нөлөөгүй

Бүс, орон нутаг, Хархорум хотын экологийн тэнцвэр болон байгаль орчинд ямар нэгэн шууд болон шууд бус сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй. Байгалийн баялаг ашиглалт, нөхөн сэргээлтийн чиглэлд мэргэжлийн байгууллагуудын хяналтыг нэмэгдүүлэх магадлалтай.

Хархорум хотын төлөвлөлт, үйл ажиллагаа нь:

- түүхий эд болон эрчим хүчний хэрэглээг аль болох бага байлгах;
- байгаль орчинд хор хөнөөл багатай байлгах;
- хүрээлэн буй орчноо хамгаалах;
- тээврийн хэрэглээг багасгах;
- бүсийн болон хот, орон нутгийн хангамжийн урсгалыг үр ашигтай болгох;
- тогтвортой хөгжлийг хангах;
- хүний үйл ажиллагааны асуудалд анхаарал хандуулах;
- иргэдийн сэтгэл зүйн таатай байдал, нийгмийн сэтгэл ханамжийг нэмэгдүүлэх;

- сайн засаглалын үндэс суурийг бий болгох;
- олон салбар бүхий эдийн засгийг бий болгох;
- хөдөлмөрийн бүтээмжийг нэмэгдүүлэх замаар амьдралын өртгийг бууруулахад чиглэх нь байгаль орчин, хүн амьтанд ээлтэй, амьдрахад таатай, эко хот болж хөгжих гол нөхцөл болохыг хуулийн төсөл боловсруулахдаа анхаарах нь зүйтэй юм.

4.5. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлд зааснаар Монгол Улсын иргэн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах, эрүүл мэндээ хамгаалуулах, эмнэлгийн тусламж авах, сурч боловсрох зэргээр үндсэн эрх, эрх чөлөөг баталгаатай эдлэх ба тус хуулийн 19 дүгээр зүйлд заасны дагуу төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хүлээж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн энэхүү суурь зарчим нь хууль тогтоомжийг нэг мөр хэрэгжүүлж, түүнийг хэрэгжилтийг хангах, зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, иргэд Үндсэн хуульд заасны дагуу үндсэн эрхээ эдлэх, баталгаагаар хангагдах үндэс суурь нь болж байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.2.1 зааснаар хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагаврыг харгалзан Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлага байна гэж үзлээ.

Аливаа гэрээнд нэгдэн орсон улс Олон улсын гэрээний эрх зүйн тухай Венийн конвенцын 27 дугаар зүйлийн 1-д заасны дагуу ямар нэгэн шалтгаан заалгүйгээр тухайн гэрээг заавал биелүүлэх үүрэгтэй байдгийг тэргүүн ээлжид онцолдог ч манай улсын Үндсэн хуулийн Аравдугаар зүйлд Үндсэн хуульдаа харшилсан олон улсын гэрээг дагаж мөрдөхгүй байхаар хуульчилсан байдаг. Олон улсын гэрээг соёрхон батлах асуудлыг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Олон улсын гэрээний тухай 1993 оны хууль, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн холбогдох заалтыг баримтлан шийдвэрлэдэг ба Монгол Улсын Их хурал 1994, 2011 онуудад “Монгол Улсын гадаад бодлогын үзэл баримтлал”-ыг баталсан нь олон улсын гэрээний талаар баримтлах бодлогын үндэс юм.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл боловсруулах ажил нь дээр дурдсан эрх зүйн зохицуулалттай харшлахгүй бөгөөд 2015 онд НҮБ-ын Хүний эрхийн зөвлөлөөс Монгол Улсад 12 чиглэлийн хүрээнд өгсөн зөвлөмжийн дагуу хүний эрхийг хангах, хамгаалах эрх зүйн орчныг сайжруулах чиглэлээр хийж буй шинэчлэлийг үргэлжлүүлж байна.

Иймд Хархорум хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжсэн, түүнийг эрчимжүүлэхэд шаардлагатай хуулийн төсөл боловсруулах нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцэх бөгөөд өнөөдөр үйлчилж байгаа бусад хууль тогтоомжийг аливаа хэлбэрээр зөрчөөгүй, хүний эрх, эрх чөлөөг дээдлэн хүндэтгэх, хууль тэгшээр үйлчлэх зарчимд бүрэн нийцэж байна гэж дүгнэлээ.

ТАВ. ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Энэ асуудлын хүрээнд бусад улсуудын хотын эрх зүйн байдал болон энэ талаар манай улсад өмнө хийгдсэн судалгааг тухайлан авч үзэж судаллаа.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн өөрчлөлт, шинэчлэлттэй холбогдуулан хотын эрх зүйн байдал, бусад улсын туршлага, зохицуулалтыг нарийвчлан судалсан хэд хэдэн судалгаа хийгдсэн байна:

- Монгол Улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ. УБ. 2016 он.
- Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлтэй холбоотой судалгаа, мэдээлэл, лавлагаа. УБ. 2017 он.
- Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох нь /Судалгааны үр дүн, бодлогын зөвлөмж/. УБ. 2019 он.

Эдгээр судалгаа, шинжилгээний баримт бичигт хотын эрх зүйн байдалтай холбоотой асуудлууд тодорхой хэмжээгээр тусгагдсан байна.

Тухайлбал, олон улсын хэмжээнд хотуудад тавих нэгдсэн стандарт байхгүй ч ерөнхий зарчим, зүй тогтлыг анхаарахыг зөвлөдөг бөгөөд хотын үндсэн шинжийг дараах байдлаар тодорхойлсон байдаг¹¹ гэжээ. Үүнд:

1. төсвөө бие даан бүрдүүлдэг;
2. дэд бүтэц болон бусад барилга байгууламж, хотын хэлбэрээ өөрөө тодорхойлдог;
3. төсөв, хөрөнгөө өөрөө зарцуулдаг;
4. бусдаас буюу Засгийн газар, засаг захиргааны нэгжээс хараат бусаар бие даан хөгжих чадвартай байх.

Энэ судалгаанд Монгол Улсын хот суурин газрын статус, эрх зүйн зохицуулалтын өнөөгийн байдлыг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд судалж, хот, суурин газруудын тулгамдаж буй асуудлыг БНХАУ, Япон, БНСУ, Турк зэрэг улсын зохицуулалттай харьцуулан авч үзсэн байна.

Мөн 2016 онд Монгол Улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд дүн шинжилгээ хийж, судалгааны баг доор дурдсан дүгнэлтийг хийжээ. Үүнд:

- Монгол Улсын Үндсэн хуульд засаг захиргааны бүтцийг тодорхойлсон боловч хот, тосгоны эрх зүйн байдлыг хуулиар тогтоохоор заасан бөгөөд Улаанбаатар хот бол Монгол Улсын нийслэл хот мөн гэж томьёолсон нь төрийн захиргааны нэгж, хотын эрх зүйн байдал хоёр тусдаа байхаар эрх зүйн үндэслэлийг тогтоосон байна. Гэтэл Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын хуульд нутаг дэвсгэр дэх төрийн захиргааны нэгж, тухайн нутаг дэвсгэр дэх хот, тосгоны харилцааны нарийвчилсан зохицуулалтыг хийгээгүй орхигдуулснаас төрийн захиргааны нэгжийн удирдлага нь хот нийтийн аж ахуй, хөрөнгө төсөвт хэт хутгалдан, төр, аж ахуйн зааг ялгааг зөрчих явдал нэг талаас гарах, нөгөө талаас хот тосгон

¹¹ Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төсөлтэй холбоотой судалгаа, мэдээлэл, лавлагаа. УБ. 2017 он. 361 дэх тал.

нь бүхий л ажил амьдралаа тухайн нутаг дэвсгэрийн иргэдийн төлөөллийн байгууллага, Засаг даргын тамгын газарт даатган, хотын өөрийн удирдлагын үүрэг, зорилгыг алдагдуулах явдал нийтлэг байна¹² гэжээ.

Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох чиглэлээр хийсэн судалгаанд БНСУ, Япон, ОХУ, БНКУ, Испанийн вант улсын хотын эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судалж, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин есдүгээр зүйлийн 1-д заасны дагуу нэгжийн удирдлагыг төрийн удирдлагатай хэрэгжүүлэх нэрийн дор орон нутгийн, тэр дундаа хот, тосгоны өөрийн удирдлагын байгууллагын үйл ажиллагаа, бүрэн эрх, чиг үүрэгт зарим талаар сөргөөр нөлөөлөх эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн байна. Иймд орон нутгийн өөрийн удирдлагын зарчимд тулгуурлан хот, тосгоны удирдлагыг шинэтгэн сайжруулахын тулд холбогдох хуульд дараах чиглэлээр нэмэлт өөрчлөлт оруулах шаардлагатай¹³ гэжээ.

1. Монгол Улсын засаг захиргааны нэгжийн болон хот, тосгоны удирдлагын бүрэн эрх, чиг үүргийн давхцалыг багасгах;
2. орон нутгийн өөрийн удирдлагын зарчимд тулгуурлан хот, тосгоны удирдлага, зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны хүрээг тодотгох;
3. хот, тосгоны удирдлагыг сонгох, сонгогдох, иргэдэд ажлаа тайлагнах, хариуцлага тооцох механизмыг сайжруулах;
4. хот, тосгоны удирдлагын санхүү, төсөв, эдийн засгийн хараат бус, бие даасан байдлыг бататгах.

Дүгнэлт: Дээр дурдсан судалгааны хүрээнд дүгнэж үзэхэд засаг захиргааны нэгжийн хувьд ч, хотын хувьд ч орон нутгийн удирдах ёс, бие даасан байдлыг хангах нь чухал байх бөгөөд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл боловсруулахдаа хотын удирдлага хотынхоо нийгэм, эдийн засгийн асуудлаа бие даан шийдвэрлэх боломжтой байдлыг нь хангаж өгсөн зохицуулалтыг тусгах нь Үндсэн хууль болон олон улсын хотуудын эрх зүйн байдалтай нийцэхээр байна.

Энэхүү судалгаанд бусад улсуудын хот байгуулалтын туршлагыг жишээ болгон тусгасан¹⁴ байх бөгөөд тэдгээрээс Хархорум хоттой газар нутаг, хүн ам, тээвэр логистик гэх мэт нөхцөл байдал ойролцоо хотуудыг сонгон авч тэдний туршлага, хууль эрх зүйн зохицуулалтын талаарх мэдээллийг энэхүү судалгаанд ашиглалаа.

А.Япон улсын Цүкүба сургалт-судалгааны хотын тухай:

1950-аад онд Токио хотын хүн амын хурдацтай өсөлтөөс болж хэт ачаалалтай болсон Токио хотын төвлөрлийг сааруулах зорилгоор нийслэлийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор нийслэл Токио хотоосоо 50 км зайд орших газар тариалангийн бүс нутагт төрөөс санаачлан **Цүкүба сургалт-судалгааны хотыг** байгуулахаар шийдвэрлэсэн бөгөөд шинжлэх ухаан, технологийн төвүүдээс (төрийн өмчит судалгааны хүрээлэн, их дээд сургууль) бүрдэх сургалт-судалгааны дүүрэг, түүний эргэн тойронд байрлах орон сууц,

¹² Монгол Улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ. УБ. 2016 он. 369 дэх тал

¹³ Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох нь /Судалгааны үр дүн, бодлогын зөвлөмж/. УБ. 2019 он. 169 дэх тал.

худалдаа үйлчилгээний байгууламж, аж үйлдвэрийн цогцолбор зэргээс бүрддэг байна. 1969 оны эхний төлөвлөгөөнд 4000 га талбайд (улсын байгууллагуудын барилга байгууламж 1,550 га, шинэ суурьшлын бүс 260 га, хувийн орон сууцны талбай 860 га, цэцэрлэгт хүрээлэн 28.5 га) 160,000 хүн ам амьдрахаар тусгагджээ.

Энэ хотыг байгуулах ажлыг дэмжих зорилгоор 1970 онд Цүкүба сургалт-судалгааны хотыг байгуулах тухай хуулийг баталсан байна. Уг хуулийг баталснаар төсөл хэрэгжүүлэх бүс нутаг болон төслийн оролцогч талуудын (Засгийн газар, орон нутгийн засаг захиргаа, төслийн хэрэгжүүлэгч хот дахин төлөвлөлтийн агентлаг/UR) үүрэг хариуцлага тодорхой болсон байна. Мөн төрийн байгууллагууд шинээр байгуулагдаж байгаа хотруу нүүж очих, эрдмийн хорооллоос гадна ойр орчмын газар нутгийн хот байгуулалтын үйл ажиллагааг хуулийн хамрах хүрээнд багтааснаар бүс нутгийн хэмжээний бүтээн байгуулалтын ажил хэрэгжих боломжтой болсон. Ингэснээр орон нутгийн засаг захиргаа нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг дэмжин ажилласан¹⁵ байна.

Түүнчлэн уг хуульд “санхүүжилтийн эх үүсвэр”-ийг тодорхой зааж, Засгийн газраас төслийн санхүүжилтийг хийх, тэгэхдээ Засгийн газрын боломжит санхүүжилтийн эх үүсвэрт багтааж төслийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй байхаар хуульчилсан байна. Мөн орон нутгийн захиргаа, олон нийтийн байгууллагад хандаж санхүү, техник, технологи, мэргэжлийн тусламж дэмжлэг үзүүлэх амлалт өгөх зэргээр тухайн төсөлд оролцох Засгийн газрын байр суурийг маш тодорхой зааж өгсөн байна.

Хуулийн бүтэц, агуулгыг доор үзүүлбэл:

Нэгдүгээр бүлэг.Зарчим

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилго: ...хот байгуулалттай холбоотой нэгдсэн төлөвлөлтийг боловсруулж, түүнийг хэрэгжүүлснээрСургалт-судалгааны хотыг байгуулахын зэрэгцээ түүнд түшиглэсэн газар тариаланг хөгжүүлэх, нийслэл орчмын хүн амын хэт төвлөрлийг сааруулах...

2 дугаар зүйл.Тодорхойлолт

Хамрах хүрээ: Нийт 6 тосгон сууриныг хамруулах, Сургалт-судалгааны бүс, бусад бүс гэсэн 2 хэсэгт хуваах

Хоёрдугаар бүлэг.Сургалт-судалгааны хот байгуулах төлөвлөгөө

3 дугаар зүйл.Сургалт-судалгааны хот төлөвлөлтийн агуулга: Хүн амын болон газар ашиглалтын асуудлууд, нүүлгэн шилжүүлэх болон шинээр байгуулах байгууллагуудад зориулсан барилга байгууламжийг шинээр барих, тэдгээрт шаардагдах нийтийн аж ахуйн байгууламжууд, төрийн байгууллага, орон сууцуудыг барьж байгуулахтай холбоотой асуудлуудыг нийтэд нь хамарсан.

4 дүгээр зүйл.Сургалт-судалгааны хот байгуулах төлөвлөгөөг батлах: Газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын сайд

5 дугаар зүйл.Сургалт-Судалгааны хот байгуулах төлөвлөгөөний өөрчлөлт

6 дугаар зүйл.Нийслэл орчмыг хөгжүүлэх төлөвлөгөөтэй уялдуулах

¹⁵ Улаанбаатар хотын олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал орчмын хот байгуулалтын талаар мэдээлэл цуглуулах судалгааны тайлангийн II хавсралт-Хот байгуулалтын жишээ, А-24 дэх талд. Жайка, УБ.,2022 он,

Гуравдугаар бүлэг.Дагуул хотыг хөгжүүлэх бүсийн төлөвлөлт

7 дугаар зүйл.Дагуул хотыг хөгжүүлэх бүсийн төлөвлөлтийн агуулга: Нийтийн аж ахуйн болон нийтийн эзэмшлийн байгууламжуудыг барьж байгуулах, газар тариаланд шинэ технологи нэвтрүүлэхэд шаардагдах байгууламжууд, хүн амын хэмжээнд тохируулан газар зохион байгуулалтыг хийх, нийслэл хот орчмыг хөгжүүлэх төлөвлөгөөтэй уялдсан Сургалт-судалгааны хотын төлөвлөлтийг боловсруулах, орчны бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх

8 дугаар зүйл. Дагуул хотыг хөгжүүлэх бүсийн төлөвлөлтийг боловсруулах: Орон нутгийн засаг захиргаа боловсруулан Дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын сайд батлах

Дөрөвдүгээр бүлэг.Сургалт-судалгааны хот байгуулах төлөвлөгөө болон Ойр орчмын төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэх

9 дүгээр зүйл.Хэрэгжүүлэгчид: Төр, орон нутгийн нийтийн аж ахуйн байгууллагууд, Хот дахин төлөвлөлтийн хүрээлэн, бусад холбогдох оролцогчид

10 дугаар зүйл.Хамтын ажиллагаа

11 дүгээр зүйл.Олон нийтийг мэдээллээр хангах

12 дугаар зүйл.Хэрэгжилтийн нөхцөл байдал: Засгийн газраас парламентад төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг тайлагнах

13 дугаар зүйл.Санхүүжилтийн эх үүсвэр: Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүжилтийг Засгийн газар бүрдүүлэх ба төрөөс тогтоосон санхүүжилтийн хүрээнд багтаан гүйцэтгэх. Мөн хэрэгжилтийг хангахад зайлшгүй шаардлагатай эдийн засгийн, санхүүгийн болон техник технологийн туслалцааг холбогдох байгууллагуудад үзүүлэх.

Энэ хуулийн дагуу Цүкүба сургалт судалгааны хотыг хөгжүүлэхдээ эхний ээлжинд улсын чанартай эрдэм шинжилгээний байгууллага, их дээд сургуулиудыг нүүлгэн шилжүүлэх тухай хуулийг баталж хэрэгжүүлсэн байх бөгөөд зарим арга хэмжээний үр дүнгийн талаар авч үзвэл:

- анх Цүкүба сургалт, судалгааны хотод Токио дахь бүх их, дээд сургуулийг нүүлгэн шилжүүлж, 700 мянган хүн амтай хот байгуулах урьдчилсан төлөвлөгөөг хэлэлцэж байсан бол үүний дараа “Токио хотын нутаг дэвсгэр дээр заавал байх шаардлагагүй төрийн байгууллагын зарим нэгжийг (улсын сургууль г.м) нүүлгэн шилжүүлэх асуудлыг яаралтай хэлэлцэх” тухай Засгийн газрын шийдвэр гарсан байна. 1967 оны 9-р сард Засгийн газрын хуралдаанаар 6 яам, 36 байгууллагыг (түүний дараа 43 болж нэмсэн) нүүлгэн шилжүүлэхээр шийдвэрлэсэн боловч ихэнх байгууллагын барилгын ажил эхлээгүй тул 1970 оны 5-р сард Цүкүба сургалт, судалгааны хотын Барилгын тухай хуулийг хэрэгжүүлж улсын төсвийн хөрөнгөөр барилга байгууламжийг төлөвлөгөөтэйгөөр барьж байгуулан нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх тогтолцоог бий болгожээ. Үүний үр дүнд Цүкүба их сургуулийн хамтаар 300 орчим эрдэм шинжилгээний байгууллага, 13,000 орчим судлаачийг нүүлгэн шилжүүлэх ажлыг 1980 онд дуусгасан;

- төрийн байгууллагуудыг нүүлгэн шилжүүлж дууссаны дараа 1982 онд хувийн хэвшлийн судалгаа, шинжилгээний цогцолбор (Токодай цогцолбор) байгуулагдаж, 1985 онд шинжлэх ухааны олон улсын үзэсгэлэн (экспо) зохион байгуулагдсанаар олон улсад танигдаж хувийн компаниуд ихээр суурьших болсон;

- хотын бүтээн байгуулалтын эхэн үед Засгийн газрын санаачилгаар орон сууц, худалдаа үйлчилгээний байгууламжийн бүтээн байгуулалт өрнөж байсан бол 1990 оноос хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжийн бүтээн байгуулалт эрчимжсэн;

- төр, хувийн хэвшлийн эрдэм шинжилгээ, судалгааны хамтын ажиллагаа идэвхжиж, олон улсын байгууллагууд үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж эхэлсэн;

- 1970 онд 78,110 хүн амтай байхаар төлөвлөсөн хотын хүн ам эхний 10 жилд 127,401 болж анхны төлөвлөгөөнөөс 1.6 дахин, 50 жилийн дараа 2020 онд 240,383 болж 3 дахин нэмэгдсэн;

- 2005 онд Токиотой холбосон төмөр замын хурдан галт тэрэгний шугам Цүкүба экспресс нээгдсэний дараа шугам дагуух үл хөдлөх хөрөнгийн бүтээн байгуулалтын ажлыг хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж хийж гүйцэтгэх болсон байна.

Цүкүба сургалт-судалгааны хотын хот байгуулалтын тойм¹⁶

Цүкүба сургалт, судалгааны хотыг Судалгааны хот байгуулалтыг дэмжих төв зөвлөлөөс боловсруулсан бодлого, төлөвлөлтийн дагуу Газар, дэд бүтэц, зам тээвэр, аялал жуулчлалын яам голлох үүрэг гүйцэтгэн барилгын ажлыг хийж, хотын барилгын төслийг тус бүрийн холбогдох хуулийн дагуу Хот сэргээн босгох байгууллага, холбогдох яам, агентлаг, Ибараки мужийн захиргаа, Цүкүба хотын захиргаа болон бусад холбогдох байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлжээ.

1963 оны сургалт-судалгааны хот байгуулах тухай Засгийн газрын тогтоол гарахаас өмнө нийслэлийн хүн амын төвлөрлийг сааруулах зорилгоор Нийслэлийн хөгжлийн хороо (Одоогийн Газар, дэд бүтэц, зам тээвэр, аялал жуулчлалын яам) нь эрдмийн хот, төрийн байгууллагууд байрлах хот, нийслэлийн дагуул хотуудын хот

¹⁶ Улаанбаатар хотын олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал орчмын хот байгуулалтын талаар мэдээлэл цуглуулах судалгааны тайлангийн II хавсралт-Хот байгуулалтын жишээ, А-17 дахь талд. Жайка, УБ.,2022.

байгуулалт, хотын хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэлэлцэж байжээ. 1963 оны сургалт-судалгааны хот байгуулах тухай Засгийн газрын тогтоол гарсны дараа холбогдох яам, агентлагийн уялдаа холбоог зохицуулах, төслийн явцыг эрчимжүүлэх зорилгоор Газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын сайдаар ахлуулсан холбогдох яамдын төрийн нарийн бичгийн дарга нараас бүрдсэн Сургалт-судалгааны хотын барилга угсралтын ажлыг эрчимжүүлэх төв зөвлөл байгуулах Засгийн газрын шийдвэр 1964 онд гарчээ. Энэхүү төв зөвлөл нь “Цүкүба сургалт-судалгааны хотын хот байгуулалтын төлөвлөгөөний тойм зураглал”, “Цүкүба сургалт-судалгааны хотын олон нийтийн барилга байгууламж барих төлөвлөгөөний тойм”, “Цүкүба сургалт-судалгааны хот руу байгууллагуудыг нүүлгэн шилжүүлэх төлөвлөгөөний тойм” болон Цүкүба сургалт-судалгааны хот байгуулах тухай хуульд үндэслэн “Эрдмийн (сургалт-судалгааны) хороолол барих төлөвлөгөө”-г боловсруулсан байна. Барилгын ажлын нэгдсэн зохицуулалтыг Газар, дэд бүтэц, зам тээвэр, аялал жуулчлалын яамнаас хийж, мастер төлөвлөгөө боловсруулах, газар чөлөөлөх, инженерийн бэлтгэл ажлыг хийх зэрэг суурь дэд бүтцийн ажлыг Японы орон сууцны корпораци (Одоогийн Хот дахин төлөвлөлтийн агентлаг (UR) гүйцэтгэсэн байна¹⁷.

Б.Казакстан улсын Астана хотын эрх зүйн зохицуулалтын тухайд:

Астана хот 2001 онд тус улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар 2027 оны 12-р сар хүртэл эдийн засгийн тусгай бүсийн статустайгаар албан ёсны үйл ажиллагаа явуулахаар байгуулагдсан байна.

1) Бүсийн тойм/ онцлог

Астана шинэ хот ЭЗТБ

1996 онтой харьцуулахад Астана шинэ хотын ЭЗТБ нь дараах байдлаар хөгжиж байна (2017 оны байдлаар);

- ДНБ: 187 дахин
- Хүн ам: 3 дахин
- * Астана хот 2020 оны байдлаар 1.2 сая хүн амтай.
- Жилийн хөрөнгө оруулалтын хэмжээ: 40 дахин
- * Астана хотын ЭЗТБ нь 15 тэрбум ам. доллартай тэнцэх хэмжээний хөрөнгө оруулалтын 2,5 тэрбум ам. долларыг хүлээн авсан.
- ЖДҮ-ийн тоо: 21 дахин

ЭЗТБ нь дараах чиглэлээр SMART-City технологийг нэвтрүүлэхээр чармайж байна:

- эрчим хүч хэмнэх
- Олон нийтийн үйлчилгээний тарифын төлбөр
- Ослын эрсдэлийг хянах

Астана хотын бүтээн байгуулалт, хөгжүүлэлтийг Эдийн засаг, аж үйлдвэрийн тусгай бүсийн тухай хууль (2011/19), “Астана-Шинэ хот”-ын тухай журам (2017)-аар зохицуулдаг байна.

Эдийн засаг, аж үйлдвэрийн тусгай бүсийн тухай хуулиар доор дурдсан харилцааг зохицуулж байна. Үүнд:

¹⁷ Улаанбаатар хотын олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал орчмын хот байгуулалтын талаар мэдээлэл цуглуулах судалгааны тайлангийн II хавсралт-Хот байгуулалтын жишээ, А-23 дахь талд. Жайка, УБ., 2022.

- Засгийн газрын чиг үүрэг, оролцоо /Төрийн захиргааны төв байгууллага, эрх бүхий байгууллага, улсын төлөвлөлтийн газар, татвар, гааль, бүс, хот, нийслэлийн гүйцэтгэх байгууллагын чиг үүрэг, хэрэгжүүлэх ажлууд/;
- ЭЗТБ-ийг байгуулах, ажиллуулах, татан буулгах /ЭЗТБ байгуулах журам, ЭЗТБ-ийн үйл ажиллагааны нөхцөл, ЭЗТБ-ийн оролцогчоор үйл ажиллагаа эрхлэх болон үндсэн бус үйл ажиллагаа эрхлэх хүсэлтийг шалгах журам, ЭЗТБ-ийн тэргүүлэх ач холбогдолтой үйл ажиллагааны жагсаалтад оруулах журам, ЭЗТБ-д төрийн үйлчилгээ үзүүлэх, ЭЗТБ-ийг татан буулгах, ЭЗТБ-ийг удирдах компани байгуулах, чиг үүрэг, удирдлагын үйл ажиллагаа эрхлэх иргэдийг сонгох, ЭЗТБ-ийн оролцогчид болон үндсэн бус үйл ажиллагаа эрхэлдэг иргэдийн эрх үүрэг, хэрэгжилтэд хяналт тавих, удирдах компанийн санхүүжилт/;
- ЭЗТБ-ийн удирдлага /ЭЗТБ-ийг удирдах компани байгуулах, чиг үүрэг, удирдлагын үйл ажиллагаа эрхлэх иргэдийг сонгох, ЭЗТБ-ийн оролцогчид болон үндсэн бус үйл ажиллагаа эрхэлдэг иргэдийн эрх, үүрэг, хэрэгжилтэд хяналт тавих, удирдах компанийн санхүүжилт/;
- ЭЗТБ-ийн үйл ажиллагааны эрх зүйн тусгай дэглэм ба нөхцөл /ЭЗТБ-ийн тусгай эрх зүйн дэглэм, оролцогч/удирдах компаниудын татвар, гаалийн зохицуулалт, гаалийн чөлөөт бүсийн гаалийн журамд оруулсан бараа, ЭЗТБ-д гадаадын ажиллах хүч татах, ЭЗТБ-ийн оролцогчдын эрх зүйн хамгааллын баталгаа, ЭЗТБ-ийн төр, хувийн хэвшлийн түншлэл/.

Казахстан улс дээрх хуулийн дагуу нийт 13 ЭЗТБ байгуулсан байх бөгөөд эдгээрийн дотор "Астана Шинэ Хот" ЭЗТБ нь тусгай журмаар зохицуулагддаг. Энэ журмаар зорилго, дэмжих эдийн засгийн үйл ажиллагааны төрөл, менежмент, татвар, гаалийн дэглэм, гадаадын иргэдийг ажиллуулах, нэвтрүүлэх журам зэргийг тодорхойлсон байдаг.

Бусад улсуудын хувьд авч үзвэл эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хуулийн дагуу хотыг байгуулж, хөгжүүлж байгаа улсууд цөөнгүй байна.

Иймд Хархорум хотын төлөвлөлтөд эдийн засгийн бүсийн асуудлыг тусгаж, тусгай бүсийн бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааных нь талаар зохицуулалтыг хуулийн төсөлд тусгах нь зүйтэй байна.

Г.Япон улсын Кансай соёл, шинжлэх ухаан, судалгааны хот (Kansai Science City)-ын тухайд:

Кансай хот 15,000 га орчим талбайтай ба тооцоолсон хүн амын тоо 410,000 ба 2023 оны 4 дүгээр сарын байдлаар 254,000 хүн амтай болсон байна.

Соёл, эрдэм шинжилгээ, судалгааны дүүрэг бүхий хотын бүтээн байгуулалтын ач холбогдол ба философи нь соёл, шинжлэх ухаан, судалгаа шинжилгээний шинэ хөгжлийн үндсийг бий болгох, Японд төдийгүй дэлхийн хэмжээнд соёл, шинжлэх ухаан, судалгааг хөгжүүлэхээс гадна улсын эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах, ирээдүйд анхдагч мэдлэг бүтээгч хотын үндэс суурь болох явдал бөгөөд хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг 1987 онд батлагдсан Кансай соёл, шинжлэх ухаан, судалгааны хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих тухай хуулиар зохицуулж байна.

Энэхүү хуулийн төслийн бүтцийг авч үзвэл:

1 дүгээр зүйл.Зорилго: (Кансай соёл, шинжлэх ухаан, судалгааны хотын бүтээн байгуулалтын нэгдсэн төлөвлөгөөг боловсруулж, түүний хэрэгжилтийг дэмжсэнээр соёл, шинжлэх ухаан, судалгааны төв болох хотыг байгуулан манай улс болон дэлхийн соёлын хөгжил, үндэсний эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмэр оруулах зорилготой.)

2 дугаар зүйл.Нэр томьёо

3 дугаар зүйл.Үндсэн зарчмыг тодорхойлох, өөрчлөх (Газар, дэд бүтэц, тээвэр, аялал жуулчлалын сайд холбогдох мужийн захирагчийн саналыг хүлээн авч, холбогдох төрийн захиргааны байгууллагын удирдлагатай зөвшилцөнхотын хот байгуулалтын үндсэн зарчмыг тодорхойлно.)

4 дүгээр зүйл.Үндсэн зарчмын агуулга

5 дугаар зүйл.Барилгын ажлын төлөвлөгөө боловсруулах (Холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллах, процедур зэрэг)

6 дугаар зүйл.Барилгын ажлын төлөвлөгөөний агуулга

7 дугаар зүйл.Барилга байгууламж барих (ЗГ-ын хариуцлага, дэмжлэг)

8 дугаар зүйл. Санхүүжилт (ЗГ-ын хариуцлага, дэмжлэг)

9 дүгээр зүйл.Орон нутгийн бондын тухай заалт

10 дугаар зүйл.Татварын арга хэмжээ (Аж ахуйн нэгжийн татварын элэгдэл тооцох тусгай зохицуулалт)

11 дүгээр зүйл.Орон нутгийн татварыг ялгавартай ногдуулах тухай

12 дугаар зүйл.Тариалангийн газрын тухай хуульд заасан зөвшөөрөл.

Гадаад орны туршлагаас харахад хот байгуулалтын суурь нь төлөвлөлт бөгөөд эдийн засгийн үр өгөөж, иргэдийн эрх, ашиг сонирхлыг нэгдүгээрт тавьсан байгаа нь хот байгуулах үндсэн зорилго, хөгжлийн бодлогын хувьд адил байна гэж үзлээ.

ЗУРГАА.ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын дагуу хийж гүйцэтгэсэн энэхүү судалгааны үндсэн дээр Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг дэмжсэн эрх зүйн орчныг тодорхойлох асуудлыг тухайн хотын онцлог, ач холбогдол, үйл ажиллагааны цар хүрээг нарийвчлан тусгасан, бүс нутаг, орон нутаг аль алинд нь эерэг үр нөлөө үзүүлэх боломжтой байдлаар хуулийн төсөл боловсруулж батлах нь Үндсэн хууль болон олон улсын хотуудын эрх зүйн зохицуулалттай нийцэхээр байна гэж дүгнэж байна.

Үүний тулд хуулийн төсөл боловсруулахдаа дараах санал, зөвлөмжийг харгалзан үзэж холбогдох зохицуулалтыг тусгах нь зүйтэй байна. Тухайлбал:

- хотын удирдлага хотынхоо нийгэм, эдийн засгийн асуудлаа бие даан шийдвэрлэх эрх зүйн зохицуулалтыг өргөтгөн тогтоож өгөх;
- Хархорум хотыг бүтээн байгуулах үйл ажиллагаа нь хөрөнгө, санхүүгээс шууд хамаарах тул хөрөнгө оруулалтын асуудлыг, түүний дотор хотын төсвийн “санхүүжилтийн эх үүсвэр”-ийг тодорхой зааж, УИХ, Засгийн газар, орон нутаг хотын бүтээн байгуулалтын санхүүжилтийг тодорхой хугацаанд, тодорхой хэмжээгээр заавал бүрдүүлэх үүрэгтэй байхаар хуульчлах;

- хотын бүтээн байгуулалтын ажлыг төр, хувийн хэвшлийн оролцоотой хуулийн этгээд /developer/ хэрэгжүүлдэг байх эрх зүйн орчныг бий болгох;
- Бүтээн байгуулалтын ажлуудыг хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх сайн туршлагыг нэвтрүүлэх эрх зүйн орчныг бий болгох;
- Хархорум хотод иргэд шилжин очих чухал нөхцөл болох орон сууцны хороолол барих, орон сууцаар хангагдаагүй иргэдэд амьдрах таатай орчин бүрдүүлсэн орон сууцыг нийлүүлэхийн тулд бүс нутгийг бүхэлд нь суурь дэд бүтцээр хангах, орон сууцаар зогсохгүй зам, цэцэрлэгт хүрээлэн, сургууль, эмнэлэг, худалдааны төв, оффис зэрэг хотын цогц үүрэг гүйцэтгэх шинэ хорооллыг барихдаа Улаанбаатар хотын алдааг давтахгүй байх, зөв төлөвлөх, төлөвлөлтөө зөрчихгүй байх, зөрчсөн тохиолдолд хатуу хариуцлага хүлээх нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- их, дээд сургууль, МСҮТ, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудыг байгуулах зарчим, үйл ажиллагааг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх зарчмыг тогтоож, төрийн байгууллага манлайлах үүрэгтэй болохыг тодорхойлох, хувийн хэвшлийг урамшуулах, дэмжлэг үзүүлэх эрх зүйн орчныг бий болгох;
- хот байгуулалт нь үл хөдлөх хөрөнгийн болон аж үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтаас гадна олон улсын экспо нээх, олон улсын хурал зөвлөгөөн, үзэсгэлэн худалдаа, урлаг соёлын үйл ажиллагаа зохион байгуулах, замаар бусад улсын анхаарлыг татаж гадаад, дотоодын хэрэглэгчийг татах механизм бүрдүүлэх;
- уугуул иргэд болон шинээр шилжин суурьших иргэдийн хамтран амьдрах орчныг бүрдүүлэх, орон нутгийн иргэдийн ашиг сонирхлыг хүндэтгэн үзэх гэх мэт.

ДОЛОО.АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль;
2. Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж түүний удирдлагын тухай хууль;
3. Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хууль;
4. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль;
5. Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого "Алсын хараа-2050";
6. Үндэсний статистикийн хороо, Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээрх хүн амын хувьд тооцсон төрөлтийн дундаж бууралттай үеийн хүн амын тооны төсөөлөл;
7. Нийслэлийн статистикийн газар, Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний мэдээлэл;
8. Нийслэлийн статистикийн газар, Хотжилт ба хүн амын амьдралын чанарт хийсэн дүн шинжилгээ;
9. Монгол Улсын 1992 оны Үндсэн хуулийн хэрэгжилтийн байдалд хийсэн дүн шинжилгээ. УБ., 2016 он;
10. Улаанбаатар хотын олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал орчмын хот байгуулалтын талаар мэдээлэл цуглуулах судалгааны тайлан. Жайка, УБ., 2022 он;
11. Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгох нь /Судалгааны үр дүн, бодлогын зөвлөмж/. УБ. 2019 он.
12. <https://ulaanbaatar.mn/home>, Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэл.

-----oOo-----

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот
2024 он

АГУУЛГА	
УДИРТГАЛ.....	3
НЭГ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ.....	4
ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ	5
2.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	5
2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:.....	5
2.3.“Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	7
2.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	8
2.5.“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:	8
ГУРАВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ.....	10
3.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:.....	10
3.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:.....	15
3.3.“Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:	19
3.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:	21
3.5.“Хуулийн төслийн харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:	24
ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ.....	26
4.1.Баримтжуулалт	26
4.2.Үнэлэлт, дүгнэлт.....	26
4.3.Зөвлөмж	28
ТАВ.АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ.....	30

УДИРТГАЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 1.1-д хууль, Улсын Их Хурлын бусад шийдвэрийг санаачлах, боловсруулах ажиллагааны үндэслэл, чанарыг сайжруулах, түүнд олон нийтийн оролцоог хангах, хууль тогтоомжийн төсөлд тавих шаардлагыг тодорхойлох, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг үнэлэх замаар хууль дээдлэх ёсыг бэхжүүлнэ гэж тусгасан. Энэ хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалыг баталсан.

Ажлын хэсгийн боловсруулсан Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/ нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 22.1.1-д заасан анхдагч хуулийн төсөлд хамаарч байх тул уг хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлж, судалгааны тайлан боловсруулах ажлыг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйл, Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалын 1.4-т заасны дагуу дараах үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх;
4. Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх.

Энэхүү судалгааны зорилго нь Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн практикт хэрэгжих боломж, харилцан уялдаа, үүсэх үр дагавар зэргийг тооцох, эрх зүйн зохицуулалтын давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах болон цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээний зөвлөмж өгөхөд оршино.

НЭГ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд дурдсан үндсэн шалгуур үзүүлэлтээс дараах 5 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

- 1.Зорилгод хүрэх байдал;
- 2.Практикт хэрэгжих боломж;
- 3.Ойлгомжтой байдал;
- 4.Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- 5.Харилцан уялдаа.

Эдгээр шалгуур үзүүлэлтийг сонгож авахдаа дараах үндэслэлийг харгалзан үзсэн болно.Үүнд:

1.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр хууль тогтоомжийн төслийн зохицуулалтыг шалгаж, үр нөлөөг нь үнэлэх бол тухайн төслөөр тавьсан зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн эсхүл түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц зүйл, заалтыг сонгоно. Ингэхдээ хуулийн үзэл баримтлалд тусгагдсан хуулийн төсөл боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн эсэх, хуулийг батлан хэрэгжүүлснээр хүрэхээр тавьсан зорилтод хүрэх боломжтой, ач холбогдол бүхий зүйл, заалт төсөлд тусгагдсан эсэхийг шинжилнэ.

1.2.”Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг, тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд байгаа эсэх, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байгаа эсэхийг шалгах үзүүлэлтийг сонгон авна.

1.3.“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтээр хуулийн төслийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүдийн хувьд хэл зүй, найруулгын хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар боловсруулагдсан эсэхийг шалгах, үнэлэх юм.

Хууль ойлгомжтой байх нь хэрэгжилтийн үр дүнд шууд нөлөөтэй тул тухайн хуулийн төслийн үг хэллэг нь хоёрдмол утга санаагүй, Монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцсэн, утга найруулгын хувьд зөв хэрэглэсэн эсэхийг тодруулах шаардлагатайг харгалзан энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон.

1.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийг “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж аргачлалд заасны дагуу сонгон авч судаллаа.

1.5.“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа бусад хуульд болон уг төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо нийцсэн эсэх, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан, зөрчилдсөн эсэх асуудлыг шалгаж, улмаар уг хуулийн төслийн чанарыг сайжруулах үүднээс “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ын 4.10-т заасан стандарт асуултуудад хариулах замаар үнэлэхээр энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авлаа.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Энэ хэсэгт хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгээ тогтоож, сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд шууд үр дагавар үүсгэж байгаа голлох ач холбогдол бүхий зохицуулалтыг сонгон авч үр нөлөөг нь судлав. Түүнчлэн уг хуулийн төсөл батлагдсанаар тодорхой субъектэд үүрэг хүлээлгэсэн, тодорхой субъектэд шинээр чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа, тухайн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор шинээр нэгж (газар, хэлтэс гэх мэт) бий болгох шаардлагатай эсэх зэргийг харгалзан үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон.

Сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдлыг шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр авч үзэв. Үүнд:

2.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн “1.1.Энэ хуулийн зорилт нь бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангаж, түүх, соёлын өвийг сэргээх, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих, эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.” гэсэн зохицуулалт болон холбогдох арга хэмжээ нь хуулийн төслөөр тавьсан зорилгодоо хүрч чадах эсэхийг тооцон судлахад ашиглана.

Мөн хуулийн төслийн үзэл баримтлалд “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтын үе шатанд (2021-2030 онд) Орхоны хөндийд Хархорум хотын байршлыг сонгож, техник эдийн засгийн үндэслэл, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ.¹ гэж тусгасан бөгөөд 2024 оны 06 сарын 05-ны өдөр баталсан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-иар хотуудын эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон боловч хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаа, хөгжлийг хэрхэн дэмжих, ялангуяа Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалт байхгүй байхгүй тул бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангахад Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжсэн хуулийн төслийг боловсруулж батлах хэрэгцээ, шаардлагыг бий болгож байна гэж хууль санаачлагч үзсэн байна.

Иймд хуулийн төслийн 1.1-ээс гадна дээрх зорилгод хүрэхэд хотын бүтээн байгуулалт нь хөрөнгө, санхүүгийн эх үүсвэр, түүнийг захиран зарцуулах эрх, төр хувийн хэвшлийн түншлэлээс шууд хамаарах тул хуулийн төслийн долоо дугаар бүлэг буюу хотын бүтээн байгуулалтад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг, хөрөнгө оруулалттай холбоотой зохицуулалтыг шууд нөлөөтэй гэж үзэж шинжлэн судалж, үнэлгээ хийхээр сонгон авлаа.

2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг, тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд байгаа эсэх, тэдгээр

¹ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх 1-р үе шатанд хүрэх үр дүн-3;

этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байгаа эсэхийг шалгах шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн дараах зүйл, заалтыг сонгон авлаа. Үүнд:

- 5 дугаар зүйлийн “5.4.Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.1-д заасан дүрэмтэй байх бөгөөд дүрэмдээ дараах асуудлыг тусгана²”;
 - 6 дугаар зүйлийн “6.1.Хот нь эдэлбэр газартай байх бөгөөд эдэлбэр газрын хэмжээ, түүнийг өөрчлөх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ.”;
 - 8 дугаар зүйлийн “8.1.Хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуульд заасан шаардлагаас гадна дараах шаардлагыг хангасан байх ба тэдгээрийг боловсруулах үйл ажиллагаанд Захиргааны ерөнхий хуулийн Долдугаар бүлэгт заасан журмыг баримталж, олон нийтийн оролцоог хангасан байна:
- 8.1.1.иргэд оршин суугаа газраасаа 300-800 метр зайд сургууль, цэцэрлэгт явах, нийгэм, соёлын болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, амрах, зугаалах, нийтийн тээврийн буудал, цэцэрлэгт хүрээлэн, худалдаа, үйлчилгээний газарт хүрэх боломжийг бүрдүүлэх;
 - 8.1.2.ногоон хот байх зорилтын хүрээнд хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлсон хотын суурьшлын бүсийн 50-иас доошгүй хувь нь ногоон байгууламж байх;
 - 8.1.3.амины орон сууцнаас бусад нийтийн орон сууцны газар олголтын хэмжээ 1,5 га ба түүнээс доошгүй талбайтай байх;
 - 8.1.4.орон сууцнаас бусад зориулалтын газар олголтын хэмжээ 0,5 га ба түүнээс доошгүй талбайтай байх;
 - 8.1.6.барилга байгууламжийн гадна засал, өнгөний шийдэл нь гудамж, өргөн чөлөө, хотхон, хорооллын онцлог, байршил, архитектур, орон зайн зохиомж зэрэгтэй уялдсан байх
 - 8.1.7.хотын гол гудамж замыг явган зам, мопед, унадаг дугуйн зам, ногоон байгууламжийн хамт цогцоор нь төлөвлөсөн байх;
 - 8.1.8.хотын I зэрэглэлийн гол гудамж замын ирмэгээс барилга хүртэлх улаан шугам 80 метр ба түүнээс багагүй байх
 - 8.1.9.саарал усыг дахин ашиглах, хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулах технологид тулгуурлах;
 - 8.1.10.хотын газар доорх орон зайг ашиглан инженерийн дэд бүтцийн шугам сүлжээний төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтад хонгилын системийг нэвтрүүлэх;
 - 8.1.11.нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмж (дрон) ашиглах орон зайг бий болгох;
 - 8.1.12.нуур, цөөрөм үүсгэх, нөхөн сэргээх, гадаргын усыг хуримтлуулж экосистемийг хамгаалах боломжтой байх;
 - 8.1.13.хөгжлийн бэрхшээлтэй (тусгай хэрэгцээт) иргэнд зориулсан хөтөчтэй явган хүний зам, дуут гэрлэн дохио, тээврийн хэрэгслийн зогсоол, нийтийн тээврийн тоноглол, ариун цэврийн өрөө төлөвлөх;
 - 8.1.14.инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, ус хангамж, ариутгах татуурга, цахилгаан болон хийн хангамж, зам, харилцаа холбоо, сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг зэрэг дэд бүтэц, нийтийн үйлчилгээний барилга байгууламж барих ажлыг нэн тэргүүнд зохион байгуулж, сэргээгдэх эрчим хүчний олон

² 5.4.1.хотын Зөвлөлийн үйл ажиллагаа, хуралдааны дэг;
5.4.2.хотын Захирагч, түүний ажлын албаны чиг үүрэг, үйл ажиллагаа;
5.4.3.хотын бэлгэ тэмдэг;
5.4.4.хотын оршин суугчийн оролцоо.

төрлийг ашиглах дэд бүтцийг хөгжүүлэх;

- 8.1.15.нийтийн тээврийн хэрэгсэл нь хос болон цахилгаан тэжээлтэй байх;
- 8.1.16.олон улс, бүс нутаг, хөрш орнуудыг холбосон аялал жуулчлалын коридорыг байгуулах.

➤ 9 дүгээр зүйлийн “9.1.Хотын эдэлбэр газар дараах бүсчлэлтэй байна:

- 9.1.1.аялал жуулчлалын бүс;
- 9.1.2.археологи судалгааны бүс;
- 9.1.3.нийгмийн дэд бүтцийн бүс;
- 9.1.4.орон сууцны бүс;
- 9.1.5.олон нийтийн бүс;
- 9.1.6.амралт, ногоон байгууламжийн бүс;
- 9.1.7.тээвэр, логистикийн бүс;
- 9.1.8.үйлдвэрлэлийн бүс;
- 9.1.9.инженерийн дэд бүтцийн бүс;
- 9.1.10.тусгай зориулалтын бүс;
- 9.1.11.хөдөө аж ахуйн бүс;
- 9.1.12.хамгаалалтын бүс;
- 9.1.13.холимог ашиглалтын бүс;
- 9.1.14.зөвшилцөл /нөөц/ бүс.”;

9.2.Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд дээр дурдсанаас өөр бүсчлэл тогтоож болох бөгөөд бүсэд явуулах үйл ажиллагааг нарийвчлан тодорхойлно.

➤ 25 дугаар зүйлийн 25.1.Хот нь хот хөгжүүлэх сантай байх бөгөөд дараах эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

25.1.1.хотын төсвийн орлогын 10 хувь;

25.1.2.гадаад, дотоодын байгууллага, хувь хүнээс өгсөн хандив, тусламж;

25.1.3.энэ хуулийн 28.1.2-т заасан хуулийн этгээдийн ногдол ашгийн 10 хувь;

25.1.4.чөлөөт бүс, эдийн засгийн тусгай бүсийн аж ахуйн үйл ажиллагааны орлогын 5 хувь;

25.1.5.дулаан, цахилгаан, цэвэр усаар хангах, түгээх, бохир ус татан зайлуулах байгууллагын тухайн жилийн дээрх үйл ажиллагааны орлогын 1.5-аас доошгүй хувь;

25.1.6.үйлдвэрлэл, үйлчилгээний зориулалтаар ашигласан усны төлбөрийн 50 хувь;

25.1.7.хуулиар хориглоогүй бусад.

25.2.Сангийн хөрөнгийг доор дурдсан зориулалтаар зарцуулна:

25.2.1.инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх;

25.2.2.түүх, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх;

25.2.3.цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт, ногоон байгууламж.

25.3.Энэ хуулийн 25.1-д заасан санг байгуулах, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журмыг Засгийн газар батална.

25.4.Хот хөгжүүлэх сангаас зээл олгох, өр, авлага үүсгэх зэргээр сангийн хөрөнгийг энэ хуулийн 25.2-т зааснаас өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

2.3.“Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх субъектийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтайгаар

боловсруулсан эсэхийг шалгах ба хууль ойлгомжтой байх нь хэрэгжилтийн үр дүнд шууд нөлөөтэй тул тухайн хуулийн төслийн үг хэллэг нь хоёрдмол утга санаагүй, Монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцсэн, утга найруулгын хувьд зөв хэрэглэсэн эсэхийг тодруулах шаардлагатайг харгалзан хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийнэ.

2.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд тодорхой этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн, хуулийн этгээдэд ачаалал хүндрэл үүсгэх зохицуулалтыг шалгах хэрэгслийн хүрээнд “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал”-ын судалгааг хийнэ, “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж заасны дагуу энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн дараах зүйл, заалтыг сонгон авч судаллаа. Үүнд:

- 14 дугаар зүйлийн “14.1.Хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна:
 - ✓ 14.1.1.хотын Зөвлөл;
 - ✓ 14.1.2.хотын Захирагч.
- 23 дугаар зүйлийн “23.1.Хот нь Зөвлөлийн шийдвэрээр Өрийн удирдлагын тухай хуульд нийцүүлэн үнэт цаас гаргаж болно.”
- 26 дугаар зүйлийн 26.1.Хотын бүтээн байгуулалтыг улс, хотын төсөв, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, хандив, тусламж, сангийн хөрөнгө, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон бусад эх үүсвэрээр үе шаттай санхүүжүүлнэ.
- 30 дугаар зүйлийн 30.1.Хотод бүртгэлтэй хөрөнгө оруулагчид Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд зааснаас гадна хотод хуульд заасан хэмжээгээр буюу түүнээс дээш хэмжээний төгрөгөөр хөрөнгө оруулалт хийсэн бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчид татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.

30.2.Энэ зүйлд заасан хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх татварын хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг татварын тухай хууль тогтоомжоор зохицуулна.

2.5.“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг тооцох хэсгийг тогтоосон байдал:

Хуулийн төслийн зүйл, заалт нь хоорондоо эсвэл бусад хүчин төгөлдөр хууль тогтоомжтой нийцсэн эсэх, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан, зөрчилдсөн эсэх асуудлыг үнэлэх үүднээс энэ шалгуур үзүүлэлтийг сонгон авсан бөгөөд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолыг тус тус үндэслэн дараах шалгуураар хуулийн төслийг бүхэлд нь судлан үзнэ. Үүнд:

- Хуулийн төслийн “хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиуд тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;

- Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;
- Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;
- Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд тодорхой тусгагдсан эсэх;
- Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;
- Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;
- Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;
- Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;
- Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;
- Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан эсэх, жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, авлига, хүнд суртал, шударга бус өрсөлдөөн бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;
- Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.

Хүснэгт 1

**Хуулийн төслийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхээр
сонгон авсан зохицуулалтууд**

Үнэлгээний хүрээ	Сонгосон зохицуулалт	Шалгуур үзүүлэлт
Хуулийн зорилт	1.1	Зорилгод хүрэх байдал
Хотын бүтээн байгуулалтад тавигдах шаардлага, хотын чиг үүрэг	8.1, 12.1	
Хархорум хотын эрх зүйн үндэс, дүрэмтэй байх, түүгээр зохицуулах харилцаа;	5.1, 5.4	Практикт нийцэж байгаа байдал
Хот эдэлбэр газартай байх	6.1	
Хотын бүсчлэл, бүсчлэлийн дүрэм;	9.1, 9.1.1-9.1.14	
Хотыг хөгжүүлэх сантай байх	25.1	
Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэх	-	Ойлгомжтой байдал
Хотын удирдлагын тогтолцоо	14.1	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал
Үнэт цаас гаргах	24.1	
Төрийн болон орон нутгийн оролцоо, дэмжлэг	26.1, 30.1, 30.4 20.1-20.2	
Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэх	-	Харилцан уялдаа

ГУРАВ.ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТЭД ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙН ДАГУУ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ

Өмнөх үе шатанд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтүүдийг сонгож, үр нөлөөг үнэлэх хэсгээ тус тус тогтоосон тул тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг дараах байдлаар тодорхойлов.

Хүснэгт 2

д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төслийн: 1 дүгээр зүйлийн 1.1; 8 дугаар зүйлийн 8.1; 12 дугаар зүйлийн 12.1;	Зорилгод дүн шинжилгээ хийх.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн: 5 дугаар зүйлийн 5.1, 5.4; 6 дугаар зүйлийн 6.1; 9 дүгээр зүйлийн 9.1; 25 дугаар зүйлийн 25.1	Практикт тухайн төрлийн харилцаа, чиг үүргийг хэрэгжүүлж буй байдалд дүн шинжилгээ хийх.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар хуулийн төслийн зохицуулалтуудыг шалгах замаар ойлгомжтой байдлыг шалгах.
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төслийн: 14 дүгээр зүйлийн 14.1; 23 дугаар зүйлийн 23.1; 20 дугаар зүйлийн 20.1-20.2 26 дугаар зүйлийн 26.1; 30 дугаар зүйлийн 30.1, 30.4	Холбогдох байгууллагуудаас санал авах, мэргэжилтэнтэй ярилцах.
5	Харилцан уялдаа	Хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзнэ.	Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон аргачлалд заасан асуулгаар шалгах.

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар үнэллээ.

3.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 1 дүгээр зүйлд хуулийн зорилтыг “1.1.Энэ хуулийн зорилт нь бүс нутгийн хөгжлийн тэнцвэртэй байдлыг хангаж, түүх, соёлын өвийг сэргээх, тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, оршин суугчийн ая тухтай орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, түүний хөгжлийг дэмжих, эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.” гэж тодорхойлжээ.

Энэхүү зорилт нь бүс нутгийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх, Хархорум хотыг байгуулж түүх, соёлын өвийг хамгаалах, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийн баталгааг хангахад чиглэгдсэн байх тул оршин суугчдын амьдарч, ажиллах аятай таатай зохистой орчныг бүрдүүлж чадах эсэх буюу Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасан улсын зэрэглэлтэй хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлж чадах эсэх, шинэ хотын бүтээн байгуулалт,

төлөвлөлтийн бодлого нь хуулийн зорилгодоо нийцэж байгаа эсэх зэрэг асуудалд анхаарлаа хандуулж үр нөлөөг тодорхойлохыг зорилгоо.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ шаардлагыг урьдчилан тандан судалгаагаар Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих хуулийн төслийг боловсруулж батлах хэрэгцээ шаардлага байна гэж дүгнэсэн нь энэхүү хуулийн төслийн зорилт нь бүс нутгийг хөгжүүлэх, Хархорум хотыг сэргээж, оршин суугчид ажиллаж, амьдрах аятай таатай орчныг бий болгох бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой нийгмийн харилцааг зохицуулах шаардлагыг тодорхойлсон байна.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Алсын хараа-2050” Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн зорилго 8-д Үндэсний соёлоо дээдэлсэн, хүн амын нутагшилт, суурьшлын тогтвортой тогтолцоотой, байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хойч үедээ өвлүүлсэн, эдийн засгийн төрөлжилт, дагналт, хоршилт бүхий ногоон үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид нэгдсэн, өрсөлдөх чадвартай, харьцангуй тэнцвэртэйгээр бүс, орон нутгийг хөгжүүлэх зорилгыг дэвшүүлж, түүнийг хэрэгжүүлэх зорилт, үе шат, хүрэх үр дүнг нарийвчлан тодорхойлсон байна.

Тухайлбал, дээр дурдсан зорилгын хүрээнд тавьсан зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх I үе шат буюу бүтээн байгуулалтын үе шатанд (2021-2030 онд) Орхоны хөндийд Хархорум хотын байршлыг сонгож, техник эдийн засгийн үндэслэл, хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, бүтээн байгуулалтын ажлыг эхлүүлнэ.³ гэж тусгасан бөгөөд 2024 оны 06 сарын 05-ны өдөр баталсан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-иар хотуудын эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон боловч хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаа, хөгжлийг хэрхэн дэмжих, Хархорум хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалт байхгүй тул бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангахад Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжсэн хуулийн төслийг боловсруулж батлах хэрэгцээ, шаардлагыг бий болгож байна гэж хууль санаачлагч үзсэн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 6.2-т “Бүс, орон нутаг, хөдөөгийн хөгжлийг дэмжиж, дэд бүтцийг хөгжүүлэн орон нутаг дахь иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.” гэж заасан байна.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 1.1-д заасан хуулийн зорилт нь дээр дурдсан бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан хэрэгжүүлэх арга хэмжээ байх бөгөөд нийгэм, эдийн засгийн хөгжил цаашлаад хүн амын амьдралын чанарыг дээшлүүлэх суурь болохоор байна.

Хуулийн төслийн 1.1-д тодорхойлсон зорилт нь ерөнхий утгаараа Үндсэн хууль болон бодлогын баримт бичгүүдийн зорилго, зорилттой нийцэж байх бөгөөд тус хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлд тодорхойлсон хотын бүтээн байгуулалтад тавигдах шаардлага, 12 дугаар зүйлд тодорхойлсон Хархорум хотын чиг үүрэгтэй нягт холбоотой хэрэгжихээр байна. Учир нь шинээр байгуулагдах хотын бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага нь хүндээ ээлтэй, оршин суугчдын ая тухтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтуудыг агуулсан, хотын чиг үүрэг нь Үндсэн хууль болон бусад хуулиар тодорхойлсон

³ “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 8.2-ыг хэрэгжүүлэх 1-р үе шатанд хүрэх үр дүн-3;

болон хуулийн төслийн зорилгод хүрэх байдлыг илэрхийлэх, үр нөлөөг тодорхойлох гол зохицуулалт болж байна гэж үзлээ.

Хүснэгт

Хотыг бүтээн байгуулах, хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд тавигдах шаардлага

Хархорум хотыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны зарчим ⁴	Хархорум хотын хот байгуулалтад тавигдах шаардлага ⁵
6.1.Хотыг байгуулах, төлөвлөх, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуульд заасан болон дараах зарчмыг баримтална:	8.1.Хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуульд заасан шаардлагаас гадна дараах шаардлагыг хангасан байх ба тэдгээрийг боловсруулах үйл ажиллагаанд Захиргааны ерөнхий хуулийн Долдугаар бүлэгт заасан журмыг баримталж, олон нийтийн оролцоог хангасан байна:
6.1.1. орон нутаг, бүс нутгийг тэнцвэртэй хөгжүүлэх;	8.1.1.иргэд оршин суугаа газраасаа 300-800 метр зайд сургууль, цэцэрлэгт явах, нийгэм, соёлын болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах, амрах, зугаалах, нийтийн тээврийн буудал, цэцэрлэгт хүрээлэн, худалдаа, үйлчилгээний газарт хүрэх боломжийг бүрдүүлэх;
6.1.2.соёл, аялал жуулчлал, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, олон улсын харилцаа, үйлдвэрлэл, инновацын төв байх;	8.1.2.ногоон хот байгуулах зорилтын хүрээнд хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлсон хотын суурьшлын бүсийн 50-иас доошгүй хувь нь ногоон байгууламж байх;
6.1.3.гадаргын ус, саарал усыг дахин ашиглах, хог хаягдлыг дахин боловсруулах технологид тулгуурлах;	8.1.3.амины орон сууцнаас бусад нийтийн орон сууцны зориулалтаар олгох газар олголтын доод хэмжээ 1,5 га байх;
6.1.4.хотын бүтээн байгуулалтыг улс, орон нутаг, бүс нутгийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, аж үйлдвэрийн бүтцийн зохицуулалттай уялдуулах;	8.1.4.орон сууцнаас бусад зориулалтаар олгох газар олголтын доод хэмжээ 0,5 га байх;
6.1.5.нэгдсэн төлөвлөлтийн тогтолцоотой байх;	8.1.6.барилга байгууламжийн гадна засал, өнгөний шийдэл нь гудамж, өргөн чөлөө, хотхон, хорооллын онцлог, байршил, архитектур, орон зайн зохиомж зэрэгтэй уялдсан байх
6.1.6.эдийн засгийн хувьд бие даасан байх;	8.1.7.хотын гол гудамж замыг явган зам, мопед, унадаг дугуйн зам, ногоон байгууламжийн хамт цогцоор нь төлөвлөсөн байх;
6.1.7.орчин үеийн эко, ухаалаг хот болгон хөгжүүлэх.	8.1.8.хотын I зэрэглэлийн гол гудамж замын ирмэгээс барилга хүртэлх улаан шугам 80 метр ба түүнээс багагүй байх;
	8.1.9.саарал усыг дахин ашиглах, хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулах технологид тулгуурлах;
	8.1.10.хотын газар доорх орон зайг ашиглан инженерийн дэд бүтцийн шугам сүлжээний төлөвлөлт, бүтээн байгуулалтад хонгилын системийг стандарт шаардлагыг хангаж нэвтрүүлэх;
	8.1.11.нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмж (дрон) ашиглах орон зайг бий болгох;
	8.1.12.нуур, цөөрөм үүсгэх, нөхөн сэргээх, гадаргын усыг хуримтлуулж экосистемийг хамгаалах боломжтой байх;
	8.1.13.хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн (тусгай хэрэгцээт)-д зориулсан хөтөчтэй явган хүний зам, дуут гэрлэн дохио, тээврийн хэрэгслийн зогсоол, нийтийн тээврийн хэрэгслийн тоноглол, нийтийн үйлчилгээний барилга, байгууламжид ариун цэврийн өрөө төлөвлөх;

⁴ Шинэ зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл.

⁵ Хуулийн төслийн 8 дугаар зүйл.

	8.1.14.инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, ус хангамж, ариутгах татуурга, цахилгаан болон хийн хангамж, зам, харилцаа холбоо, сургууль, цэцэрлэг, эмнэлэг зэрэг дэд бүтэц, нийтийн үйлчилгээний барилга байгууламж барих ажлыг нэн тэргүүнд зохион байгуулж, сэргээгдэх эрчим хүчний олон төрлийг ашиглах дэд бүтцийг хөгжүүлэх; 8.1.15.нийтийн тээврийн хэрэгсэл нь хос болон цахилгаан тэжээлтэй байх; 8.1.16.олон улс, бүс нутаг, хөрш орнуудыг холбосон аялал жуулчлалын коридорыг байгуулах. 8.1.17.усны эх үүсвэр, усан хангамж, эрчим хүч, зам тээвэр, тээврийн хэрэгслийн үйлчилгээнд ухаалаг систем нэвтрүүлэх. 8.2.Хотын бүтээн байгуулалт, барилга байгууламж, инженерийн дэд бүтцэд ухаалаг шийдэл нэвтрүүлнэ.
--	---

Манай улсад өнөө үед шинээр байгуулж байгаа 2 хотын хувьд хийсэн харьцуулалтыг дүгнэж үзвэл Шинэ Зуунмод хотын хувьд эрх зүйн байдлыг нь тусгайлсан хуулиар зохицуулж, Засгийн газрын 2020 оны 122 дугаар тогтоолоор тус хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг баталсан байх тул тус хотын бүтээн байгуулалтын ажилтай холбоотой эрх зүйн зохицуулалтууд бүрдсэн байна гэж үзэхээр байна.

Хархорум хотын хувьд Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулиар эрх зүйн байдал нь тодорхойлогдож, хотын удирдлага, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагаас хотод шилжүүлэх чиг үүрэг зэрэг асуудлыг шийдвэрлэсэн байх боловч хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгүй шинээр байгуулж байгаа Хархорум хотын хувьд бүтээн байгуулалтын ажлыг хэрхэн эхлүүлэх, ямар субъект хариуцан хэрэгжүүлэх, бүтээн байгуулалтын ажилд тавигдах шаардлага, хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх, төр, орон нутгаас хотын бүтээн байгуулалтын ажилд хэрхэн оролцох, дэмжих зэрэг асуудал тодорхойгүй байгаа нь энэ хуулийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ шаардлагатай болохыг харуулж байгаа бөгөөд хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлд хотын бүтээн байгуулалтад тавигдах шаардлагыг хүндээ ээлтэй байдлаар тогтоож өгсөн нь хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилтод хүрэхэд үр нөлөөтэй зохицуулалт болсон байна. Тухайлбал:

- ✓ иргэдийн оршин суугаа газраас 300-800 метр зайд өдөр тутам шаардлагатай инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийн хүртээмжтэй байх;
- ✓ ногоон хот байгуулах зорилтын хүрээнд хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөгөөр тодорхойлсон хотын суурьшлын бүсийн 50-иас доошгүй хувь нь ногоон байгууламж байх;
- ✓ хотын гол гудамж замыг явган зам, мопед, унадаг дугуйн зам, ногоон байгууламжийн хамт төлөвлөх;
- ✓ хотын I зэрэглэлийн гол гудамж замын ирмэгээс барилга хүртэлх улаан шугам 80 метр ба түүнээс багагүй байх;
- ✓ саарал усыг дахин ашиглах, хог хаягдлыг ангилах, дахин боловсруулах технологид тулгуурлах гэх мэт.

Эдгээр нь орчин үеийн хүндээ ээлтэй хот байгуулж байгаа олон улсын сайн туршлагатай нийцэж байгаа нь хуулийн төслийн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд үр нөлөөтэй зохицуулалт болсон байна гэж үзлээ.

Хотын чиг үүрэг, бүрэн эрхийн хэрэгжилт

Шинэ Зуунмод хотын чиг үүрэг ⁶	Хархорум хотын чиг үүрэг ⁷
10.1.Шинэ Зуунмод хот нь тус хотын эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэлийг хөгжүүлэх, өөрийн эдийн засаг, нийгмийн амьдралын асуудлыг хууль тогтоомж, хотын дүрмийн хүрээнд хотын оршин суугч, хөрөнгө оруулагчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах үндсэн чиг үүрэгтэй байна.	12.1.Хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 12.1-д заасан чиг үүргээс гадна өөрийн эдэлбэр газрын хэмжээнд дараах чиг үүргийг гүйцэтгэнэ:
10.2.Шинэ Зуунмод хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 36.1-д заасан болон Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагаас холбогдох хуулийн дагуу шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.	12.1.1.хотын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт; 12.1.2.хотын өмчийн ашиглалт, эзэмшилт, захиран зарцуулалт, түүнд тавих хяналт; 12.1.3.хотын төсөв, түүний төлөвлөлт, гүйцэтгэл, тайлан, хяналт; 12.1.4.хотын хүн амын ундны болон ахуйн хэрэгцээний уст цэгийн төлөвлөлт, хяналт; 12.1.5.хотын худалдаа, үйлчилгээний нийтлэг зохицуулалт, хяналт; 12.1.6.хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалт; 12.1.7.цэвэрлэх байгууламж, үерийн далан, сувгийн байгууламж; 12.1.8.гудамж, зам, талбай, барилга байгууламжийн нэр, хаягжуулалтын зохицуулалт; 12.1.9.хөшөө дурсгалын нийтлэг зохицуулалт; 12.1.10.хөг хаягдлын нэгдсэн төлөвлөлт, удирдлага, зохицуулалт; 12.1.11.хотын хүний нөөцийн бодлого, төлөвлөлт, түүний хэрэгжилт; 12.1.12.сууц өмчлөгчдийн холбооны үйл ажиллагааны зохицуулалт, хяналт; 12.1.13.оршуулгын газрын нийтлэг зохицуулалт, менежмент.

Хүснэгт 3-аас харвал Хархорум хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль болон энэ хуулийн төслөөр тодорхойлсон чиг үүргийг хэрэгжүүлэх бол Шинэ Зуунмод хот нь МУНУБХЭЗБТХ-иар тодорхойлсон дагуул хотын чиг үүргийг болон Засгийн газар, нийслэл, бусад засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагаас шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хууль нь батлагдсан өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон бөгөөд Шинэ Зуун мод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд заасны дагуу тус хотын байнгын оршин 15000 хүрч хотын удирдлагын сонгууль явагдах хүртэл хугацаанд тус хотын Захирагчийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийн асуудал хариуцсан бүрэн эрхт төлөөлөгчийг Засгийн газраас томилсон нь тухайн хотын чиг үүрэг болон бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаа шуурхай, тасралтгүй хэрэгжээд явж байна.

⁶ Шинэ Зуунмод хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 10 дугаар зүйл.

⁷ Хуулийн төслийн 12 дугаар зүйл.

Хархорум хотын хувьд эрх зүйн байдлыг нь тодорхойлсон Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль 2025 оны 06 сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болох боловч хотын чиг үүрэг, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх Хархорум хотын удирдлагын бүрэн эрх нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд зааснаар 2026 оны 01 сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж эхлэхээр тогтоосон. Энэ зохицуулалт нь “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогод 2021-2030 онд Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын ажлыг хэрэгжүүлэхээр тусгагдсан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх боломжгүй нөхцөл байдалтай тулж байна.

Иймд Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд хотын чиг үүрэгт тусгагдаагүй чиг үүргүүдийг шинээр байгуулж байгаа Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 12 дугаар зүйлд тусгаж өгсөн нь хотын бүтээн байгуулалт, төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэхэд чухал нөлөөтэй зохицуулалт болсон байх бөгөөд харин түүнийг цаг алдалгүй хэрэгжүүлж эхлэх бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан хотын удирдлагын тогтолцоог Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасны дагуу хотын удирдлага оршин суугчдаасаа сонгогдож, бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж эхлэх хүртэлх хугацаанд шилжилтийн үеийн зохицуулалтаар бий болгох нь Хархорум хотын чиг үүрэг, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг шуурхай, тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх үр нөлөөг үзүүлэх ба хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилтыг хэрэгжүүлэх зорилгодоо нийцсэн зохицуулалт болно.

3.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр үнэлсэн байдал:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн “5.1.Хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт бүхий, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх улсын зэрэглэлтэй хот байна.”, “5.4.Хархорум хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.1-д заасан дүрэмтэй байх”, Хархорум хотын эдэлбэр газар буюу 6 дугаар зүйлийн “6.1.Хот нь эдэлбэр газартай байх бөгөөд эдэлбэр газрын хэмжээ, түүнийг өөрчлөх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ”, “9.1.Хотын эдэлбэр газар бүсчлэлтэй байна” гэсэн зохицуулалтуудыг судлан үзэж, практикт хэрэгжих боломжтой эсэхэд дүн шинжилгээ хийлээ. Үүнд:

А.Хархорум хотын эрх зүйн үндэс, зохион байгуулалтын тухайд:

Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн “5.1.Хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт бүхий, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх улсын зэрэглэлтэй хот байна.”, гэж, 5.4-т Хархорум хот нь дүрэмтэй байхаар тусгажээ.

Хархорум хот нь улсын зэрэглэлтэй хот байх, хотын дүрэмтэй байх боломжтой эсэхийг судалж үзвэл 2024 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр батлагдсан Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 4.3-т улсын болон бүсийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд гүйцэтгэх үүрэг, ач холбогдол, газар зүйн байршил, өөрийн болон засаг захиргааны чиг үүргийн онцлогоор нь хотыг нийслэл хот, улсын зэрэглэлтэй хот, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот гэж ангилсан байх бөгөөд 100,000-аас доошгүй оршин суугчтай, эсхүл оршин суугчтай байхаар төлөвлөсөн, тэдгээрийн дийлэнх хувь нь үйлдвэр, үйлчилгээний салбарт ажилладаг, хот

бүрдүүлэгч дэд бүтэцтэй, улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд онцгой ач холбогдол бүхий хот нь улсын зэрэглэлтэй байна.⁸ гэж заасан.

Засгийн газрын 2023 оны 40 дүгээр тогтоолоор байгуулагдсан “Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын захиргаа”-наас Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлал боловсруулахаар олон улсын уралдаан зохион байгуулсан байх бөгөөд сонгон шалгаруулалтын уралдаанд эхний байрт шалгарсан баг хүн ам зүйн төлөвлөлтийн хувьд хотын хүн амын тоо 2032 онд 100,000-д, 2040 онд 300,00-д, 2050 онд 500,000-д хүрэх тооцооллыг гаргасан байна.

Хүснэгт. Хархорум хотын хүн амын төлөвлөлт

д/д	Багууд	Хүн амын тоо		
		2032	2040	2050
I байр	Хятадын зам, гүүрийн корпорац ХХК; Хятадын барилгын зураг төсөл, судалгааны хүрээлэн ХХК; СССС хурдны замын төлөвлөлт, зураг төслийн хүрээлэн ХХК	100,000	300,000	500,000
	Зүүн Хятадын архитектурын зураг төсөл, судалгааны хүрээлэн ХХК Урбанжень - инк	264,492	430,080	500,395
II байр	Урбан плас	166,931	654,179	925,692
III байр	Кенго кума болон “Индекс” групп, “Эйч Эс Эс” инженеринг “Масу” төлөвлөлт	382,420	500,000	699,334
IV байр	“Эн Эй Пи” групп Монгол Солонгосын хамтарсан баг	150,000	300,000	500,000
V байр	“Австралийн олон улсын архитектурын платформ - Пи Ти Уай” ХК	264,492	430,080	500,395
Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын захиргаа		264,492	430,080	500,395

Иймд хуулийн төслийн 5.1-д улсын зэрэглэлтэй хот байхаар тусгасан нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа бөгөөд практикт хэрэгжих боломжтой байна.

Хуулийн төслийн 5.4-т Хархорум хот нь дүрэмтэй байхаар зохицуулсан нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.1-д хот, тосгон нь хууль тогтоомжид нийцүүлэн баталсан өөрийн дүрэмтэй байна гэж хуульчилсантай болон бусад улсуудын хот нь дүрэмтэй байдаг зохицуулалттай нийцэж байна.

Мөн түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Зорилт 9.4-т хууль, эрх зүйн тогтвортой орчинтой, хотын дүрэм, стандартыг хангуулсан сайн засаглалтай хот болно гэж тодорхойлсон байна.

Иймд дээрх харилцаа нь холбогдох бодлогын баримт бичиг, хот, тосгоны эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуульд тусгагдаж, хууль тогтоомжийн уялдаа холбоо хангагдсан байх тул хуулийн төслийн 5.1-д зааснаар Хархорум хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт бүхий, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх улсын зэрэглэлтэй хот байх, 5.4-т Хархорум хот нь дүрэмтэй байх” гэсэн зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна гэж дүгнэлээ.

⁸ Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 4.4;

Б.Хархорум хотын байрлал, хотын эдэлбэр газрын тухайд:

Хуулийн төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д Хархорум хот нь эдэлбэр газартай байх, хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно гэж заасан.

Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 9.3-т хот, тосгоны эдэлбэр газар нь хэд хэдэн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг дамнан байрлаж болох бөгөөд шаардлагатай бол тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн хилийн цэст өөрчлөлт оруулах асуудлыг хууль тогтоомжид заасан журмаар шийдвэрлэнэ, 7.3-т Хот, тосгон нь хэд хэдэн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг дамнан байрлах бол харьяаллыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ гэж заасан.

Хархорум хот нь “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны бодлогын баримт бичигт тусгагдсан болон Хархорум хотын бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор Засгийн газрын 2024 оны 01 сарын 17-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор 189,363 га газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авч, газрын хилийн заагийн эргэлтийн цэгүүдийн солбицол, талбайн хэмжээг баталсан байрлал нь Орхоны хөндийд буюу Өвөрхангай аймгийн Хархорин сум, Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сумуудын нутаг дэвсгэрийг дамнан байрших эдэлбэртэй газартай байх нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байна.

Мөн түүнчлэн, хуулийн төслийн 6.1-д “Хархорум хотын эдэлбэр газрын хэмжээг Монгол Улсын Их Хурал тогтооно” гэж заасан нь Хот байгуулалтын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.1-д “хот байгуулалтын талаарх төрийн бодлогыг тодорхойлох”, 5.1.2-т “хотыг шинээр байгуулах болон татан буулгах, нүүлгэн шилжүүлэх тухай шийдвэр гаргах” бүрэн эрхийг Улсын Их хурал хэрэгжүүлэхээр зохицуулсантай болон Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 9.2-т Хотын эдэлбэр газрын хэмжээ, заагийг тогтоох, өөрчлөх асуудлыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ гэж заасантай тус тус нийцэж байгаа тул уг зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна гэж дүгнэлээ.

В.Хархорум хотын эдэлбэр газрын бүсчлэлийн тухайд:

Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д Хархорум хотын эдэлбэр газар дор дурдсан бүсчлэлтэй байхаар тусгасан. Үүнд:

- 9.1.1.аялал жуулчлалын бүс;
- 9.1.2.археологи судалгааны бүс;
- 9.1.3.нийгмийн дэд бүтцийн бүс;
- 9.1.4.орон сууцны бүс;
- 9.1.5.олон нийтийн бүс;
- 9.1.6.амралт, ногоон байгууламжийн бүс;
- 9.1.7.тээвэр, логистикийн бүс;
- 9.1.8.үйлдвэрлэлийн бүс;
- 9.1.9.инженерийн дэд бүтцийн бүс;
- 9.1.10.тусгай зориулалтын бүс;
- 9.1.11.хөдөө аж ахуйн бүс;
- 9.1.12.хамгаалалтын бүс;
- 9.1.13.холимог ашиглалтын бүс;
- 9.1.14.зөвшилцөл /нөөц/ бүс.

Хархорум хот ямар бүстэй байх талаар хуульчилсан нь хотын бүтээн байгуулалт, төлөвлөлт тогтвортой байх, ямар нэг төлөвлөлтөөр тэр бүр өөрчлөхгүй байх давуу талтай байна.

Харин манай улсын бусад хотууд бүсчлэлийн дүрэмтэй байгаа бөгөөд хуулийн төсөлд Хархорум хотын эдэлбэр газрын бүсчлэлийн дүрэмтэй байх, түүнийг Хотын зөвлөл батлах талаар зохицуулалтыг тусгах нь хийдэл гарахгүй байх ач холбогдолтой гэж үзлээ.

Хуулийн төсөлд Хархорум хотын эдэлбэр газрын бүсчлэлийн дүрмийг Хотын Зөвлөл батлахаар тусгах нь хотын нийгэм, эдийн засгийн асуудлаа бие даан шийдвэрлэх зарчимд нийцэх ба хуулийн төслийн 9.2-т Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд хуульд зааснаас өөр бүсчлэл тогтоож болох бөгөөд бүсэд явуулах үйл ажиллагааг нарийвчлан тодорхойлохоор хуульчилсан нь бүсчлэлийн дүрмийн зохицуулалтын хүрээ хязгаарыг тодорхойлсон гэж ойлгогдож, практикт хэрэгжих боломжтой байна.

Г..Хархорум хот хөгжүүлэх сантай байх зохицуулалтын тухайд:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 25 дугаар зүйлд хот хөгжүүлэх сантай байх зохицуулалтыг тусгасан бөгөөд уг сангийн хөрөнгийг зөвхөн доор дурдсан үйл ажиллагаанд зарцуулахаар хуульчилсан байна. Үүнд:

- 25.2.1.инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх;
- 25.2.2.түүх, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх;
- 25.2.3.цэцэрлэгт хүрээлэн, тохижилт, ногоон байгууламж.

Сантай холбоотой хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа эрх зүйн зохицуулалтыг авч үзвэл:

- ✓ Төсвийн тухай хуулийн 60.1-д “Тухайн шатны төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь орон нутгийн хөгжлийг дэмжих зорилго бүхий Орон нутгийн хөгжлийн сантай байна.”;
- ✓ Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 17 дугаар зүйлийн 17.1-д “Аймаг, сум, нийслэл, дүүрэг нь энэ хуульд заасан өөрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг дэмжих зориулалт бүхий Төсвийн тухай хуульд зааснаас өөр бусад сантай байж болно. Уг санг бүрдүүлэх эх үүсвэр нь төсвийн бус хөрөнгө байна”;
- ✓ Иргэний хуулийн 36 дугаар зүйлийн 36.2-т “Нэг буюу хэд хэдэн үүсгэн байгуулагч нийгэмд ашиг тустай, нэгдмэл зорилгод хүрэхийн тулд эд хөрөнгө төвлөрүүлэх замаар байгуулсан гишүүнчлэлгүй хуулийн этгээдийг сан гэнэ”;
- ✓ Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн 41.1-д Улсын зэрэглэлтэй хот болон нийслэлд харьяалагдахаас бусад орон нутгийн зэрэглэлтэй хот нь доор дурдсан үйл ажиллагаанд зарцуулах хотын дэд бүтцийн сантай байна, 42.1-д Хот нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 17¹ дүгээр зүйлд заасан Ногоон хөгжлийн сантай байж болно.;

Иймд “практикт хэрэгжих боломж” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 25 дугаар зүйлд заасан “Хархорум хотын хөгжүүлэх сан”-тай байх зохицуулалтыг практикт хэрэгжүүлэх боломжтой гэж дүгнэлээ. Харин хуулийн төслийн 25.3-т зааснаар Засгийн газраас батлах энэхүү санг байгуулах, түүний хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журмын зохицуулалтаар илүү нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай болохыг анхаарах нь зүйтэй байна.

Мөн энэхүү сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг хуулийн төслийн 25.1-д нарийвчлан зааж өгсөн байх бөгөөд эдгээр эх үүсвэр нь Хотын удирдлагаас үл хамаарах эх үүсвэрүүд байгаа тул холбогдох хууль болон дүрэмд нь тухайлан зааж өгөх шаардлагатай байна. Жишээлбэл, Хархорум хотын хөгжлийн корпорацын дүрэм, улсын төсвийн хуваарилалт гэх мэт.

Дүгнэлт: Хуулийн төслийн зохицуулалтуудыг практикт дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд тодорхой, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байна гэж дүгнэлээ.

3.3.“Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл нь Нийтлэг үндэслэл, Хот байгуулалт, Ухаалаг хот, Хот байгуулалтын удирдлага, зохион байгуулалт, Төр хувийн хэвшлийн түншлэл, Хотын эдийн засгийн үндэс, Хотын бүтээн байгуулалтад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг, хөрөнгө оруулалт, Бусад асуудал гэсэн 8 бүлэг, 36 зүйлээс бүрдсэн байх бөгөөд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийлээ.

А.Хуулийн төсөл, түүний зохицуулалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх боломжтой байгаа эсэх талаар:

Энэхүү шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийг бүхэлд нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг дараах асуултад хариулт өгөх замаар шалгалаа.

Хүснэгт

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага	
<i>Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт</i>	<i>Шаардлага хангасан эсэх</i>
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлд хотын эдэлбэр газрын бүсчлэлийн талаар тусгасан байх бөгөөд бусад хотуудын жишгээр Хархорум хот хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, бүтээн байгуулалтын ажил, төлөвлөлт, эдэлбэр газар болон тухайн газар нутаг, бүсийн онцлогтой уялдуулан баталсан бүсчлэлийн дүрэмтэй байх, бүсчлэлийн дүрмийг хотын зөвлөл батлах зохицуулалтыг нэмж оруулах шаардлага байна.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт	Шаардлага хангасан.

оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Шаардлага хангасан.
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Шаардлага хангасан.
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Шаардлага хангасан.
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Шаардлага хангасан.
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлага хангасан.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлага хангасан.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлага хангасан.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлага хангасан
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлага хангасан

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн зохицуулалт нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагад нийцэж байна гэж дүгнэлээ.

Б.Хууль тогтоомжийн тухай хууль, “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-ыг баримталсан эсэх:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл, түүнийг дагалдан гарах хуулийн төсөл, үзэл баримтлал, танилцуулгыг бүхэлд нь авч үзэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр

тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд нийцсэн байна гэж дүгнэлээ.

3.4.“Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд тодорхой этгээдэд үүрэг хүлээлгэсэн, хуулийн этгээдэд ачаалал хүндрэл үүсгэх зохицуулалтыг шалгах хэрэгслийн хүрээнд “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал”-ын судалгааг хийнэ, “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж заасны дагуу хуулийн төслийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэг (хотын удирдлагын тогтолцоог тодорхойлсон), 23 дугаар зүйлийн 23.1 (үнэт цаас гаргах), 26 дугаар зүйлийн 26.1, 30 дугаар зүйлийн 30.1, 30.4 дэх хэсэг (төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг), 20 дугаар зүйлийн 20.1-20.2 дахь хэсэг (орон нутаг хотын бүтээн байгуулалтад үзүүлэх дэмжлэг)-ийг сонгон авлаа.

А.Хархорум хотын удирдлагын тогтолцооны тухайд:

Аргачлалд “тухайн хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх зохицуулалтыг тусгасан бол шалгах хэрэгслийн хүрээнд судалгааг хийнэ” гэж заасны дагуу хуулийн төслийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт судалгааг хийлээ.

- 14 дүгээр зүйлийн “14.1. хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна.

14.1.1.хотын Зөвлөл;

14.1.2.хотын Захирагч;

Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хууль тогтоомжуудад хотын удирдлагын талаар дараах зохицуулалт тусгагдсан байна. Үүнд:

- Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн “68.4.Энэ хуулийн дагуу засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын чиг үүргийг шилжүүлэхдээ нэгжийн чиг үүргийг хот, тосгонд, нэгж дэх өөрийн удирдлагын чиг үүргийг хотын Зөвлөлд, төрийн удирдлагын чиг үүргийг хот, тосгоны Захирагчид шилжүүлнэ.”;

- Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн “10.1.Улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна:

10.1.1.хотын Зөвлөл;

10.1.2.хотын Захирагч.”

Эдгээр зохицуулалтаас дүгнэж үзвэл хуулийн төслийн 14.1-д тодорхойлсон байна. Гэхдээ энэ нь бусад улсуудын жишгээр тухайн хотод шаардлагатай бүтэц бий болгож бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг хариуцан хэрэгжүүлэх гол чиг үүргийг хэрэгжүүлэх ба төрийн байгууллагын оролцоо, ачааллыг багасгаж байгаа зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой гэж дүгнэлээ.

Б.Хархорум хот үнэт цаас гаргаж болох эсэх тухайд.

Хуулийн төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1-д Хот нь Зөвлөлийн шийдвэрээр Өрийн удирдлагын тухай хуульд нийцүүлэн үнэт цаас гаргаж болно гэж заасан байна.

Хот үнэт цаас гаргах боломжтой эсэх талаар зохицуулсан хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа зохицуулалтыг авч үзвэл:

- Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн 16.1.8-д аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал үнэт цаас гаргах чиг үүргээ шилжүүлсэн тохиолдолд хотын Захирагчийн өргөн мэдүүлснээр хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу үнэт цаас гаргах, зээл авах зөвшөөрөл олгох бүрэн эрхийг Хотын Зөвлөлд олгосон байна;
- Монголд Улсын нийслэл Улаанбаатар хотын эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд Нийслэл Улаанбаатар хот хуульд заасан нөхцөл, журмын дагуу үнэт цаас гаргаж болно, үнэт цаас гаргах асуудлыг Өрийн удирдлагын тухай хууль болон холбогдох бусад хуулиар зохицуулна гэж заасан;
- Өрийн удирдлагын тухай хуулийн хоёрдугаар дэд бүлэгт Засгийн газар⁹ болон аймаг, нийслэл¹⁰ үнэт цаас гаргаж болохоор заасан байна.

Иймд Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 24 дүгээр зүйлийн 24.1-д Хархорум хот нь хотын Зөвлөлийн шийдвэрээр Өрийн удирдлагын тухай хуульд нийцүүлэн үнэт цаас гаргаж болно гэж заасан нь холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа бөгөөд олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөж хэрэгжих боломжтой байна.

В.Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд төрийн болон орон нутгийн дэмжлэг оролцооны тухайд:

Хуулийн төслийн 26 дугаар зүйлд төрөөс хотын бүтээн байгуулалтыг санхүүжүүлэх, 30 дугаар зүйлд төрөөс татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэх асуудлыг дараах байдлаар тусгасан байна:

- 26.1.Хотын бүтээн байгуулалтыг улс, хотын төсөв, дотоодын болон гадаадын хөрөнгө оруулалт, зээл, хандив, тусламж, сангийн хөрөнгө, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл болон бусад эх үүсвэрээр үе шаттай санхүүжүүлнэ;
- 30.1.Хотод бүртгэлтэй хөрөнгө оруулагчид Хөрөнгө оруулалтын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд зааснаас гадна хотод хуульд заасан хэмжээний буюу түүнээс дээш хэмжээний төгрөгөөр хөрөнгө оруулалт хийсэн бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчид татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.
- 30.2.Энэ зүйлд заасан хөрөнгө оруулагчид үзүүлэх татварын хөрөнгө оруулалтын дэмжлэгийг татварын тухай хууль тогтоомжоор зохицуулна.
- 30.3.Доор дурдсан барилга байгууламжийг барихад ашиглагдах импортолсон техник, тоног төхөөрөмжийг барилга угсралтын ажлын хугацаанд гаалийн албан татвараас чөлөөлж, нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг "0" хүртэлх хувь, хэмжээгээр ногдуулна:
 - 30.3.1.олон улсын зэрэглэлтэй нисэх онгоцны буудлын цогцолбор барих;

⁹ Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 26 дугаар зүйл;

¹⁰ Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 28¹ дугаар зүйл;

- 30.3.2.хотыг бусад хот, суурин газартай холбох авто зам, харилцаа холбооны дэд бүтэц, хурдны зам, төмөр зам түүнийг ашиглахтай холбоотой бусад дэд бүтцийн барилгын цогцолбор барих;
- 30.3.3. хотын хэрэглээг хангах зориулалт бүхий сэргээгдэх болон бусад эрчим хүчний эх үүсвэрийн тоног төхөөрөмж, дэд бүтэц, барилга, байгууламж барих;
- 30.3.4.хотын газар доорх инженерийн дэд бүтцийн шугам сүлжээг барих;
- 30.3.5. хотын нийтийн тээврийн техник, тоног төхөөрөмж болон дэд бүтцийг барих;
- 30.3.6.хотын усан хангамж, бохир ус цэвэрлэх, дахин ашиглах дэд бүтцийн барилга барих;
- 30.3.8.археологи, түүхийн судалгааны төв, хүрээлэн, сургууль, музей, лабораторийн барилга барих;
- 30.3.7.археологи, малтлагад ашиглагдах техник, тоног төхөөрөмж.

Эдгээр зохицуулалтууд нь нь төрийн байгууллагад нэмэлт чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа агуулгатай байх боловч энэхүү чиг үүрэг нь төрийн байгууллагуудын хуулиар хүлээсэн үүрэг байх бөгөөд энэхүү чиг үүрэг нь шинэ хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих, улмаар иргэн, хуулийн этгээд, хөрөнгө оруулагчдад эерэг үр нөлөөтэй зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой зохицуулалт байна. Мөн хуулийн төслийн 26.1, 30.1, 30.3 дахь хэсэг нь ерөнхий зохицуулалт байх боловч хуулийн төслийг дагалдуулан холбогдох татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан байх тул практикт хэрэгжих боломжтой байна.

Төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад татварын бус дэмжлэгийг дараах байдлаар үзүүлэхээр хуулийн төсөлд тусгасан байна:

- ✓ 30.4.2.бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор гадаадаас авах ажиллах хүчний ажлын байрны төлбөрөөс бүрэн чөлөөлөх;
- ✓ 30.4.3.бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлэх зорилгоор гадаадаас авах ажиллах хүчний хүүхдийг ерөнхий боловсролын сургуульд үнэ төлбөргүй сургах;
- ✓ 30.4.4.хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа явуулахад шаардагдах баримт бичиг, зөвшөөрөл олгох үйл ажиллагааг хялбаршуулах;
- ✓ 30.4.5.хуульд заасан бусад дэмжлэг.

Хуулийн төслийн 30.5-д дээр дурдсан татварын бус дэмжлэгийг энэ хууль болон Чөлөөт бүсийн тухай, Үйлдвэрлэл технологийн паркийн эрх зүйн байдлын тухай, Инновацийн тухай, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжоор зохицуулна гэж заасан ба эдгээр дэмжлэг нь шинэ хотын бүтээн байгуулалт, улмаар иргэн, хуулийн этгээд, хөрөнгө оруулагчдад эерэг үр нөлөөтэй зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой зохицуулалт байна гэж дүгнэлээ.

Орон нутаг нь хотын эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, ариутгах татуурга, харилцаа холбоо, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, хог хаягдалтай холбоотой зөвшөөрөл, үйлчилгээг саадгүй үзүүлэх¹¹ ба хотод дараах дэмжлэгийг үзүүлэхээр хуулийн төслийн 20.2 дахь хэсэгт тусгасан байна:

¹¹ Хуулийн төслийн 20.1 дэх хэсэг;;;

- ✓ 20.2.1.орон нутгийн татвар, төлбөр, хураамжийн хэмжээг өөрөөр тогтоох;
- ✓ 20.2.2.өөрийн мэдлийн өмчийг хотод хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр ашиглуулах асуудлыг шийдвэрлэх;
- ✓ 20.2.3.төрийн үйлчилгээг шуурхай, нэг цонхоор үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;
- ✓ 20.2.4.салбарын хяналт шалгалтыг давхардуулахгүй байх.

Эдгээр дэмжлэг нь шинэ хотын бүтээн байгуулалт, улмаар иргэн, хуулийн этгээд, хөрөнгө оруулагчдад эерэг үр нөлөөтэй зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой зохицуулалт байна гэж дүгнэлээ.

3.5."Хуулийн төслийн харилцан уялдаа" шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ:

Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөө үнэлэх аргачлалд заасан дараах стандарт асуултад хариулах замаар хуулийн төслийн уялдаа холбоог бүхэлд нь шалгахыг зорилоо.

Хүснэгт 5

Д/д	Асуулт	Хариулт буюу дүн шинжилгээ
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцэж байна.
2	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх;	Хуулийн төсөлд нэр томьёо тухайлан тайлбарласан зохицуулалт байхгүй бөгөөд хэрэглэгдэж байгаа нэр томьёо нь ойлгомжтой бөгөөд бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байх тул энэхүү шаардлагыг хангаж байна.
3	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Зөрчилдсөн зүйлгүй.
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Хуулийн төслийн 14.1.1, 14.1.2 дахь заалт нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 10.1.1, 10.1.2 дахь заалттай давхардсан байх тул ишлэх нь зүйтэй байна. Өөр давхардсан зүйлгүй.
5	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Үгүй.
6	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Үгүй.
7	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Хуулийн төслийн 18 дугаар зүйлд холбогдох хуулийн хүрээнд төр, хувийн түншлэлээр хэрэгжүүлж болох асуудлыг тусгасан.
8	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Хуулийн төслийн 30.1-д Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад чиглэсэн тодорхой төрлийн татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлэх ерөнхий зохицуулалт тусгасан бөгөөд хуулийн төслийн 30.2-т татварын дэмжлэгийг холбогдох татварын хууль тогтоомжоор зохицуулахаар тусгаж, холбогдох татварын хуульд нэмэлт,

		өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан байна.
9	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Хуулийн төсөлд аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалт тусгагдаагүй.
10	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Үгүй.
11	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Хуулийн төсөл нь жендерийн эрх тэгш байдлын асуудлыг хөндөөгүй.
12	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй.
13	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй.
14	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Хуулийн төслийн 34 дүгээр зүйлд хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг тусгасан: - 34.1.Үйлдэл, эс үйлдэхүй нь гэмт хэрэг, зөрчлийн шинжгүй бол албан тушаалтанд Төрийн албаны тухай хуульд заасны дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ. - 34.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хууль, Иргэний хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ. - 34.3.Хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгч нь хотын удирдлагатай байгуулсан гэрээний харилцаанаас үүсэх маргааныг талууд харилцан тохиролцсоны дагуу шүүх, эсхүл арбитраар шийдвэрлүүлнэ. - 34.4.Хотын эдэлбэр газар, инженерийн дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтад хохирол учруулсан гэм буруутай этгээд нь Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээсэн эсэхээс үл хамааран уг хохирлыг өөрийн хөрөнгөөр арилгах арга хэмжээ авах бөгөөд хэрэв мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлсэн бол үүнтэй холбогдон гарсан зардлыг бүрэн хариуцна. Гэм буруутай этгээд нь бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгч бол төсөл хэрэгжүүлэх эрхийг цуцалж, учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлнэ.

Дээрх хүснэгтээс харахад Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн зүйл, заалт хоорондоо болон бусад хуулийн зүйл, заалттай нийцэж байна гэж дүгнэлээ.

ДӨРӨВ. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГӨХ

4.1.Баримтжуулалт

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэхэд ашигласан дараах баримт бичиг, мэдээлэл, тоо баримтыг цуглуулан үр нөлөөг тооцох ажиллагааны тайланд баримтжуулж хавсаргалаа.

- Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл;
- Хуулийн төслийн үзэл баримтлал;
- Хуулийн төслийн танилцуулга;
- Хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судалсан судалгааны тайлан;
- Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үзэл баримтлалын танилцуулга.

4.2.Үнэлэлт, дүгнэлт

Хуулийн төслийг сонгон авсан шалгуур үзүүлэлт тус бүрийн дагуу хийсэн үнэлэлтийг нэгтгэн дараах дүгнэлтийг хийлээ.

4.2.1.Зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлтээр:

Хуулийн төслийн зохицуулалт нь уг төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ шаардлага, үндэслэлүүдтэй нийцэж байгаа болон үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг бүрэн илэрхийлж чадсан эсэхэд, мөн хуулийн төслийн зорилгыг уг хуулийн бусад зохицуулалтууд хангаж, илэрхийлж чадахаар бүрэн гүйцэд томъёологдсон эсэхэд үнэлгээ хийж, дараах дүгнэлтэд хүрсэн.

Хуулийн төслийн зохицуулалтуудын хувьд уг төслийг боловсруулах болсон хэрэгцээ шаардлага, үндэслэлүүдтэй нийцэж зорилгод хүрэх байдлаар томъёологдсон байна.

Дүгнэлт: Зорилгод хүрэх байдал шалгуур үзүүлэлтээр үнэлж Хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилт нь Үндсэн хууль болон бусад хууль тогтоомжийн зорилго, зорилтод бүрэн нийцэж байна гэж үзлээ. Харин хуулийн төслийн 1.1-д заасан зорилтыг бүрэн хэрэгжүүлэхэд шууд хамаарал бүхий Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга) болон УИХ-ын 2024 оны “Хот байгуулах тухай” тогтоолын зохицуулалтыг хэрэгжүүлж эхлэх хүртэл хугацаанд хотын бүтээн байгуулалтын ажлыг үргэлжлүүлэх, түүнд шаардлагатай шилжилтийн үеийн зохицуулалтыг холбогдох хууль тогтоомжид тусгах талаар анхаарах шаардлагатай гэж дүгнэлээ.

4.2.2.“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтээр:

Энэ шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн “5.1.Хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт бүхий, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх улсын зэрэглэлтэй хот байна.”, “5.4.Хархорум хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.1-д заасан дүрэмтэй байх”, Хархорум хотын эдэлбэр газар буюу 6 дугаар зүйлийн “6.1.Хот нь эдэлбэр газартай байх бөгөөд эдэлбэр газрын хэмжээ, түүнийг өөрчлөх асуудлыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ”, “9.1.Хотын эдэлбэр газар бүсчлэлтэй байна” гэсэн зохицуулалтуудыг судлан үзэж, практикт хэрэгжих боломжтой эсэхэд дүн шинжилгээ хийж дараах байдлаар дүгнэлээ:

- хот байгуулах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж байсан нь дагуул хот байгуулах харилцаа практикт хэдийн хэрэгжсэн бөгөөд холбогдох бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдаж, хууль тогтоомжийн уялдаа холбоо хангагдсан байх тул Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан Хот нь хуулиар тусгайлан тогтоосон чиг үүрэг, удирдлага, зохион байгуулалт бүхий, нийгэм, эдийн засгийн асуудлыг бие даан шийдвэрлэх улсын зэрэглэлтэй хот байна, 5.4-т заасан Хархорум хот нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 8.1-д заасан дүрэмтэй байх” гэсэн зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна;

- Хот, тосгон нь хэд хэдэн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийг дамнан байрлаж болох ба харьяаллыг Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ, хот, тосгон эдэлбэр газартай байна гэж Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 7.3, 9.1, 9.3-т тус тус заасан байх тул хуулийн төслийн 5.1 дэх зохицуулалт практикт хэрэгжих боломжтой байна;

- Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1-д Хархорум хотын эдэлбэр газар энэ хуулиар тодорхойлсон 14 бүстэй байхаар хуульчилсан нь хотын бүтээн байгуулалт, төлөвлөлт тогтвортой байх, ямар нэг төлөвлөлтөөр тэр бүр өөрчлөхгүй байх давуу талтай бөгөөд холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа тул практикт хэрэгжих боломжтой байна;

- Төсвийн болон МУЗЗНДНТУТХ, ХТЭЗБТХ-д төсвийн болон төсвийн бус хөрөнгөөр хөгжлийн сан байгуулах, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журамтай байх зохицуулалт тусгагдсан, нөгөө талаар Нийслэлд “Улаанбаатар сан”-г байгуулан хотын тохижилтын ажилд тодорхой хувь нэмэр оруулж байсан туршлагатай байх тул Хархорум хотыг хөгжүүлэх сантай байх зохицуулалтыг практикт хэрэгжүүлэх боломжтой байна;

Дүгнэлт: Хуулийн төслийн зохицуулалтуудыг практикт дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломжтой тухайлбал, хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд тодорхой, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, бололцоо (санхүү, хүний нөөц зэрэг) байна гэж дүгнэлээ.

4.2.3. “Ойлгомжтой байдлыг судлах” шалгуур үзүүлэлтээр:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл нь Нийтлэг үндэслэл, Хот байгуулалт, Ухаалаг хот, Хот байгуулалтын удирдлага, зохион байгуулалт, Төр хувийн хэвшлийн түншлэл, Хотын эдийн засгийн үндэс, Хотын бүтээн байгуулалтад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг, хөрөнгө оруулалт, Бусад асуудал гэсэн 8 бүлэг, 36 зүйлээс бүрдсэн байх бөгөөд хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх “Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь авч үзэж, дүн шинжилгээ хийлээ.

Дүгнэлт: Хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан байна.

4.2.4. “Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал” шалгуур үзүүлэлтээр:

Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагад шинэ бүтэц бий болгох, чиг үүрэг нэмэх, тодорхой этгээдэд үүрэг хүлээлгэх, хуулийн этгээдэд ачаалал хүндрэл үүсгэх зохицуулалтыг судалж дүн шинжилгээ хийсэн ба дараах байдлаар үнэлгээ хийж дүгнэв:

- Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 68.4¹², Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн 10.1¹³-д зааснаар хотын удирдлага нь Зөвлөл, Захирагч байхаар тусгагдсантай нийцүүлэн хуулийн төслийн 14.1-д Хотын Зөвлөл, Захирагчтай байхаар тусгагдсан байна. Энэ нь бусад улсуудын жишгээр авч хэрэгжүүлж байгаа тухайн хотын бүтэн байгуулалт, хөгжилд ач холбогдол бүхий шаардлагатай бүтэц бий болгож, төрийн байгууллагын оролцоо, ачааллыг багасгаж байгаа зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой байна;

- Хуулийн төслийн 30 дугаар зүйлд төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад татварын болон татварын бус дэмжлэг үзүүлнэ.” гэж заасан зохицуулалт нь төрийн байгууллагад нэмэлт чиг үүрэг хүлээлгэж байгаа агуулгатай байх боловч энэхүү чиг үүрэг нь төрийн байгууллагуудын хуулиар хүлээсэн үүрэг байх бөгөөд энэхүү чиг үүрэг нь шинэ хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих, улмаар иргэн, хуулийн этгээдэд эерэг үр нөлөөтэй зохицуулалт байх тул олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдөн хэрэгжих боломжтой байна гэж дүгнэлээ.

4.2.5.”Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтээр:

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар шалгасан. Харилцан уялдаатай байдлыг хангасан байна.

4.3.Зөвлөмж

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл болон түүнийг дагалдан гарах хуулийн төслүүдийг Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлал”-ын дагуу 5 шалгуур үзүүлэлтээр үнэлж, дүгнэн хуулийн төсөл боловсруулагчид дараах зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

1.Хуулийн төслийн 12.1-д Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд хотын чиг үүрэгт тусгагдаагүй чиг үүргүүдийг тусгаж өгсөн нь хотын бүтээн байгуулалт, төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэхэд чухал нөлөөтэй зохицуулалт болсон байх боловч харин түүнийг цаг алдалгүй хэрэгжүүлж эхлэх бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан хотын удирдлагын тогтолцоог Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуульд заасны дагуу хотын удирдлага оршин суугчдаасаа сонгогдож, бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж эхлэх хүртэлх хугацаанд шилжилтийн үеийн зохицуулалтаар бий болгох нь Хархорум хотын чиг үүрэг, бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагааг шуурхай, тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх үр нөлөөтэй болохыг анхаарах;

2.Хуулийн төслийн 9 дүгээр зүйлд хотын эдэлбэр газрын бүсчлэлийн талаар тусгасан байх бөгөөд бусад хотуудын жишгээр Хархорум хот хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, бүтээн байгуулалтын ажил, төлөвлөлт, эдэлбэр газар болон тухайн газар нутаг, бүсийн онцлогтой уялдуулан баталсан бүсчлэлийн дүрэмтэй байх, бүсчлэлийн дүрмийг хотын зөвлөл батлах зохицуулалтыг нэмж оруулах шаардлага байна.

¹² 68.4.Энэ хуулийн дагуу засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын чиг үүргийг шилжүүлэхдээ нэгжийн чиг үүргийг хот, тосгонд, нэгж дэх өөрийн удирдлагын чиг үүргийг хотын Зөвлөлд, төрийн удирдлагын чиг үүргийг хот, тосгоны Захирагчид шилжүүлнэ.”;

¹³ “10.1.Улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын удирдлага дараах тогтолцоотой байна: 10.1.1.хотын Зөвлөл; 10.1.2.хотын Захирагч.”

3.Хуулийн төслийн 14.1-д Хотын Зөвлөл, Захирагчтай байхаар тусгагдсан байна.

4.Хуулийн төслийн 25.1-д Хархорум хотын хөгжлийн сангийн хөрөнгийн эх үүсвэрийг нарийвчлан зөөж өгсөн байх бөгөөд эдгээр эх үүсвэр нь Хотын удирдлагаас үл хамаарах эх үүсвэрүүд байгаа тул холбогдох хууль болон дүрэмд нь тухайлан зааж өгөх шаардлагатай байна.

5.Шинэ хотын бүтээн байгуулалтад хөрөнгө мөнгө, төрийн дэмжлэг, хөрөнгө оруулалт чухал үр нөлөөтэй тул хуулийн төслийн 30 дугаар зүйлд заасны дагуу төрөөс хотын бүтээн байгуулалтад дэмжлэг үзүүлэх, түүний дотроос татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх асуудлыг холбогдох татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулж хамт өргөн мэдүүлж шийдвэрлүүлэх асуудлыг анхаарах.

Үр нөлөөг үнэлэх судалгааг дүгнэхэд:

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөлд тавигдах ерөнхий шаардлагыг хангасан гэж дүгнэлээ.

Харин судалгааны “Зөвлөмж” хэсэгт дурдсан хуулийн төслийн зарим зүйл, заалтыг дахин нягтлах, боловсруулалт хийх шаардлагатай гэж дүгнэлээ.

---oooOOooo---

ТАВ.АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

1. Эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн систем www.legalinfo.mn
2. Нийслэлийн цахим мэдээллийн систем www.ulaanbaatar.mn
3. Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан www.1212.mn
4. Нэгдсэн үндэсний хөгжлийн хөтөлбөр www.undp.org
5. Монгол хэлний их тайлбар толь, цахим систем <https://mongoltoli.mn>
6. Нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын цахим систем <http://www.citycouncil.mn/>
7. Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ шаардлагын урьдчилан тандан судалгааны тайлан., УБ, 2024 он;
8. Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах үзэл баримтлалын танилцуулга.

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ТӨСӨЛД ХИЙСЭН ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот
2024 он

АГУУЛГА	
ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ	3
НЭГ.ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО	3
1.1.Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох	4
1.2.Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох	6
1.3.Гарах зардлыг урьдчилан тооцох	9
1.4. Зардлыг нэгтгэн тооцох /төгрөгөөр/	9
1.5. Хувилбарыг нягталж үр дүнг танилцуулах	9
ХОЁР. ИРГЭНД ҮҮСЭХ ЗАРДАЛ	10
2.1. Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох	10
2.2. Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох	11
2.3. Тоон үзүүлэлтийг тооцох	11
2.4. Нийт дүнг тооцож гаргах	12
2.5.Хялбарчлах боломжийг шалгах	12
ГУРАВ.ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦОО	13
3.1.Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлох	13
3.2.Зардлыг тооцох	14
3.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцох	16
3.4. Нийт зардлын дүнг тооцож гаргах	16
3.5. Хялбарчлах боломжийг ашиглах	16
3.6.Нэмэлт зардлыг тооцох	17
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ	17
ТАВ.АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ	19

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн¹ 18.1-д “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно” гэж заасны дагуу Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах төрийн байгууллага, хуулийн этгээд, иргэнд шинээр үүсэх болон нэмэгдэх үүргийн улмаас бий болох зардлын тооцоог Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор батлагдсан Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлалын дагуу хийж гүйцэтгэлээ.

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийг хэрэгжүүлэх иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагад үүсэх зардал, ачааллыг тооцож, үүнийг хялбарчлах, бууруулах талаар санал боловсруулахад энэхүү тайлан чиглэгдэх болно. Хуулийн төслийн зардлыг тооцохдоо бодит статистик болон хугацааг шууд ашиглах боломжгүй тохиолдолд аргачлалын 2.5.2, 4.4.2 дахь заалтуудыг тус тус үндэслэн адил төстэй ажил, үйлчилгээ байгаа эсэхийг судалж, баримжаа авах, түүнчлэн хуулийн төслийн тандан судалгааны тайланд тусгасан судалгаа, тоо баримт, статистикийг ашиглан хугацаа, тохиолдлын тоо зэргийг тогтоосон болно.

Хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор төр, хуулийн этгээд, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэнээс гарч болох зардлыг тоймлон тооцсон бөгөөд дараах зарчмыг баримталсан:

- Бодит тоо баримт, мэдээлэлд тулгуурлах;
- Тооцох боломжтой зардлуудыг бүрэн тооцох;
- Тухайн чиг үүрэгтэй төстэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн болон төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээс судалгаа авах, ярилцлага хийх зэрэг аргаар шаардлагатай мэдээллийг цуглуулж, зарцуулах хугацааг тодорхойлохыг эрмэлзсэн болно.

НЭГ.ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл"-ийн төрийн байгууллагад үүрэг оногдуулсан зохицуулалтуудыг харгалзан тухайн байгууллагад үүсэх ачаалал, зардлын хэмжээг урьдчилан тооцох нь тухайн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх төсөв, санхүүжилтийн хэмжээ, хэрэгцээ, шаардлагыг тогтооход оршино.

Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлалын 4.1-д заасны дагуу Төрийн байгууллагын зардал буюу улсын төсөвт үүсэх ачааллыг тооцохын тулд тухайн ажил үйлчилгээг гүйцэтгэхэд шаардагдах хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлж, түүнд шаардагдах зардлыг тооцож гаргах бөгөөд уг ажлыг дараах үе шаттайгаар гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох;
2. Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох;
3. Гарах зардлыг урьдчилан тооцох;
4. Зардлыг нэгтгэн тооцох;
5. Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах.

¹ “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2015 оны 7 дугаар сарын 03-ны өдрийн 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

Энэ шатанд төрийн байгууллагын ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд зарцуулах хугацаа болон жилд гүйцэтгэх тоо буюу тохиолдлын тоо, түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нийт ажлын цаг гэсэн 3 үзүүлэлтийг тодорхойлно.

1.1.Байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох

Хуулийн төсөлд дараах байгууллагууд тодорхой чиг үүрэг гүйцэтгэхээр тусгагдсан байна:

- Монгол Улсын Их Хурал;
- Монгол Улсын Засгийн газар;
- Хархорум хотын Зөвлөл;
- Хархорум хотын Захирагч;
- Хархорум хотын Захирагчийн Ажлын алба;

Аргачлалын 4.3.2-т “байгууллагыг сонгохдоо тухайн ажил, үйлчилгээнд хамааралтай бүх байгууллагыг биш голлон үүрэг гүйцэтгэх байгууллагыг сонгоно” гэж заасны дагуу Өвөрхангай аймгийн Хархорин сум, Архангай аймгийн Өгийнуур, Хашаат сумын нутаг дэвсгэрт дамнан байрлах улсын зэрэглэлтэй хот болох онцлогтой нь холбогдуулан дээрх байгууллагуудаас дараах байгууллагыг сонгон гүйцэтгэх үүрэг, холбогдох зардлыг тооцсон болно:

1. Засгийн газар;
2. Хархорум хотын Зөвлөл;
3. Хархорум хотын Захирагч;
4. Хархорум хотын Захирагчийн ажлын алба;

Аргачлалын 4.3.3-т ажил, үйлчилгээнд хэрэгжүүлэх, хэмжих боломжтой ажлыг тооцохоор тусгасны дагуу дээрх байгууллагуудаас сонгож, хэрэгжүүлэх, хэмжих боломжтой гэж үзсэн ажлуудыг доор түүвэрлэн авч үзлээ.

Сонгон авсан төрийн байгууллагууд дараах ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэхээр хуулийн төсөлд тусгагдсан байна:

Хүснэгт 1

№	Гүйцэтгэх ажил
Нэг.Засгийн газар	
1.	Хархорум хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг батлах;
2.	Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад газар эзэмших, ашиглах эрх олгох төсөл болон сонгон шалгаруулалтад оролцох этгээдэд тавигдах шаардлага, төсөл шалгаруулах журам батлах;
3.	2040 он хүртэл жил бүр улсын төсөвт инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын зардлын төсвийг тусгах;
4.	Хотын Захирагчийн ажлын албаны бүтэц, орон тооны хязгаарыг батлах;
5.	Хот хөгжүүлэх санг байгуулах, сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах, хяналт тавих журмыг батлах;
6.	Хотын бүтээн байгуулалтын төсөл сонгон шалгаруулах журмыг хотын захирагчийн саналыг үндэслэн батлах;
7.	Шилжилтийн үед Хотын зөвлөлийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх Зөвлөлийн гишүүдийг томилох;
8.	Хотын бүтээн байгуулалтын төсөлд хөнгөлөлттэй зээл олгох бодлогыг дэмжиж хэрэгжүүлэх;
9.	Шилжилтийн үед Хотын Захирагчийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх этгээдийг томилох;
Хоёр. Хотын Захирагч:	
1.	хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, суурь судалгаа боловсруулах ажилд захиалагчийн хяналт тавих, батлуулах ажлыг зохион байгуулах;

2.	хот төлөвлөлт, газар зохион байгуулалтын баримт бичгийг боловсруулах, эрх бүхий этгээдээр батлуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;
3.	түүх, соёлын өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, соёлын олон төрөлт үйл ажиллагаа явуулах, иргэд, олон нийтэд сурталчлан таниулах;
4.	оршин суугч, хуулийн этгээдийн бүртгэл хөтлөх;
5.	барилга байгууламжийн загвар зургийг батлах;
6.	барилга, байгууламж, авто зам, замын байгууламжийн архитектур төлөвлөлтийн даалгаврыг батлах, барилгын ажил эхлүүлэх, үргэлжлүүлэх зөвшөөрөл олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох, тэдгээрийг байнгын ашиглалтад оруулах ажлыг зохион байгуулах;
7.	хот төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцээгүй барилга, байгууламжийг барих, үргэлжлүүлэх, ашиглахыг зогсоох;
8.	барилга байгууламжийн гадна засал /фасад/, өнгөний шийдэл, хаягжуулалтын загварыг тухайн гудамж, өргөн чөлөө, хотхон, хорооллын онцлог, байршил, архитектур, орон зайн зохиомж зэрэгтэй уялдуулан батлах;
9.	барилгад хаяг дугаар олгож, мэдээллийн системд бүртгэх;
10.	хотын бүтээн байгуулалтад шаардлагатай инженерийн дэд бүтцийн барилга, байгууламжийн техникийн нөхцөлийг батлах;
11.	төсвийн хөрөнгө оруулалт, төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаад улс, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээлээр хэрэгжүүлэх бүтээн байгуулалтад захиалагчийн хяналт тавих;
12.	Засгийн газраас баталсан журмын дагуу бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах;
13.	хот байгуулалтын орон зайн мэдээллийн системийг үүсгэж, түүний баяжуулалт, бүрдүүлэлт, хадгалалт, хамгаалалтыг хариуцах;
14.	гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын зөвшөөрлөөр гадаадын болон олон улсын байгууллагатай санамж бичиг, гэрээ байгуулах, хуульд заасан бусад арга хэлбэрээр хамтран ажиллах;
15.	хотын өмчийн болон өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн удирдлагыг нь томилох, чөлөөлөх, хувьцаа эзэмшигчийн эрхийг хэрэгжүүлэх;
16.	бүтээн байгуулалтын явцад археологийн олдвор илэрсэн тохиолдолд хотын музейд бүртгэж байршуулах, томоохон байгууламжийн туурь илэрсэн тохиолдолд археологийн бүсэд хамруулах;
17.	Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад зориулж холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу үнэт цаас гаргах;
18.	эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, ариутгах татуурга, харилцаа холбоо, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, хог хаягдалтай холбоотой зөвшөөрөл, үйлчилгээг саадгүй үзүүлэх;
19.	бүх төрлийн үйлчилгээг шуурхай, нэг цонхоор үзүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэх;
20.	салбарын хяналт, шалгалтыг давхардуулахгүй байх.
Гурав. Хотын Зөвлөл:	
1.	Хотын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлого тодорхойлох, хотын чиг үүрэгт хамаарах асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх
2.	хотын нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, төсөв, хөтөлбөрийг хэлэлцэн батлах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих;
3.	хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний болон хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;
4.	хотын чиг үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой хотын стандарт, дүрэм, журам, заавар батлах, тэдгээрт өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох;
5.	хотын шагнал, бэлгэдлийг батлах;
6.	хотын эдэлбэр газрын хэмжээнд худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх журмыг батлах;
7.	хотын өмчийн болон өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийг байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах шийдвэр гаргах, дүрмийг батлах.
8.	хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

1.2.Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөцийг тодорхойлох

Хуулийн төслөөр голлох чиг үүрэг хүлээлгэсэн төрийн байгууллагууд тухайн чиг үүрэг тус бүрийг гүйцэтгэхэд зайлшгүй шаардлагатай үйл ажиллагаа буюу ажил үйлчилгээ тус бүрийг тооцож, эдгээрт ямар цаг хугацаа зарцуулах, улсын болон орон нутгийн төсөвт хүний нөөцтэй холбоотой ямар хэмжээний зардал үүсэхийг урьдчилан тооцлоо.

Хүний нөөцийн хэрэгцээг тооцохдоо тухайн ажил үйлчилгээг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хугацаа болон 1 жилд гүйцэтгэх тохиолдлын тоогоор баримжаалж, тухайн байгууллагын жилийн эцсийн тайлан мэдээ, статистик үзүүлэлт, тоон үзүүлэлт, мэдээ баримт, ажлын байрны ажиглалт дээр үндэслэн стандарт үйл ажиллагааны хугацааг тогтоосон болно.

Аргачлалын 4.4.5.1-д “тохиолдлын тоог тогтоох боломжтой үед зарцуулах хугацааг тохиолдлын тоогоор үржүүлж хүний нөөцийн хэрэгцээг тодорхойлно.”:

Хүний нөөцийн хэрэгцээ=Зарцуулах хугацаа * тохиолдлын тоо
 $80 = 80 \text{ минут} * 1/\text{тухайн ажлыг 1 удаа хийнэ гэж тооцсон}/$

1.2.1.Засгийн газрын хэрэгжүүлэх чиг үүргийн 9 ажил нь дээрх тохиолдолтой адил гэж үзээд доор тооцвол: **$720 = 80 \text{ минут} * 9$**

Аргачлалын 4.4.7-д “Тооцож гаргасан хүний нөөцийн хэрэгцээг жилд шаардагдах ажлын цагт хувааж тухайн ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх ажилтны тоо буюу нэмэгдэх ажлын ачааллын хувийг гаргана” гэж заасны дагуу дараах тооцоог хийлээ.

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн дагуу 1 өдрийн 8 цаг, 1 цаг = 60 минут, Жилд 202 ажлын өдөр буюу $220 \times 8 = 1760$ ажлын цаг буюу $1,760 \times 60 = 105,600$ минут жилд шаардагдах ажлын цаг нь 105,600 минут гэж тооцов.

Хүний нөөцийн хэрэгцээ/жилд шаардагдах ажлын цаг=Нэмэгдэх ажлын ачааллын хувь: **$720/105,600=0$ буюу ажлын ачаалал нэмэгдэхгүй.**

²Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан ажиллах цагийг баримталж, ээлжийн амралт болон нийтээр амрах хоногийг хасч ажлын өдрийг тооцож гаргасан болно.

**Засгийн газар чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хугацаа
/хугацаа их шаардагдах нэг ажлыг жишиг болгон авч үзэв/**

№	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг /Ажил, үйлчилгээ/	Хийгдэх ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
1	Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын төсөл сонгон шалгаруулах журмыг батлах;	Хотын зөвлөлөөс өргөн барьсан журмын төслийг холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллагад танилцуулж санал авах;	180 мин
		Журмын төслийг ЗГ-ын хуралдааны хуваарьт оруулах;	20 минут
		Засгийн газарт өргөн барьсан журмын төслийн танилцуулгыг сонсож, асуулт, хариулт явагдаж хуралдаанаар хэлэлцэж шийдвэрлэх;	60 минут
		Төслийг баталгаажуулах;	30 минут
		Баталгаажсан шийдвэрийг хэм хэмжээний актын нэгдсэн санд бүртгүүлэхээр холбогдох байгууллагад хүргүүлэх;	1 цаг /60 минут/
		Хэм хэмжээний актын нэгдсэн санд бүртгэхтэй холбоотой тайлбар өгөх;	40 минут
		Бүртгэгдсэн хэм хэмжээний актын хувийг авч, бүртгэх.	30 минут
	Нэг тохиолдлыг шийдвэрлэх нийт хугацаа		
Жилд ойролцоогоор 5 хэм хэмжээний акт батлан гаргана гэж үзээд: 2,100минут = 420 минут*5 удаа			

Хүний нөөцийн хэрэгцээ/жилд шаардагдах ажлын цаг=Нэмэгдэх ажлын ачааллын хувь: $2,100/105,600=0$ буюу ажлын ачаалал нэмэгдэхгүй.

1.2.2.Хотын Зөвлөлийн чиг үүргийн хүний нөөцийн хэрэгцээ, цаг зарцуулалт:

Хархорум хотын зөвлөл нь бодлого тодорхойлох, тэдгээрийн хэрэгжилтэд хянал тавих чиг үүрэг хэрэгжүүлж байх тул жишиг болгон нэг чиг үүргийг авч тооцоо хийж, түүгээр баримжаалан нийт чиг үүргийн хүний нөөцийн хэрэгцээ, зарцуулах хугацааг тодорхойлов.

	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг /Ажил, үйлчилгээ/	Хийгдэх ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
1.	Хууль тогтоомжид заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхээр журам, стандарт, дүрэм, зааврыг холбогдох хуулийн дагуу боловсруулах, батлах улсын бүртгэлд бүртгүүлэх	Судалгаа хийх /нөлөөллийн шинжилгээ хийх/	Ажлын 10 өдөр /4800 минут/
		Төсөл боловсруулах	5 цаг /300 минут/
		Төслийг цахим хуудаст байршуулах	20 минут
		Хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, цахим хуудсаар ирсэн саналыг хэлэлцүүлэг зохион байгуулахад ирүүлсэн саналтай нэгтгэж төсөлд тусгах	8 цаг /480 минут/
		Төслийг хяналтын хуудас авч, эрх бүхий хотын удирдлагад танилцуулах	Ажлын 3 өдөр 24 цаг /1440 минут/

	Төсөлд холбогдох албан тушаалтнуудын саналыг тусган эцэслэн боловсруулах	2 цаг /120 минут/
	Төслийг баталгаажуулах	2 цаг /120 минут/
	Баталгаажсан шийдвэрийг хэм хэмжээний актын нэгдсэн санд бүртгүүлэхээр холбогдох байгууллагад хүргүүлэх	2 цаг /120 минут/
	Хэм хэмжээний актын нэгдсэн санд бүртгэхтэй холбоотой тайлбар өгөх	1 цаг /60 минут/
	Бүртгэгдсэн хэм хэмжээний актын хувийг авч, бүртгэлд өгөх	30 минут
Нэг тохиолдлыг шийдвэрлэх нийт хугацаа /Цахим хуудаст байршуулах 30 хоногийн хугацааг оруулж тооцоогүй бөгөөд байршуулаад 30 хоног байлгах учир тухайн хугацаанд заавал ажил хийх шаардлагатай гэж үзээгүй/		өдөр – 14 Цаг – 116 /Минут – 7010/
Жилд ойролцоогоор 3 хэм хэмжээний акт батлан гаргана гэж үзээд: 21030минут = 7010минут* удаа		

Хүний нөөцийн хэрэгцээ/жилд шаардагдах ажлын цаг=Нэмэгдэх ажлын ачааллын хувь: $21030/105600=0$ буюу ажлын ачаалал стандартаас хэтрэхгүй.

Хүснэгт 4

1.2.3.Хотын Захирагчийн чиг үүргийн хүний нөөцийн хэрэгцээ:

№	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг /Ажил, үйлчилгээ/	Хийгдэх ажиллагаа	Зарцуулах хугацаа
1.	Хот төлөвлөлт, газар зохион байгуулалтын баримт бичгийг боловсруулах;	Судалгаа хийх, боловсруулалт хийх	Ажлын 5 өдөр 40 цаг, 2,400 минут
2.	түүх, соёлын өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, соёлын олон төрөлт үйл ажиллагаа явуулах, иргэд, олон нийтэд сурталчлан таниулах;	Сонгон шалгаруулалтыг зарлах, ирсэн саналыг хянан үзэж үнэлэх, шалгаруулах, томилох, хэвлэл, мэдээллийн байгууллагатай гэрээ байгуулах;	Ажлын 3 өдөр 24 цаг, 3600 минут
3.	хотын эрчим хүч, дулаан, ус хангамж, ариутгах татуурга, харилцаа холбоо, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, хог хаягдалтай холбоотой зөвшөөрөл, үйлчилгээг саадгүй үзүүлэх;	Нэг цонхны үйлчилгээ үзүүлэх	Ажлын 1 өдөр 8 цаг, 480 минут
4.	Засгийн газраас баталсан журмын дагуу бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах;	Сонгон шалгаруулалтыг зарлах, ирсэн саналыг хянан үзэж үнэлэх, шалгаруулах, гэрээ байгуулах	Ажлын 3 өдөр 24 цаг, 3600 минут
Асуудлыг шийдвэрлэхэд зарцуулах нийт хугацаа			Өдөр – 12 /Цаг – 96/ /Минут – 5760/

Хүний нөөцийн хэрэгцээ=Зарцуулах хугацаа * тохиолдлын тоо
 $23,040 = 5760 \text{ минут} * 4$ /дээрх 4 ажлыг хийгдэнэ гэж тооцсон/

Хүний нөөцийн хэрэгцээ/жилд шаардагдах ажлын цаг=Нэмэгдэх ажлын ачааллын хувь **ажлын ачаалал хэвийн гэж үзлээ.**

Хүний нөөцийн хэрэгцээ/жилд шаардагдах ажлын цаг=Нэмэгдэх ажлын ачааллын хувь: $23040/105600=0$ буюу ажлын ачаалал хэвийн байна.

1.3.Гарах зардлыг урьдчилан тооцох

1.3.1. Материаллаг зардал:

Материаллаг зардалд тухайн үүргийг гүйцэтгэж буй нэг албан хаагчийг ажиллах нөхцөлөөр хангахад зарцуулж буй зардлыг тооцов.

Нэг албан хаагчид гарах жилийн дундаж материаллаг зардал:

Хүснэгт 9

№	Зардлын нэр	Зардлын төрөл	Хэмжээ /төгрөг/
1	Урсгал зардал	Бичиг хэргийн зардал	160,000
		Утасны зардал	330,000
		Урсгал засвар	100,000
2	Элэгдэл хорогдлын зардал	Техник, тоног төхөөрөмж	160,000
		Тавилга эд хогшил	80,000
Нийт			830,000

1.3.2. Бусад зардал

Аргачлалын 4.5.3-т “бусад зардал-тухайн ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэхэд дагалдан гарах зардлыг хэлнэ” гэсэн бөгөөд дагалдан гарах бусад зардал гарахгүй гэж үзэж байна.

1.4. Зардлыг нэгтгэн тооцох /төгрөгөөр/

Аргачлалын 4.6-д “Нийт зардал = (хүний нөөцийн зардал+материаллаг зардал+бусад зардал)*хүний нөөцийн хэрэгцээ” гэж томъёолсны дагуу:

$$23,663,600 = (22,833,600 + 830,000 + 0) * 1 / \text{Одоогийн 1 хүний зардал}$$

1.5. Хувилбарыг нягталж үр дүнг танилцуулах

Хууль батлагдсанаар одоо байгаа засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн захиргааны байгууллага болон түүнд ажиллах орон тоо нэмэгдэхгүй, төрийн байгууллагад нэмэгдэл зардал гарахгүй болно. Харин шинээр байгуулагдах Хархорум хотын захирагч, түүний Ажлын алба, Хотын Зөвлөлийн орон тоо, зардлын асуудлыг тооцож, төсөвт тусгах шаардлагатай болно.

Мөн дээр дурдсан зардлуудаас гадна Хархорум хотын бүтээн байгуулалттай холбоотойгоор боловсруулсан техник эдийн засгийн үндэслэлийн урьдчилсан байдлаар 500,000 хүн байхаар тооцоолсны дагуу нийгмийн дэд бүтэц, орон сууц, үйлдвэр аж ахуй, нийтийн тээвэр, төмөр зам, инженерийн дэд бүтэц, инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, ногоон байгууламжийн төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хөрөнгө оруулалтын 30%-ийг улсын төсөв, концесс зэрэг эх үүсвэрүүдээр, 70%-ийг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлнэ.

Энэхүү зардлыг улс, орон нутаг, Хархорум хотын төсөв, төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэхээр ерөнхий зохицуулалттай байх тул төрийн байгууллага болон төсөвт тодорхой хэмжээгээр ачаалал үүсэхээр байна. Гэхдээ хэр хэмжээний ачаалал үүсэх талаар тооцоолох боломжгүй байна.

$$23,663,600 = (22,833,600 + 830,000 + 0) * 1 / \text{Одоогийн 1 хүний зардал}$$

ХОЁР. ИРГЭНД ҮҮСЭХ ЗАРДАЛ

Хуулийн төсөл батлагдсанаар иргэнд үүсэх зардлыг тооцоолохдоо Аргачлалын 3.1-д зааснаар дараах дарааллыг баримтална. Үүнд:

1. иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох;
2. цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох;
3. тоон үзүүлэлтийг тооцох;
4. нийт дүнг тооцож гаргах;
5. хялбарчлах боломжийг шалгах.

2.1. Иргэний гүйцэтгэх үүргийг тогтоох

Бүс нутгийн тэнцвэртэй хөгжлийг хангах, орон зайн оновчтой төлөвлөлт бүхий хот байгуулах зорилтын хүрээнд Хархорум хотын хотын бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалт, тогтвортой хөгжлийг дэмжих бодлогыг тодорхойлох зорилго бүхий Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөлд иргэнд хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хотын стандартыг мөрдөх, хотын удирдлагаас хуульд нийцүүлэн гаргасан шийдвэрийг биелүүлэхийг үүрэг болгосон ерөнхий зохицуулалт тусгагдсанаас өөр тусгайлсан хэсэг, зүйл бүхий зохицуулалт байхгүй байна.

Гэхдээ хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлалын 2.3-т “Гүйцэтгэх үүрэг” гэж тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах этгээд хуульд заасны дагуу тоо баримт, тайлан, холбогдох бусад мэдээллийг бэлтгэн төрийн байгууллага буюу гуравдагч этгээдэд гаргаж өгөх, эсхүл хүргүүлэхийг хэлнэ гэж тодорхойлсон бөгөөд үүнд бүх төрлийн өргөдөл, хүсэлт, маягт бөглөх, статистик тоо мэдээ өгөх, бүртгүүлэх, нөхөн олговор, төрөөс тусламж, дэмжлэг, зөвшөөрөл авахыг хүссэн өргөдөл гаргах, зөвшөөрөл хүсэх гэх мэт үүргүүд хамаарахаар байна гэж үзэж хуулийн төслийн дараах зохицуулалтыг иргэнд үүрэг болгосон, заавал биелүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтад хамааруулан сонгон авлаа.

- 33.1.Хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, хуулийн этгээд нь өмчийн хэлбэрээс үл хамааран хот төлөвлөлтийн баримт бичиг, хотын стандартыг мөрдөх, хотын удирдлагаас хуульд нийцүүлэн гаргасан шийдвэрийг биелүүлэх үүрэгтэй.
- 34.4.Хотын эдэлбэр газар, инженерийн дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтад хохирол учруулсан гэм буруутай этгээд нь Эрүүгийн хууль, Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээсэн эсэхээс үл хамааран уг хохирлыг өөрийн хөрөнгөөр арилгах арга хэмжээ авах бөгөөд хэрэв мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлсэн бол үүнтэй холбогдон гарсан зардлыг бүрэн хариуцна. Гэм буруутай этгээд нь бүтээн байгуулалтын төсөл хэрэгжүүлэгч бол төсөл хэрэгжүүлэх эрхийг цуцалж, учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлнэ.

Өөрөөр хэлбэл, Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөлд зааснаар иргэн:

- Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг зөрчихгүй байх, уг төлөвлөгөөгөөр тогтоосон бүсэд оршин суух гэх мэт;
- Хотын стандартыг дагаж мөрдөх;
- Хотын удирдлагаас гарсан шийдвэрийг дагаж мөрдөх;
- Хотын эдэлбэр газар болон бүтээн байгуулалтын үйл ажиллагаанд хохирол учруулахгүй байх, саад хийхгүй байх үүрэгтэй байна.

2.2. Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцох

Цаг хугацаа болон гарч болох зардлыг тооцохдоо зарцуулах цаг хугацааг шаардлагатай мөнгөн дүнгийн хамт гаргана.

Аргачлалын 3.4.3-т заасны дагуу мөнгөн зардлыг тооцохдоо тухайн үүргийг хэрэгжүүлэхэд иргэнээс зайлшгүй гарах мөнгөн зардал буюу бодит, тогтсон зардлыг тооцов. Үүнд: мэдээллийг холбогдох газарт хүргүүлэхэд гарах бичиг хэрэг, шуудангийн зардал, зөвшөөрөл хүсэхэд төлөх хураамж зэргийг оруулсан. Ингэхдээ гүйцэтгэх үүргийг хэрэгжүүлэхэд тухайн иргэнээс гарч болох замын зардлыг тооцохгүй.

Оршин суугч нь төрийн байгууллагад хандан санал, хүсэлтээ илэрхийлэх, хот, нийтийн аж ахуйн болон төрийн үйлчилгээгээр хангагдах тохиолдолд аргачлалын дундаж хугацаагаар тооцсон 10-58 минут зарцуулах, Монгол шуудан ХК-ийн шуудангийн үйлчилгээ ашиглан 1,300 төгрөгийн зардал гаргахаар тооцлоо.

Хүснэгт 11

№	Ерөнхий стандарт үйл ажиллагаа	Гүйцэтгэх хугацаа (минут)
	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг:	
	- Хархорум хотын Захирагчийн шийдвэрийг биелүүлнэ.	
1	Үүрэгтэй танилцах;	3
2	Мэргэжлийн зөвлөгөө авах (холбогдох газраас);	25
3	Мэдээлэл цуглуулах, цуглуулсан мэдээллийг нэгтгэх;	3
4	Цуглуулсан мэдээллээ боловсруулах (нягтлах, тооцоолох, шалгах г.м)	5
Нийт		36
Үйл ажиллагааны зардал = үйл ажиллагаа х Ажлын хөлс Статистикийн Үндэсний хорооноос гаргасан судалгаагаар иргэний дундаж цалинг 1.2 сая төгрөг гэж үзсэн байна. ³ Ажлын 22 хоног, ажлын 8 цагт хуваахад нэг өдрийн цалин 54.5 мянган төгрөг байна. Зарцуулах 36 минутад ногдох зардал 4.1 мянган төгрөг байна.		4,100 төгрөг

Үүргийг биелүүлэх хугацааг аргачлалын дундаж хугацаагаар тооцов.

2.3. Тоон үзүүлэлтийг тооцох

Аргачлалын 3.5-д заасны дагуу Тоон үзүүлэлтийг тооцох үе шатанд тухайн үүргийг иргэн хэдэн удаа хэрэгжүүлэхийг хуанлийн 1 жилээр тооцож гаргах бөгөөд тоон үзүүлэлтийг тохиолдлын болон давтамжийн тоо ашиглан дараах томъёогоор тооцохоор тусгасан.

$$\text{Тоон үзүүлэлт} = \text{Тохиолдлын тоо} \times \text{Давтамжийн тоо}$$

³ https://www.1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=Dundaj_tsalin_2020_Q1.pdf&ln=Mn

Тохиолдлын болон давтамжийн тоог тогтоохдоо хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах этгээдийн гүйцэтгэх үүрэг нэг бүрийг тогтооно. Гүйцэтгэх үүрэг гэж тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах этгээд хуульд заасны дагуу тоо баримт, тайлан, холбогдох бусад мэдээллийг бэлтгэн төрийн байгууллага буюу гуравдагч этгээдэд гаргаж өгөх, эсхүл хүргүүлэхийг хэлнэ.

Энэхүү үүргийн дагуу хүргүүлж байгаа мэдээлэл нь нэг буюу хэд хэдэн мэдээллийн агуулгаас бүрдэнэ. Мэдээллийн агуулга гэж тухайн этгээдээс төрийн байгууллага буюу гуравдагч этгээдэд гаргаж өгөх бүх тоон мэдээлэл, бичиг баримтын бүрдлийг ойлгох бөгөөд агуулга бүр нь үүрэгтэйгээ нийцэж байх ёстой.

Хуулийн төслийн иргэнд хүлээлгэж буй үүргийг хэрэгжүүлэх тоон үзүүлэлтийг дараах бүдүүвчийн дагуу тооцов.

Хүснэгт 12

№	Ерөнхий стандарт үйл ажиллагаа	Тоон үзүүлэлт
	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг:	
	Хархорум хотын Захирагчийн шийдвэрийг биелүүлэх.	
	Тоон үзүүлэлт= Тохиолдлын тоо х Давтамжийн тоо Бүсийн захирагчаас жилд дунджаар 5 удаагийн үүрэг өгнө гэж тооцвол 5х1=5	5 удаа

2.4. Нийт дүнг тооцож гаргах

Аргачлалын 3.6-д заасны дагуу нийт дүнг тооцож гаргах үе шатанд тухайн үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан иргэнд үүсэх ачааллыг тооцож гаргах бөгөөд иргэнд үүсэх ачаалал нь цаг хугацааг тоон үзүүлэлтээр үржүүлснээр тодорхойлогдоно.

Ачаалал=Цаг хугацаа×Тоон үзүүлэлт

Хүснэгт 13

№	Ерөнхий стандарт үйл ажиллагаа	Ачаалал
	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг:	
1.	Хархорум хотын Захирагчийн шийдвэрийг биелүүлнэ.	180 минут
	Захирагчаас жилд дунджаар 5 удаагийн үүрэг, даалгавар гарна гэж тооцсон бөгөөд үүрэг, даалгаврыг биелүүлэхэд 36 минут зарцуулна гэж тооцсон.	
2.	Хотын удирдлагын гаргасан шийдвэрийг биелүүлэх	180 минут
	Хотын удирдлагаас нэг жилд нийтээр дагаж мөрдүүлэхээр хэм хэмжээ тогтоосон 5 акт гаргана гэж тооцсон бөгөөд үүргийг хэрэгжүүлэхэд 36 минут зарцуулна гэж тооцов.	
	Нийт	360 минут /6 цаг /

2.5.Хялбарчлах боломжийг шалгах

Аргачлалын 3.7-д заасны дагуу хялбарчлах боломжийг шалгах үе шатанд энэхүү аргачлалын 2.7-д заасантай нэгэн адил арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.

2.7.Хялбарчлах боломжийг шалгах үе шатанд өмнөх үе шатанд тодорхойлсон үүрэг нэг бүрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг бууруулах буюу дарамт, ачааллыг багасгах боломжтой эсэхийг шалгана.

Хүснэгт 14

№	Хэрэгжүүлэх чиг үүрэг /Ажил, үйлчилгээ/	Тайлбар
1	Хархорум хотын Захирагчийн шийдвэрийг биелүүлнэ.	Иргэд хотын удирдлагын шийдвэрийн талаар мэдээлэл авах, санал өгөхдөө хотын захиргааны цахим хуудсаар, гар утасны аппликэйшн, фэйсбүүк, твитер хуудас, гэрт ойр байрлах хотын үйлчилгээний төвүүд, өөрийн оршин суух хороогоор болон нийтийн сонголд оролцох, хотын удирдлагатай биечлэн уулзах зэргээр мэдээлэл авах, санал хүсэлтээ илэрхийлэх боломжтой байгаа тул дээрх шуудангийн зардлыг гаргахгүй цахим шуудан, фэйсбүүк, факсаар явуулах зэргээр уг зардлыг хэмнэх боломжтой байна. Мөн санал, хүсэлтийг биечлэн хүргэж өгөхөөр бол аргачлалд заасны дагуу унааны зардлыг тооцохгүй.
2	Хотын удирдлагын гаргасан хэм хэмжээ тогтоосон дүрэм, журмыг биелүүлэх	
3	Хархорум хотод зорчигч этгээд энэ хууль, бусад хууль тогтоомж, хотын удирдлагаас гаргасан шийдвэрийг биелүүлэх үүрэгтэй.	

ГУРАВ.ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЗАРДЛЫН ТООЦОО

Энэ хэсэгт Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийн этгээдийн эрхлэх үйл ажиллагаатай холбоотой гүйцэтгэх үүргийн улмаас үүсэх зардлыг мөнгөн дүнгээр тооцоолон гаргана. Ийнхүү үүсэх зардлыг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын дөрөвдүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт заасны дагуу дараах үе шаттайгаар тооцоолно. Үүнд:

1. Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлох;
2. Зардлыг тооцох;
3. Тоон үзүүлэлтийг тооцох;
4. Нийт зардлын дүнг тооцож гаргах;
5. Хялбарчлах боломжийг ашиглах;
6. Нэмэлт зардлыг тооцох.

3.1.Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тодорхойлох

Хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүргийг тогтоохдоо хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах хуулийн этгээдийн гүйцэтгэх үүрэг нэг бүрийг тогтооно. Гүйцэтгэх үүрэг гэж тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарах хуулийн этгээд хуульд заасны дагуу тоо баримт, тайлан, холбогдох бусад мэдээллийг бэлтгэн төрийн байгууллага буюу гуравдагч этгээдэд гаргаж өгөх, эсхүл хүргүүлэхийг хэлнэ.

Хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд үүрэг болгосон тусгайлсан бүлэг, зүйл, хэсэг, заалт байхгүй боловч дараах зохицуулалтуудыг хуулийн этгээдэд үүрэг болгосон зохицуулалт байна гэж үзэж сонгон авч тооцоо хийлээ.

- Хотын Захирагчийн шийдвэрийг биелүүлэх;
- хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хотын стандартыг мөрдөх;

- хотын зөвлөлөөс батлан гаргасан хэм хэмжээ тогтоосон шийдвэрийг биелүүлэх.

3.2.Зардлыг тооцох

Зардлыг тооцон гаргахдаа тухайн үүргийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай үйл ажиллагаа нэг бүрийг ямар хугацаанд хийж гүйцэтгэхийг дунджаар гаргасан стандарт хугацааг ашиглав.

Хүснэгт 15

№	Чиг үүрэг	Хийгдэх ажиллагаа	Дундаж хугацаа /минут/
1	Хотын Захирагчийн шийдвэрийг биелүүлнэ	Үүрэгтэй танилцах, судлах	15
		Мэдээлэл цуглуулах	15
		Маягт бөглөх, гарчиглах, тэмдэглэх	7
		Тооцоо хийх	20
		Мэдээлэл, өгөгдөхүүнийг нягтлах	5
		Алдааг засах	10
		Тоо баримтыг боловсруулах	15
		Мэдээлэл шилжүүлэх болон нийтлүүлэх	2
		Дотоод хуралдаан (зөвлөгөөн)	30
		Бусадтай хамтран хийх хуралдаан (зөвлөгөөн)	60
		Мөнгө шилжүүлэх үүрэг хэрэгжүүлэх	8
		Олшруулах, архивлах, тараах	5
		Төрийн захиргааны байгууллагаас шалгах	30
		Төрийн захиргааны байгууллагын шалгалтын дүнгээс үүдэлтэй засвар, өөрчлөлт	90
		Холбогдох байгууллагатай харилцахад хүндрэл үүссэнээс үүдэн мэдээлэл нэмж цуглуулах	15
Сургалт, давтан сургалтын арга хэмжээнүүд		15	
Зарцуулах нийт хугацаа		342	

Ажлын хөлс=Үндсэн цалин*Ажиллах хугацаа

Ажлын хөлс= 1,269,100*0.7125 хоног=904,233 төгрөг

Хүснэгт 16

Д/д	Салбараар	Дундаж цалин /мянган төг/
1	Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1,769
2	Уул уурхай, олборлолт	5,125.6
3	Боловсруулах үйлдвэрлэл	2,029.2
4	Цахилгаан, хий, агааржуулалт	2,575.7
5	Ус хангамж; бохир ус зайлуулах систем, хог, хаягдлын менежмент болон цэвэрлэх үйл ажиллагаа	1,779.2
6	Барилга	2,019.8
7	Бөөний болон жижиглэн худалдаа, машин, мотоциклийн засвар, үйлчилгээ	1,699.3
8	Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	2,419
9	Зочид буудал, байр, сууц болон нийтийн хоолны үйлчилгээ	1,366.3
10	Мэдээлэл, холбоо	2,299.5
11	Санхүүгийн болон даатгалын үйл ажиллагаа	2,525.9
12	Үл хөдлөх хөрөнгийн үйл ажиллагаа	2,287.6
13	Мэргэжлийн, шинжлэх ухаан болон техникийн үйл ажиллагаа	2,617.4
14	Удирдлагын болон дэмжлэг үзүүлэх үйл ажиллагаа	1,883.2

15	Төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа, албан журмын нийгмийн хамгаалал	2,333.6
16	Боловсрол	1,882.4
17	Хүний эрүүл мэнд ба нийгмийн үйл ажиллагаа	2,121.8
18	Урлаг, үзвэр, тоглоом, наадам	1,862.1
19	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	1,904.7
20	Хүн хөлслөн ажиллуулдаг өрхийн үйл ажиллагаа	2,073.5
21	Олон улсын байгууллага, суурин төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа	4,995.8
	Улсын дундаж	2,235.4

Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сангаас 2023 оны 4 дүгээр улирлын мэдээг авч ашиглав.

Хүснэгт 17

№	Чиг үүрэг	Хийгдэх ажиллагаа	Дундаж хугацаа
1	хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хотын стандартыг мөрдөх	Үүрэгтэй танилцах, судлах	15
		Мэдээлэл цуглуулах	15
		Маягт бөглөх, гарчиглах, тэмдэглэх	7
		Тооцоо хийх	20
		Мэдээлэл, өгөгдөхүүнийг нягтлах	5
		Алдааг засах	10
		Тоо баримтыг боловсруулах	15
		Мэдээлэл шилжүүлэх болон нийтлүүлэх	2
		Дотоод хуралдаан (зөвлөгөөн)	30
		Бусадтай хамтран хийх хуралдаан (зөвлөгөөн)	60
		Мөнгө шилжүүлэх үүрэг хэрэгжүүлэх	8
		Олшруулах, архивлах, тараах	5
		Төрийн захиргааны байгууллагаас шалгах	30
		Төрийн захиргааны байгууллагын шалгалтын дүнгээс үүдэлтэй засвар, өөрчлөлт	90
		Холбогдох байгууллагатай харилцахад хүндрэл үүссэнээс үүдэн мэдээлэл нэмж цуглуулах	15
		Сургалт, давтан сургалтын арга хэмжээнүүд	15
		Зарцуулах нийт хугацаа	342

Ажлын хөлс=Үндсэн цалин*Ажиллах хугацаа
Ажлын хөлс= 1,269,100*0.7125хоног=904,233 төгрөг

Хүснэгт 18

№	Чиг үүрэг	Хийгдэх ажиллагаа	Дундаж хугацаа /минут/
1	хотын зөвлөлөөс батлан гаргасан хэм хэмжээ тогтоосон шийдвэрийг биелүүлэх	Үүрэгтэй танилцах, судлах	15
		Мэдээлэл цуглуулах	15
		Маягт бөглөх, гарчиглах, тэмдэглэх	7
		Тооцоо хийх	20
		Мэдээлэл, өгөгдөхүүнийг нягтлах	5
		Алдааг засах	10
		Тоо баримтыг боловсруулах	15
		Мэдээлэл шилжүүлэх болон нийтлүүлэх	2
		Дотоод хуралдаан (зөвлөгөөн)	30
		Бусадтай хамтран хийх хуралдаан (зөвлөгөөн)	60
		Мөнгө шилжүүлэх үүрэг хэрэгжүүлэх	8

	Олшруулах, архивлах, тараах	5
	Төрийн захиргааны байгууллагаас шалгах	30
	Төрийн захиргааны байгууллагын шалгалтын дүнгээс үүдэлтэй засвар, өөрчлөлт	90
	Холбогдох байгууллагатай харилцахад хүндрэл үүссэнээс үүдэн мэдээлэл нэмж цуглуулах	15
	Сургалт, давтан сургалтын арга хэмжээнүүд	15
	Зарцуулах нийт хугацаа	342

Ажлын хөлс=Үндсэн цалин*Ажиллах хугацаа

Ажлын хөлс= 1,269,100*0.7125 хоног=904,233 төгрөг байхаар тооцов.

Нийт зардлын дүн=904,233*3=2,712,699

3.3.Тоон үзүүлэлтийг тооцох

Тоон үзүүлэлт=Тохиолдлын тоо*Давтамж тоо

Тохиолдлын тоо нь тухайн үүргийг нийт хэдэн хуулийн этгээдэд хүлээлгэж байгааг харуулдаг бол давтамжийн тоо нь тухайн үүргийг хуулийн этгээд 1 жилд хэдэн удаа хэрэгжүүлэхийг харуулна.

Иргэний хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.1, 33.2-т зааснаар хуулийн этгээдэд компани, нөхөрлөл, холбоо, сан, хоршоог хамааруулах боловч Хархорум хотын эдэлбэр газарт бүртгэлтэй хуулийн этгээдийн талаар тухайлсан тоо баримт байхгүй тул тухайн газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах үед нөлөөлөлд өртсөн ашиглах, эзэмших эрх бүхий нэгж талбарын тооноос ойролцоо байдлаар буюу ашиглах эрхийг 100%, эзэмших эрхийн 20 хувийг хуулийн этгээд байна гэж тооцож хуулийн этгээдийн тоог гаргалаа.

		Хүснэгт 20
№	Чиг үүрэг	Давтамж тоо/жилд
1	Хархорум хотын Захирагчийн өгсөн үүргийг биелүүлэх;	жилд 2 удаа
2	Хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хотын стандартыг мөрдөх;	жилд 2 удаа
3	Хотын удирдлагаас хуульд нийцүүлэн гаргасан шийдвэрийг биелүүлэх.	жилд 2 удаа

Тоон үзүүлэлт= Тохиолдлын тоо*Давтамж тоо

Тоон үзүүлэлт=88,602*2=177,204

3.4. Нийт зардлын дүнг тооцож гаргах

Нийт зардал=Зардал*Тоон үзүүлэлт

Нийт зардал=2,712,699*177,204=480,701,114

3.5. Хялбарчлах боломжийг ашиглах

Аргачлалын 2.7.1-д заасны дагуу хамрагдах хуулийн этгээдийн тоог багасгах боломж байгаа эсэхийг тодорхойлбол:

- Энэ тохиолдолд хуулийн этгээдийн тоог багасгах боломжгүй байна. Учир нь дээрх аж ахуйн нэгжийн явуулж байгаа үйл ажиллагаа нь Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хүн амын суурьшилтай холбоотойгоор цаашид нэмэгдэнэ.

Аргачлалын 2.7.2-д заасны дагуу мэдээлэл хүргүүлэх давтамжийг багасгах боломж байгаа эсэхийг тодруулбал:

- Хуулийн этгээдэд мэдээллийг хүргэх давтамжийг багасгах боломж байна гэж үзэж байна. Учир нь орчин үед цахимаар мэдээллийг хүлээн авах, тайлан өгөх боломж улам бүр нэмэгдэж байгаа тул цаашид энэ төрлийн зардлыг бууруулах боломжтой байна.

Аргачлалын 2.7.3-д заасны дагуу мэдээллийн агуулгыг багасгах боломж байгаа эсэхийг тодруулбал:

- Мэдээллийн агуулгыг багасгах боломжгүй, шаардлагагүй гэж үзлээ.

Аргачлалын 2.7.4-д заасанчлан шинээр үүсэх үүргийг урьд байсан үүрэгтэй нэгтгэж болох эсэх:

- Шинээр үүсэх үүрэг харьцангуй бага тул энэ тал дээр өөрчлөлт хийх шаардлагагүй гэж үзлээ.

Аргачлалын 2.7.5-д заасны дагуу мэдээллийг цахимаар хүргүүлэх боломжтой эсэх:

- Технологийн хөгжлийн эрин үед амьдарч байгаа энэ цаг үед мэдээллийг цахимаар хүргэх боломж улам бүр нэмэгдэж байна. Иймд цаашдаа аж ахуйн нэгжийн мэдээлэл дээр үндэслэн дата бааз үүсгэн мэдээллийг нэгэн зэрэг хурдан шуурхай, найдвартай хүргэх боломжтой юм. Ингэснээр хүн хүч, техник, цаас, цаг хугацааны зардал хэмнэх боломжтой байна.

Аргачлалын 2.7.6-д заасанчлан мэдээллийг хүргүүлэх байгууллагын тоог багасгах боломжтой эсэх:

- Мэдээллийг хүргүүлэх байгууллагын тоог багасгах боломжтой. Ингэснээр мэдээлэл хүргэх зардал, цаг хугацааг хэмнэх боломжтой байна.

Аргачлалын 2.7.7-д заасан нэг цэгийн үйлчилгээ бий болгох боломжтой эсэх:

- Дээр дурдсан үйлчилгээнүүдийн зарим нь нэг цэгийн үйлчилгээгээр дамжин иргэдийн цаг, мөнгийг хэмнэж байгаа болно. Цаашид илүү олон үйлчилгээг нэг цэгийн үйлчилгээгээр иргэдэд хүргэх боломжтой гэж дүгнэлээ.

3.6.Нэмэлт зардлыг тооцох

Нэмэлт зардал=Бусад зардал*Тоон үзүүлэлт

Хууль батлагдсанаар нэмэлт зардал гарах эсэх нь тодорхойгүй тул тооцох шаардлагагүй гэж үзлээ.

Хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд үүрэг болгосон зохицуулалтаас илүү боломж олгосон, үйл ажиллагааг нь баталгааг нь хангасан шинэлэг зохицуулалтууд оруулсан байна.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ

Аргачлалын дагуу төрийн байгууллага, хуулийн этгээд, иргэний үүсэх зардлыг тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг, зарцуулах цаг хугацаа болон гарч болох зардал, тоон үзүүлэлт, нийт дүнг тооцох, хялбарчлах боломжийг шалгах гэсэн дарааллаар тус бүр тооцов.

Төрийн байгууллагын зардлыг тооцох аргачлалын 4.3.2-т “байгууллагыг сонгохдоо тухайн ажил, үйлчилгээнд хамааралтай бүх байгууллагыг биш голлон үүрэг гүйцэтгэх байгууллагыг сонгоно” гэж заасны дагуу холбогдох байгууллагуудыг сонгон тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг, зарцуулах хугацаа, холбогдох зардлыг тус бүрт нь тооцсон.

Хууль батлагдсанаар Хархорум хотын захирагчийн ажлын албанд ажиллах албан тушаалтнуудын цалин, хэрэглэх тавилга, тоног төхөөрөмжийн зардал нэмэгдэхээр байгаа боловч энэ нь уг хуулийн төсөлд шууд холбогдох зардал гэж үзэх боломжгүй.

Мөн дээр дурдсан зардлуудаас гадна Хархорум хотын бүтээн байгуулалтад эхний үе шатанд 97.2 их наяд төгрөг зарцуулах ба үүний 41.3% буюу 40 их наяд 171 тэрбум төгрөгийг улсын төсөв, концесс зэрэг эх үүсвэрүүдээс хөрөнгө оруулах тооцоолол хийгдсэн нь улс, орон нутаг, Хархорум хотын төсөвт тодорхой хэмжээгээр ачаалал үүсэхээр байна. Гэхдээ хир хэмжээний ачаалал үүсэх талаар тооцоолох боломжгүй байна.

Хуулийн этгээдийн зардлыг тооцохдоо Иргэний хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.1, 33.2-т зааснаар хуулийн этгээдэд компани, нөхөрлөл, холбоо, сан, хоршоог хамааруулан авч үзэв.

Хархорум хотын эдэлбэр газарт бүртгэлтэй хуулийн этгээдийн талаар тухайлсан тоо баримт байхгүй тул тухайн газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах үед нөлөөлөлд өртсөн ашиглах, эзэмших эрх бүхий нэгж талбарын тооноос ойролцоо байдлаар буюу ашиглах эрхийг 100%, эзэмших эрхийн 20 хувийг хуулийн этгээд байна гэж тооцож хуулийн этгээдийн тоог гаргаж нийт 164 орчим хуулийн этгээд байгаагаар төсөөлж, хотын удирдлагаас гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх, хуульд заасан хүрээнд дэмжлэг үзүүлэх, шийдвэрийг биелүүлэх зэрэгт аргачлалд дурдсан дундаж хугацаагаар тооцоход 342 минут буюу 5 цаг 42 минут зарцуулах тооцоолол гаргасан болно. Аргачлалын 2.7-д дурдсаны дагуу хялбарчлах боломжийг шалгахад мэдээллийг цахимаар хүргэж, цаг хугацаа, зардлыг хэмнэх боломжтой гэсэн дүгнэлтийг гаргасан. Энэхүү хууль батлагдсанаар хуулийн этгээдийн хувьд нэмэлт зардал гарахгүй болно.

Хуулийн төсөлд хуулийн этгээдэд үүрэг болгосон зохицуулалтаас илүү боломж олгосон, үйл ажиллагааг нь баталгааг нь хангасан шинэлэг зохицуулалтууд оруулсан байна.

Тус хуулийн төсөлд иргэн хотын удирдлагад санал, хүсэлтээ хүргүүлэх, үйлчилгээ авах, үүргээ биелүүлэх хугацааг аргачлалын дунджаар тооцоход 10-58 минут зарцуулах, “Монгол шуудан” ХК-ийн шуудангаар санал, хүсэлтээ хүргүүлбэл дунджаар 1300 төгрөгийн зардал гаргахаар тус тус тооцсон. Мөн аргачлалд дурдсан хялбарчлах боломжийг шалгахад дээрх шуудангийн зардлыг гаргахгүй байх боломжтой байна. Мөн аргачлалд санал, хүсэлтээ илэрхийлэхээр биечлэн очсон тохиолдолд унааны зардлыг тооцохгүй байхаар тусгасан.

Дээрх бүгдээс Хархорум бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төслийг баталснаар төрийн байгууллага, хуулийн этгээд, иргэнд чиг үүргээ хэрэгжүүлэхтэй холбоотой нэмэлт зардал, ачаалал стандартаас илүү хэмжээгээр үүсэхгүй гэж дүгнэлээ. Харин шинэ хотын бүтээн байгуулалтын хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэхтэй холбоотойгоор улсын болон орон нутаг, хотын төсөвт нэмэлт ачаалал үүсэхээр байгаа боловч түүнийг нарийвчлан тооцох боломжгүй байна.

ТАВ.АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

Хууль:

1. Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хууль, Төрийн мэдээлэл, 2021, №7;
2. Иргэний хууль, Төрийн мэдээлэл, 2002, №7;
3. Хөдөлмөрийн хууль, Төрийн мэдээлэл, 1999, №25;
4. Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Төрийн мэдээлэл, 2015, №25;
5. Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль, Төрийн мэдээлэл, 2024, №37

Засгийн газрын тогтоол:

1. Засгийн газрын 2023 оны Төрийн албан хаагчийн албан тушаалын цалингийн сүлжээ, хэмжээг шинэчлэн тогтох тухай 241 дүгээр тогтоол;
2. Засгийн газрын 2022 оны Төрийн захиргааны албан тушаалын ангилал зэрэглэл, түүнд хамаарах албан тушаалын жагсаалтыг батлах тухай 487 дугаар тогтоол;
3. Засгийн газрын 2016 оны Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал батлах тухай 59 дүгээр тогтоол.

Цахим хуудас:

1. www.legalinfo.mn;
2. www.google.mn;
3. www.1212.mn /Статистикийн үндэсний хороо/;
4. ubservice.mn /Улаанбаатар хотын захирагчийн ажлын алба/;
5. ubstat.mn /Хүн амын талаарх тоон мэдээлэл/;
6. www.kharkhorum.gov.mn

---oOo---

“Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хууль”-ийн төсөлд Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу олон нийтийн оролцоог хангаж хэлэлцүүлэг зохион байгуулсан ажил.

Барилга, хот байгуулалтын яам, Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газар, Өвөрхангай, Архангай аймгийн Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар, сумдын газрын даамлуудтай хамтран 2023 оны 07 дугаар сарын 31-ний өдрөөс 08 дугаар сарын 01-ны өдрүүдэд “Шинэ Хархорум” хот байгуулах зориулалтаар улсын тусгай хэрэгцээнд авахаар төлөвлөж буй газрын нөлөөлөлд өртөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдэд сонсох ажиллагаа явуулах хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан. “Шинэ Хархорум” хотын төлөвлөлт, бүтээн байгуулалттай холбоотой шинээр боловсруулах хуулийн төслийг боловсруулах ажлын хүрээнд олон нийтээс санал авах дараах ажлуудыг хийж хэрэгжүүлсэн.

Зураг. Иргэн, хуулийн этгээдтэй хийсэн хэлэлцүүлэг

“Шинэ Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргааны зүгээс газар өмчлөгч, эзэмшигч иргэн, хуулийн этгээдийн газрыг чөлөөлөхгүйгээр төлөвлөлтийн

дагуу бүтээн байгуулалтад оролцуулж хамтран ажиллах саналтай байгаагаа танилцуулсан бол оролцогчдын зүгээс төлөвлөлтийн дагуу бүтээн байгуулалтыг дэмжин оролцохоо илэрхийлж хуулийн төсөлд санал өгсөн.

Зураг. Олон нийтийн санал авах хэлэлцүүлэг

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газраас өгсөн үүрэг даалгаврын дагуу 2024 оны 11 дүгээр сарын 07-ны өдрөөс 2024 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдрийн хооронд “Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай” хуулийн төслийг Монгол Улсын Засгийн газрын Хэрэг Эрхлэх газар, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын төлөөллүүдтэй хамтран шинэчлэн боловсруулах ажлыг гүйцэтгэв.

2024 оны 11 дүгээр сарын 18-ны өдөр Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зөвлөх Г.Ганболд-д “Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай” хуулийн төслийг танилцуулж санал, зөвлөмж авсан.

2024 оны 11 дүгээр сарын 21-ний өдөр Улсын Их хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан Улсын Их хурал дах “Шинэ Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих ажлын хэсэгт танилцуулж санал, зөвлөмж авсан.

АЖЛЫН ХЭСЭГ-Т

Ажлын хэсгийн дарга :

Г.Тэмүүлэн УИХ-ын гишүүн, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны дарга

Гишүүд:

1.	О.Батнайрамдал	УИХ-ын гишүүн
2.	Н.Батсүмбэрэл	УИХ-ын гишүүн
3.	Д.Бум-Очир	УИХ-ын гишүүн
4.	А.Ганбаатар	УИХ-ын гишүүн
5.	Б.Заяабал	УИХ-ын гишүүн
6.	Г. Лувсанжамц	УИХ-ын гишүүн
7.	С.Лүндэг	УИХ-ын гишүүн
8.	П.Мөнхтулга	УИХ-ын гишүүн
9.	Б.Найдлаа	УИХ-ын гишүүн
10.	У.Отгонбаяр	УИХ-ын гишүүн
11.	Б.Пунсалмаа	УИХ-ын гишүүн
12.	Г.Уянгахишиг	УИХ-ын гишүүн
13.	Г.Хосбаяр	УИХ-ын гишүүн
14.	М.Энхцэцэг	УИХ-ын гишүүн
15.	С.Эрдэнэболд	УИХ-ын гишүүн

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Тэрбум Мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд “Шинэ Хархорум” хотын эхний ээлжийн бүтээн байгуулалтын ногоон байгууламж, цэцэрлэгжүүлэлтийн ажлыг эхлүүлэх байршил сонгох, модны тоо хэмжээг тодорхойлох, газар дээр нь очиж судлан хэмжилт хийн координатжуулах болон Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөлд санал авах ажлыг гүйцэтгэсэн.

2024 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр Хархорум хотын бүтээн байгуулалт, хөгжлийг дэмжих тухай хуулийн төсөлд санал авах ажлын хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлуудыг Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдтэй хамтран хэлэлцсэн.

“Шинэ Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтын талаарх танилцуулгыг танилцуулсан

Санал авах ажлын хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлуудыг хэлэлцсэн
/Ерөнхийлөгчийн эдийн засгийн бодлогын зөвлөх – Б.Даваадалай

Хуулийн төсөлд оруулах санал хэлэлцсэн нь
/Ерөнхийлөгчийн ахлах зөвлөх Н.Хүрэлбаатар/

2024 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдөр Хуулийн төсөлд санал авах ажлын хүрээнд хэрэгжүүлэх ажлуудын жагсаалтыг боловсруулан үүрэгжүүлж, Ерөнхийлөгчийн Зөвлөхүүд болон Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргаанд хуваарилсан.

Хуулийн төсөлд санал авах ажлын хүрээнд
хэлэлцүүлгийг зохион байгуулсан

Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүд болон Захиргааны хамт олон
хуулийн төсөлд оруулах саналаа хэлсэн

2024 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдөр Улсын Их хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан Улсын Их хурал дахь “Шинэ Хархорум” хотын бүтээн байгуулалтыг дэмжих ажлын хэсэгт хуулийн төслийг танилцуулж санал, зөвлөмж авсан.

АРХАНГАЙ АЙМГИЙН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧИЙН
ХУРЛЫН ХУРАЛДААНЫ
ТОГТООЛ

2023 оны 12 сарын 01 өдөр

Дугаар 11

Эрдэнэбулган сум

"Шинэ Хархорум" хот байгуулах газрыг улсын тусгай
хэрэгцээнд авах санал уламжлах тухай

Монгол Улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.17 дэх заалт, 48 дугаар зүйлийн 48.1 дэх хэсэг, Газрын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.13 дахь заалт, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2022 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдрийн 230 дугаар зарлиг, Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Орхоны хөндийнд шинэ Хархорум хот байгуулах тухай" тогтоол, Засгийн газрын 2017 оны 287 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах, гаргах, түүний хэмжээ заагийг тогтоох, ашиглах журам"-ын 3.9.7 дахь заалтыг тус тус үндэслэн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит арван тавдугаар хуралдаанаас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Орхоны хөндийнд "Шинэ Хархорум" хот байгуулах тухай" тогтоолыг хэрэгжүүлэх зорилгоор "Шинэ Хархорум" хот байгуулахад зориулж Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газраас ирүүлсэн чиглэл, байршлын дагуу Архангай аймгийн Өгийнуур сумын Орхон, Өгий багуудын нутаг дэвсгэрт 83422.53 га, Хашаат сумын Жаргалант, Цайдам, Цагаан хад багуудын нутаг дэвсгэрт 50269.22 га, нийт 133691.76 га газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах саналыг дэмжсүгэй.

2. Улсын тусгай хэрэгцээнд авахаар төлөвлөж буй газрын хил зааг, хэмжээ, байршлын зургийг нэгдүгээр, эргэлтийн цэгийн солбицлыг хоёрдугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

3. Уг тогтоолыг Монгол Улсын Засгийн газарт уламжлахыг аймгийн Засаг дарга (Б.Цэрэннадмид)-д даалгасугай.

ХУРЛЫН ДАРГА

Б.БАТЖАРГАЛ

Батжаргал
Сүхбаатар
2023.12.11

ӨВӨРХАНГАЙ АЙМГИЙН
ИРГЭДИЙН ТОДООЛОГЧИЙН ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

2023 оны 08 сарын 11 өдөр

Дугаар 3/01

Харьяат тус

Аймгийн зарим газар нутгийг тусгай
хэрэгцээнд авах санал уламжлах тухай

Газрын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1.13, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.2, Засгийн газрын 2017 оны 287 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах, гаргах, түүний хэмжээ заагийг тогтоох, ашиглах журам"-ын 3.9.7 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ТОГТООХ НЬ:

1. Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 01 дүгээр сарын 12-ны өдрийн 07 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Орхоны хөндийд Шинэ Хархорум хот байгуулах тухай" тогтоолыг хэрэгжүүлэх зорилгоор "Шинэ Хархорум" хот байгуулахад зориулж Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газраас ирүүлсэн байршлын дагуу Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын нутаг дэвсгэрт байрлах 55828.3 га газрыг улсын тусгай хэрэгцээнд авах саналыг дэмжсүгэй.

2. Улсын тусгай хэрэгцээнд авахаар төлөвлөж буй газрын байршлын зургийг 1 дүгээр хавсралтаар, эргэлтийн цэгийн солбицлыг 2 дугаар хавсралтаар тус тус баталсугай.

3. Уг тогтоолыг Засгийн газарт уламжлахыг аймгийн Засаг дарга (А.Ишдорж)-д даалгасугай.

ДАРГА

О.ПҮРЭВДОРЖ

622301111

ХАРХОРУМ ХОТЫН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ, ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ ТУХАЙ
АНХДАГЧ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

АЖЛЫН ХЭСГИЙН ГИШҮҮДИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

Дд	Нэр	Албан тушаал
1	Н.Учрал	Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга
2	Б.Батцэцэг	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дэд дарга
3	Х.Сүрэнхорол	Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын Хууль, эрх зүйн газрын Засгийн газрын ахлах референт
4	Н.Нацагдорж	Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргааны дарга
5	Б. Энхсайхан	Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргааны менежер
6	М.Отгонбат	Шинэ Хархорум хотын бүтээн байгуулалтын асуудал хариуцсан захиргааны Мэдээлэл харилцаа холбоо хариуцсан инженер